

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÂLEMİN EZELÎLİĞİ ÜZERİNE

On Sekiz Delil

PROKLÖS

Eski Yunancadan Çevirenler

BOUNĞIAMİN İMAMEFENDİ & E. BURAK ŞAMAN

PİN HAN

Proklos: Yeni-Platoncu felsefenin geç dönem önemli temsilcilerinden. Bazı rivayetlere göre MS. 412’de, bazı rivayetlere göre ise 411’de İstanbul’da dünyaya gelmiştir. Likyalı zengin bir ailenin çocuğu olan Proklos, doğumundan kısa bir süre sonra ailesinin memleketi olan ve çocukluk yıllarını geçireceğı Likya’nın Xanthos şehrine gitmiştir. Proklos yaklaşık on sekiz yaşındayken Atina’ya gidip kendini bütünüyle Platon’un akademisinde felsefe eğitime adamıştır. MS. 450 civarında akademinin başına geçen ve 485’te ölümüne kadar okulun başında bulunan filozof, “*διὰδοχος*” (*diadokhos*) yani halef lakabını almıştır.

Boungiamin İmamefendi: 1994’te Yunanistan Amfisa’da doğdu. Lisans eğitimini Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi ve Tübingen Üniversitesinde ilahiyat okuyarak bitirdi. Ardından İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümünde yüksek lisansını “Proklos’ta Âlemin Ezeliliğı” başlıklı teziyle tamamladı. Aynı üniversitede doktora eğitimine devam etmektedir.

E. Burak Şaman: 1984’te doğdu. Galatasaray Üniversitesi Felsefe Bölümünde tamamladığı lisans ve yüksek lisans eğitiminin ardından aynı üniversitede “Ruh ve Beden Ayrımı Açısından İbn Sînâ ve Descartes’ta Bilginin Kesinliğı” başlıklı teziyle (2015) doktora derecesi almaya hak kazandı. 2016 yılından bu yana İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapan Şaman, Yunan ve İslam felsefesi üzerine akademik çalışmalarını sürdürüyor.

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 40676

ÂLEMİN EZELÎLİĞİ ÜZERİNE
On Sekiz Delil
PROKLOS

© Pinhan Yayıncılık, 2022
Türkçe çeviri © Bounghiamin İmamefendi, E. Burak Şaman

Birinci Basım: Şubat 2022

-

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever
Dizgi: Adem Beyaz

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 44865

Pinhan Yayıncılık | 305
ISBN: 978-605-7768-98-8

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metnin, gerek görsel malzemenin yayınevinden izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturur.

ÂLEMİN EZELÎLİĞİ ÜZERİNE
On Sekiz Delil
PROKLOS

Eski Yunancadan Çevirenler
BOUNGIAMİN İMAMEFENDİ & E. BURAK ŞAMAN

İçindekiler

Metne Önsöz | 7

Boungiamin İ. Efendi

Çeviriye Önsöz | 13

E. Burak Şaman

ÂLEMİN EZELÎLİĞİ ÜZERİNE

On Sekiz Delil | 17

Notlar | 75

Metne Önsöz¹

Boungiamin İ. Efendi

Yeni-Platoncu felsefenin geç dönem önemli temsilcilerinden Proklos, bazı rivayetlere göre MS. 412’de, bazı rivayetlere göre ise 411’de İstanbul’da dünyaya gelmiştir. Likyalı zengin bir ailenin çocuğu olan Proklos, doğumundan kısa bir süre sonra ailesinin memleketi olan ve çocukluk yıllarını geçireceği Likya’nın Xanthos şehrine gitmiştir. Daha sonraları kendisine “Likyalı Proklos” denmesinin nedeni de budur.²

Proklos yaklaşık on sekiz yaşındayken Atina’ya gidip kendini bütünüyle Platon’un akademisinde felsefe eğitimine adanmıştır.³ İlk etapta Atinalı Plutarkhos’tan (MS. 350-432) dersler almıştır. Genç yaşına rağmen Platon’un *Phaidon* ve Aristoteles’in *Ruh Üzerine* eserlerini okumuştur. Diğer çalışmalarından daima üstün tuttuğu Platon’un *Timaios* diyaloguna şerhini ise 28 yaşındayken yazmıştır.⁴ Nitekim Marinos, Proklos’un bunu sık sık belirttiğini aktarmaktadır: *Eğer bu güce sahip olsaydım, antiklerin bütün kitaplarından Orakles ve Timaios’un kurtarılmasını sağlardım, bunların dışındakileri de insanlardan gizlerdim.*⁵ MS. 450 civarında akademinin başına geçen ve 485’te ölümüne kadar okulun başında bulunan filozof, “*διάδοχος*” (*diadokhos*) yani halef lakabını almıştır.⁶

¹ Bu önsözdeki bilgiler 2020 yılında savunduğum “Proklos’ta Âlemin Ezeliliği” başlıklı Yüksek Lisans tezinden derlenmiştir; bkz. Boungiamin İmam Efendi, *Proklos’ta Âlemin Ezeliliği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

² Marinos of Neapolis, “Proclus, or On Happiness”, *Neoplatonic Saints The Lives of Plotinus and Proclus by their Students*, çev. Mark Edwards, Liverpool: Liverpool University Press, 2000, s. 65-67.

³ Marinos, “Proclus”, s. 70-73.

⁴ Marinos, “Proclus”, s. 74-76.

⁵ Marinos, “Proclus”, s. 114-115.

⁶ Lucas Siorvanes, *Interpreting Proclus: From Antiquity to the Renaissance*, ed. Stephen Gersh, Cambridge: Cambridge University Press, 2014, s. 34.

Felsefe tarihinde âlemin ezeliiliği meselesinin temel tartışmalarından birinin Proklos ile Philoponos arasındaki tartışma olduğu söylenebilir. Proklos âlemin yoktan yaratılmadığını ispatlamak üzere on sekiz delilden oluşan ve her biri farklı öncül ve sonuçlardan ibaret olan mantıksal deliller geliştirmiştir. Söz konusu delillerle, yaratıcının âlemle ilişkisi, ezeli-ebedilik, ezeliilik, zaman, oluş-bozuluş ve ruh gibi felsefenin, özellikle de Yeni-Platoncu felsefenin temel kavram ve meselelerini ele alıp âlemin ezeli olduğunu ispatlamaya çalışmaktadır.

Bu delillere ilişkin tartışmalardan biri de başlıkla ilgilidir. Proklos'un kendisinin bu on sekiz delile belirli bir başlık koyup koymadığı veya koyduysa bu başlığın ne olduğu hakkında birtakım görüşler bulunmaktadır. Laurace Jay Rosan başlığı Proklos'un kendisinin koyup koymadığına dair herhangi bir delil ortaya koymaksızın "Âlemin ezeliiliğine dair Hristiyanlara karşı on sekiz delil" (ὀκτωκαίδεκα ἐπιχειρήματα περὶ αἰδιότητος τοῦ κόσμου κατὰ χριστιανῶν, *Oktôkaideka epikheirêmata peri aidiotêtos tou kosmou kata khristianôn*) olarak belirlemiştir.⁷

Bu delillerin İngilizce çevirmenleri Lang ve Macro ise metnin içeriğinden hareket ederek başlığı "*On the Eternity of the World* (Âlemin Ezeliiliğine Dair; *Περὶ αἰδιότητος τοῦ κόσμου, peri aidiotêtos tou kosmou*; Lat. *De aeternitate Mundi*) olarak uygun görmüşlerdir. Bu görüşe göre söz konusu deliller aktardığımız ilk görüşteki gibi Hristiyanlara karşı değil, Plutarkhos ve Attikos gibi âlemin ezeli olmayıp onun bir başlangıcının olduğunu, üstelik Platon'un da böyle bir görüşü savunduğunu iddia eden Pagan filozoflara karşı yazılmıştır.⁸ Nitekim Proklos hem *Timaios* diyaloguna yaptığı şerhte hem de on sekizinci delilde Attikos ve öğrencilerinin Platon'un görüşlerini yanlış bir şekilde yorumlamış olduklarını açık bir şekilde ifade ederek, söz konusu erken dönem Yeni-Platoncu düşünörlere cevap vermektedir.

Bu Türkçe tercümenin başlığına da Lang ve Macro ile aynı

⁷ Laurence Jay Rosan, *The Philosophy of Proclus: The Final Phase of Ancient Thought*, New York: Cosmos, 1949, s. 42.

⁸ Helen S. Lang ve A. D. Macro, "Introduction" *Proclus, On the Eternity of the World* içinde, Los Angeles, London: University of California Press, 2001, s. 4-14.

düşünceyle hareketle, yani metnin içeriğinden dolayı karar verilmiştir. Buna göre on sekiz delilde genel olarak Hristiyanlara karşı yazılmış olduğunu belli eden bir tavır bulunmaktadır. Elbette Pagan bir düşünür olarak Proklos'un Hristiyanlara karşı yazmış olma ihtimalini tamamen göz ardı etmemek gerekir. Fakat Proklos'un bu delillerde Platon ve Aristoteles'in diyalog ve metinlerine yaptığı atıflar ve buradan hareketle elde etmek istediği sonuç, onun bu delilleri felsefi zeminde tartıştığı ihtimalini güçlendirmektedir. Delillerin geneli göz önünde bulundurulduğunda, başlıkta "*Hristiyanlara karşı*" ibaresinin olma ihtimali zayıftır. Dolayısıyla Türkçe tercümesinde de metne "*Âlemin Ezeliliği Üzerine On Sekiz Delil*" başlığı daha uygun görülmüştür.

Önsözde belirtildiği üzere on sekiz delilden oluşan bu eserin birinci delilinin Yunancası ne yazık ki bilinmeyen nedenlerden dolayı günümüze ulaşmamış olsa da, bu ilk delilin günümüzde ikisi İstanbul'da, biri de Şam'da olmak üzere üç farklı Arapça el yazması bulunmaktadır. Şam'da bulunan, İshâk b. Huneyn tarafından tercüme edilmiş olduğu iddia edilen yazmada sadece ilk dokuz delilin tercümesi mevcuttur. Bu dokuz delil Abdurrahman Bedevî'nin *el-Eflâtûniyye'l-muhdese inde'l-Arab* (الأفلاطونية المحدثه عند العرب)⁹ eseri içinde yayınlanmıştır.¹⁰

Besmele ile başlayan Şam'daki yazmada¹¹ bulunan "*Proklos'un âlemin ebedî olduğunu ispatladığı delillerden ilki*" başlığının, "*ilki*" ifadesi hariç mütercim tarafından eklenmiş olması daha makuldür. Söz konusu yazmanın sonunda mütercimin İshâk b. Huneyn olduğunu belirten bir not bulunsa da, mütercimin on sekiz delilin tamamını tercüme edip etmediğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece Proklos'un delillerinin dokuz değil on sekiz olduğu, İshâk b. Huneyn dışında bir mütercim tarafından tercüme edildiği bilgisi verilmektedir.¹²

İstanbul'da bulunan Arapça el yazmalarının kim veya

⁹ Abdurrahman Badawi, *Neoplatonici Apud Arabes*, Cahirae: Ye.y., 1955.

¹⁰ Franz Rosenthal, "From Arabic Books and Manuscripts VII: Some Graeco-Arabica in Istanbul", *Journal of the American Oriental Society* 1, (1961): s. 9-10.

¹¹ Cemalettin Erdemci, "Proclus'un Âlemin Kıdemine İlişkin Delilleri Üzerine", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9, (2006): s. 161.

¹² Rosenthal, "Books and Manuscripts", s. 9; Erdemci, "Proclus'un Delilleri", s. 170.

kimler tarafından tercüme edildiği bilinmemektedir. Söz konusu el yazmaları, ilk sekiz delilin Arapçaya tercümesinden ibarettir. Millet kütüphanesindeki tarihi belli olmayan bir el yazması (İstanbul, Pertev Paşa 617, vr. 240b-244a)¹³ şu şekilde başlamaktadır: “Bu, Tarsuslu Proklos’un kitabının başlangıcıdır ve onun âlemin zamanda oluş ve bozuluşa tâbi olmadığına ve Platon’un da aynı görüşe sahip olduğuna dair delilidir. Bunda sekiz delil vardır.”¹⁴ Sekiz delilin sonundaysa şöyle bir not bulunmaktadır: “Kitap tamamlanmıştır. *Melik ve vehhâba hamd olsun*”.¹⁵ Ayrıca sayfa kenarındaki boşluklarda “Proklos’un Delilleri” (*Mayâmîr li-’brkls*) ibaresi bulunmaktadır.¹⁶

İstanbul’daki diğer Arapça el yazması ise İstanbul Üniversitesi kütüphanesinde (İstanbul, Üniversite Ar. 1458, vr. 228a1-229b9 veya 230a1-231b9) bulunmaktadır. İlkinin aksine bu yazmanın tarihi Nisan 1821 olarak bilinmektedir. Bu yazma da İstanbul Üniversitesi Millet kütüphanesindekiyle aynı şekilde başlamaktadır. Ne var ki, burada diğer yazmanın aksine “*et-Tarsusî el-Yûnânî*” ibaresi bulunmaktadır.¹⁷

Bununla birlikte on sekiz delilin tamamının Arapçaya tercüme edilmiş olması ihtimali de yüksektir. Nitekim Şehristânî bu delillerin ilk sekizini değil, bir, üç, dört, beş, altı, sekiz on ve on üçüncü delillerin sekiz tanesini özetlemiştir. Bunların ilk sekiz delil olmaması, sekiz veya dokuz delilden daha fazla delilin Arapçada mevcut olduğuna işaret etmektedir.¹⁸

İslâm felsefesinin klasik dönem düşünürlerinin kimi âleme ilişkin meselelerde Yunan felsefesini takip etmiş, kimi eleştirmiş ve kimi de yorumlayarak farklı bir boyuta taşımıştır. Bu bağlamda özellikle klasik dönemde bu konuda yapılan tartışmalarda, kullanılan kavram ve delillendirmelerde Proklos’un izlerine rastlamak mümkündür.

Âleme ilişkin tartışmaların Yeni-Platoncu filozofların felse-

¹³ Rosenthal, “Books and Manuscripts”, s. 9.

¹⁴ Elvira Wakelnig, “The Other Arabic Version of Proclus’ *De Aeternitate mundi*. The Surviving first Eight Arguments” *Oriens* 40 (2012): s. 64.

¹⁵ Wakelnig, “Arabic Proclus”, s. 94.

¹⁶ Rosenthal, “Books and Manuscripts”, s. 9.

¹⁷ Rosenthal, “Books and Manuscripts”, s. 9.

¹⁸ Elias Giannakis, “Proclus’ Arguments on the Eternity of the World in al-Shahrastânî’s Works”, *Proclus and his Legacy*, ed. David Butorac ve Danielle Layne, Berlin: Walter de Gruyter, 2017, s. 336.

felerinin merkezinde bulunduğu ve onların bu tartışmaya farklı bir anlayış getirmiş olduğu söylenebilir. Hiç şüphesiz Proklos'tan önce bu konuya birçok filozof değinmektedir. Fakat Proklos'u özgün kılan birtakım hususlar bulunmaktadır. Proklos on sekiz delilde Yeni-Platoncu düşüncenin yakından ilgilendiğı Tanrı-âlem ilişkisi, Tanrı'nın âlemede mevcut olup olmaması, illet-malul, oluş-bozuluş, ruh-âlem, âlemin ideallerla, zamanla, ezelilik ve ebedilikle ilişkisi gibi felsefe tarihinde ehemmiyetini hala korumakta olan kavram ve konuları incelemektedir. Proklos her delilde adeta farklı bir soruya cevap vererek ortaya sistematik, mantıksal açıdan güçlü ve zengin içerikli bir eser çıkarmıştır.

Bütün bu zengin içeriğe ek olarak söz konusu on sekiz delili özgün kılan en önemli husus, Yeni-Platoncu filozoflar arasında Platon'un felsefesini açıklayıp yorumlamakta en başarılı düşünür olarak gösterilen Proklos'un, bu delillerle Platon'a göre âlemin hem geçmişte hem de gelecekte sınırsız olduğunu ispatlamasıdır. Proklos, Platon'un *Timaios* diyalogunda ortaya koyduğu ve anlaşılması oldukça zor olan kozmolojisini on sekiz delilde sistematik bir şekilde izah etmeye çalışmış ve kendisinden sonraki düşünce tarihine kazandırmıştır.

Proklos'un bu delilleriyle hem âleme ilişkin tartışmalara hem de genel olarak felsefe tarihine yaptığı en önemli katkılarından biri, *Timaios* diyaloguna yazdığı şerhin söz konusu delillerin özeti mahiyetinde olmasıdır. Böylece elinizdeki tercümede okuyacağınız bu delillerin filozofun *Timaios* şerhinin okunmasını kolaylaştırdığı söylenebilir. Diğer taraftan bu delillerin Proklos'un *Timaios'a* yazdığı şerhi dikkate alınmadan anlaşılmasının zor olduğunu söylemek gerekir. Zira Proklos'un on sekiz delilde değindiğı ve ne anlama geldiğı kapalı olan birçok konu, genelde *Timaios'a* yazdığı yorum dikkate alındığında anlaşılmaktadır.

Proklos'un bu eser üzerinden felsefe tarihine yaptığı bir diğer önemli katkı da hiç şüphesiz bir uzlaştırma kaygısı taşımasıdır. Yeni-Platoncu şarihler, Platon ve Aristoteles'in öğretilerini uzlaştırma gayesi taşımaktadır. Proklos'un bu delillerle yapmaya çalıştığı şey, söz konusu *uzlaşımıcı* bakış açısıyla yorumlandığında daha anlamlı hale gelmekte ve önem kazanmaktadır. Dolayısıyla Proklos'un on sekiz delilde Platon'a

göre âlemin ezeli-ebedi olduğunu ispatlaması, hem Aristoteles'in hem de Platon'un âlem hakkında bazı veçhelerden aynı görüşe sahip oldukları hususunda somut örnek olarak değerlendirilebilir.

Proklos'un bu delillerine dair karşımıza çıkan meselelerden biri bunların nasıl okunacağıdır. Her delil kendi başına mantıksal çıkarımlara sahiptir ve Proklos her delilin sonunda bir sonuca ulaşmaktadır. Dolayısıyla, öyle görünüyor ki bu deliller birbirlerine ihtiyaç duymadan anlaşılabilir mahiyettedirler. Fakat bu delillerin her biri kendi başına değerlendirilmekten ziyade bir bütün halinde okunduğunda, Proklos'un anlatmaya çalıştıkları daha doğru bir şekilde anlaşılacaktır. Çünkü her ne kadar birbirinden bağımsız bir nitelik arz eden bu deliller dikkatli okunduğunda aralarında bütünlük sağlayan noktaların bulunduğu fark edilecektir.

Platon'un âlemin ezeli-ebedi olmadığı görüşünü savunmuş olduğunu iddia edenlere karşı Proklos, on sekiz delille bunun böyle olmadığını Platon'un diyaloglarından hareketle detaylı bir şekilde açıklamaya çalışmaktadır. Bu iddiasının sonunda da âleme en saygılı kişinin hiç şüphesiz Platon olduğu ifade ederken, âdeta Platon'u savunan bir noktada bulunduğunu ve böylece *διάδοχος* (*diadochos*, tr. *halef*) unvanını layıkıyla yerine getirdiğini görmekteyiz.

Kaynakça

- Erdemci, Cemalettin. "Proclus'un Âlemin Kıdemine İlişkin Delilleri Üzerine". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9, (2006).
- Franz. Rosenthal. "From Arabic Books and Manuscripts VII: Some Graeco-Arabica in Istanbul". *Journal of the American Oriental Society* 1, (1961).
- Giannakis, Elias. "Proclus' Arguments on the Eternity of the World in al-Shahrastâni's Works", *Proclus and his Legacy*, ed. David Butorac ve Daniel Layne, Berlin: Walter de Gruyter, 2017.
- Marinus of Neapolis, "Proclus, or On Happiness", *Neoplatonic Saints The Lives of Plotinus and Proclus by their Students*, çev. Mark Edwards, Liverpool: Liverpool University Press, 2000.
- Proclus, *On the Eternity of the World*, çev. Helen Lang, Macro, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2001.
- Rosan, Laurence Jay. *The Philosophy of Proclus: The Final Phase of Ancient Thought*, New York: Cosmos, 1949.
- Siorvanes, Lucas. *Interpreting Proclus: From Antiquity to the Renaissance*, ed. Stephen Gersh, Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
- Wakelnig, Elvira. "The Other Arabic Version of Proclus' *De Aeternitate mundi*. The Surviving first Eight Arguments". *Oriens* 40 (2012).

Çeviriye Önsöz

E. Burak Şaman

Bir işi bitirmenin verdiği haz benzersizdir. Elbette bu haz, klasik felsefenin diliyle söylersek *kemâl* kavramıyla ilişkili; tamamlanmayla, yetkinlikle yani Aristoteles'in *entelekheia*'sıyla. Ne var ki *entelekheia*'nın süreç mi, yoksa sonuç mu ifade ettiği tartışması Helenistik dönem şarihlerinden bu yana süregelen kadim bir meseledir. Herhangi bir çeviriyi bitirmek bu meseleye güzel bir örnek oluşturabilir. Zira çeviri belirli bir tamamlanmışlık ifade eder. Okuyucu, kitabın basılmasıyla birlikte çeviriyi bilfiil olarak, yani bitmiş bir halde elinde tutar. Oysa her çeviri (özellikle de klasik metinlerinki) hiçbir zaman tam anlamıyla bitmeyen bir tamamlanma olarak karşımızda durur. Elinizdeki çeviri de bundan azade değil; eksik bir tamamlanmışlık hâli içerisinde denebilir. Yine de belirli bir tamamlanmışlık olarak haz veriyor; zira bitmesi hedeflenen bir çeviri olması bakımından bir yerde tamama ermesi gerekiyordu, başından beri oraya doğru gidiyordu ve o nihayete vardı, şükür.

Bu eksik tamamlanmayla ne demek istediğimi biraz daha açayım. Çevirimizde bazı cümlelerin Proklos'un söylediğini daha iyi ifade eden bir sözdizimi pekâlâ mümkün olabilir. Birçok kelime için (eminim) Türkçede daha iyi bir karşılık bulunabilir. Dahası "Türkçede tam da bunu ifade ediyor işte!" diyerek heyecanlandığımız bazı Yunanca kelimelerin çevirisi her okuyucuda aynı çağrışımı yapmayabilir. Bu metni okuyan bazı kimseler (yine eminim) yukarıda saydıklarına benzer düşünceler içinde olacak; bir okur olarak bunu kendimden de biliyorum. Dolayısıyla metnin şu pasajı ya da şu terimi "şöyle çevrilseydi daha iyi olurdu" diyebileceğiniz yerler olabilir. Belki metni defalarca okumuş çevirmenler olarak biz-

lerin de yeniden okuduğumuzda böyle diyeceğimiz yerler olacak. Bu çevirinin (ve her çevirinin) bunların hepsine açık bir metin olduğunu en baştan kabul etmemiz getekliyor. Yine de Proklos'un bu önemli metninin Türkçe çevirisinin tamama ermesinden son derece mutluluk duyuyorum; *tamâm*'ın ve tamlığın sınırının nereden çizileceğine dair şerhi düştükten sonra.

Proklos'un *Âlemin Ezeliliği Üzerine 18 Delili*'nin çeviri macerası Ekim 2019'da başladı. Bounghiamin İmam Efendi'yle neredeyse her hafta buluşarak çeviri üzerinde çalıştık, epeyce çay ve kahve tükettik, bazen bir cümle veya birkaç kavram için saatler harcadık. Pandeminin başlamasıyla bu buluşmaları çevrimiçi de sürdürerek çeviriyi tamamladık. Sonrasında, ortaya çıkan metni (belki biraz fazlaca) bir süre demlenmeye bırakıp yeniden baştan sona okuyarak kontrollerimizi yaptık.

Çeviriye esas aldığımız ve elinizdeki kitaba eklediğimiz Eski Yunanca metin, Hugo Rabe'nin *Ioannes Philoponos De Aeternitate Mundi Contra Proclum* adıyla yayınladığı eserdeki tahkikli neşridir (Leipzig: Teubner, 1899). Ayrıca bu metni İngilizce çevirisiyle birlikte yayınlayıp bazı düzeltmeler ekleyen Helen S. Lang ve A. D. Macro'nun düzeltmelerini de göz önünde bulundurarak Yunanca metinde belirttik (bkz. Proclus, *On the Eternity of the World*, Yunanca metin, çeviri ve şerh Helen S. Lang ve A. D. Macro, 1. Delili Arapçadan çeviren Jon McGinnis, University of California Press, 2001).

Proklos'un *Âlemin Ezeliliği Üzerine (De Aeternitate Mundi)* adıyla bilinen eseri ancak Philoponos'un *Proklos'a Reddiyesi (De Aeternitate Mundi Contra Proclum)* içerisinden bizlere ulaşabilmiştir. Burada Proklos'un 18 delilinin (Yun. *logoi*, İng. argument) ilki hariç on yedisinin Eski Yunancası mevcuttur. Birinci Delil'in ise Yunancası elimizde mevcut olmayıp ancak Arapçasıyla bizlere ulaşmış durumdadır. Bu nedenle biz de Birinci Delil'i Arapçadan çevirerek esas aldığımız metni Bedevî'nin tahkikiyle yine kitabımıza ekledik (Arapça metin için bkz. Abdurrahman Bedevî (nşr), *el-Eflâtuniyyetu'l-Muhdesse 'inde'l-'Arab*, Kuveyt: Vekâletu'l-matbû'ât, 1977, s. 34-35; ayrıca bkz. yukarıda zikredilen Lang ve Macro neşri, s. 156 ve 158).

Çevirimizi Lang ve Macro (2-18. deliller) ile McGinnis'in

(1. delil) yukarıda bahsettiğimiz İngilizce çevirisiyle; ayrıca kimi yerlerde Michael Share ile James Wilberding'in İngilizce çevirileriyle karşılaştırdık (bkz. Philoponus, *Against Proclus On the Eternity of the World*, 1-5 ve 6-8, çev. Michael Share, Cornell University Press, 2005 & A.e., 9-11, çev. Michael Share, Duckworth, 2010 & A.e., 12-18, çev. James Wilberding, Cornell University Press, 2006).

Helenistik dönem, İslam felsefesi ve Latin Ortaçağı için hayli önemli olan mevzubahis metnin Arapçada mevcut olan dokuz delili Cemalettin Erdemci'nin Türkçe çevirisiyle bir makale içerisinde yayınlamıştı (Cemalettin Erdemci, "Proclus'un Âlemin Kıdemine İlişkin Delilleri Üzerine", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006/1, c.V, s. 9, ss.153-170). Metnin tamamının ise Türkçede ilk kez Eski Yunanca (1. Delil Arapça) aslından çevirisiyle karşılaşacak okuyucu için bu karşılaşmanın zengin Helenistik ve Yeni-Platoncu felsefeyle tanışma vesilesi olmasını temenni ederim.

Proklos'un metni çetin mantıksal delillendirmelerden ibarettir. Çevirimizin bu mantıksal yapıyı mümkün olduğu kadar yansıtmasına, ama Türkçede de okunaklı olmasına çabaladık. Ayrıca Türkçe okumayı çok zorlamayacağını umut ettiğimiz ölçüde kavramsal bir tutarlılık gözetmeye çabaladık. Metnin arkasına bir sözlük eklemedik; bununla birlikte metinde geçen Platon, Aristoteles ve Yeni-Platonculuk'un önemli gördüğümüz kavramlarını dipnot olarak belirttik. Burada amacımız hem bir söz dağarcığı oluşturmak hem de canlı bir biçimde okuyucunun kavramları takip etmesini sağlamaktır. Mizanpaj konusundaki estetik kaygılarla ve okuma tecrübesini zorlaştıracığından endişe ederek bu notları "son not" yapmak durumunda kaldık. Platon, Aristoteles ve Proklos'un eserlerine ise yalnızca elzem olan yerlerde dipnot vermekle yetindik, bu referansların çok daha zengin bir hali için Lang ve Macro neşrine bakılabilir.

Son olarak Eskiçağ felsefesine dair hayli önemli işlere imza atan yayınevine ve yayınevi çalışanlarına ve bu çeviriyi birlikte yapmaktan gurur duyduğum kıymetli öğrencim Bounghamin İmam Efendi'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nice tamamlanmalara, *kemâle*.

ÂLEMİN EZELÎLİĞİ ÜZERİNE
On Sekiz Delil

حجج ايرقلس في قدم العالم

بسم الله الرحمن الرحيم

رَبِّ اعِزْ

[الحجة الأولى: من حجاج ايرقلس التي يبرهن بها أن العالم أبدى: قال] إن الحجة الأولى من الحجج التي تنبئ بها أن العالم أزلي مأخوذة من جود البارئ فإنه لا إقناع أثبت منه في البرهان من أمر كل على أنه مثل ما عليه أثار الحق، وعنه كان وجوده. وذلك لما كان للجود وحده كون الكل، فأتي به لأنه ليس يجوز أن يقال إن خلقه لغير الجود وليس هو حيناً جواداً وحيناً ليس بجواد فهو دائماً سبب لوجود العالم، إذ كان كون العالم مساوياً لكون البارئ، فإننا لا نجد شيئاً يتعلق به بوجه أن يكون إنما فعل العالم لأنه جواد، ولا يكون أبداً بفعله. وهو أبداً جواد. فإذا كان أبداً جواداً، فأبداً يجب أن تكون الأشياء كلها مُشاكلة له. وإذا كان يجب الأشياء كلها مُشاكلة له، فهو يقدر على أن يجعل جميع الأشياء مُشاكلة له، إذ كان رب الأشياء كلها والمالك لها. فإذا كان يجب أن تكون الأشياء كلها مُشاكلة له ويقدر على أن يجعل الأشياء كلها مُشاكلة، فهو أبداً يفعلها. وذلك أن كل ما لا يفعل، فتركه الفعل: إما لأنه لا يشاء أن يفعل، وإما لأنه لا يقدر أن يفعل. إن كان ممن يجوز عليه أنه قابل لأحد الأمرين. فإذا كان البارئ تعالى من قبل جوده فعل العالم، ففعله أبداً. فيجب من ذلك أن يكون العالم غير مكُون منذ زمن، ولا فاسداً في زمن. وذلك أن القول بأنه غير قادر على أن يفعل ما يشاء - مما يستحق أن يهزأ به، لأنه يلزم متى كان حيناً قادراً وحيناً غير قادر أن لا يكون غير قابل للاستحالة والتأثير، وذلك أن فقد القدرة علة قبول الأثر، والمتغير من لا قدرة إلى القدرة قد استحال، لأن القوة ولا قوة هما من الكيف، والاستحالة هي التغير في الكيف. فإذا كان أبداً قادراً على أن خلق وأبداً يشاء أن يخلق، فيجب ضرورة أن يكون أبداً يخلق وأبداً الكل مخلوقاً وأبداً العالم موجوداً، كما أن الخالق أبداً خالق. غير أن الخالق أبداً موجود، والعالم أبداً متكون، فإن معنى "أبداً" ليس هو فيهما جميعاً مع معنى واحداً بعينه، بل معناه في الخالق الدهر والأزلية؛ ومعناه في العالم الزمان الذي لا نهاية >له< من قبل أن المساوق للوجود هو الدهر والأزلية، والمساوق للتكون هو الزمان.

* (Bedevî) فإذا: (McGinnis)

** (Bedevî) إذ: (McGinnis)

Proklos'un Âlemin Kıdemi Hakkındaki Delilleri

Bismillahirrahmanirrahim

Rabbim yardım et

<Proklos'un âlemin ebedî² olduğunu ispatladığı³ delillerin⁴ ilki. <Proklos> şöyle dedi:> Âlemin ezelî olduğunu kendisiyle açıkladığımız ilk delil Bâri'nin⁵ cömertliğinden⁶ elde edilmiştir. Çünkü ispat bakımından bütünü⁷ ona hakikatini veren ve varlığını kendisinden <aldığı> şeye benzediği olgusundan daha sağlam bir ikna <yolu> yoktur. Böyle olması<nun nedeni> bütünü oluşagelmesinin⁸ sadece cömertlikten kaynaklanmasıdır. <Bütünü> meydana getirir çünkü <Onun> yaratmasının cömertlik dışında bir nedenden kaynaklandığını söylemek imkan dahilinde değildir⁹ ve Onun¹⁰ bir zaman¹¹ cömert olup bir zaman olmaması durumu da söz konusu değildir. Dolayısıyla <Yaratıcı> daima âlemin varlığının sebebidir. Zira âlemin oluşagelmesi Bâri'nin oluşuyla¹² eştir.¹³ Dolayısıyla, <Bâri'> cömert¹⁴ olduğu için âlemi yaparken,¹⁵ onu yapmasında ebedî olmaması için <âlemle> ilişkili olarak herhangi bir açıdan herhangi bir şey bulamayız. O ebedî olarak cömerttir; ebedî olarak cömert olduğu için her şeyin ona benzer olmasını arzular.¹⁶ <Bâri'> her şeyin Ona benzer olmasını arzuluyorsa her şeyi kendisine benzer kılmaya da kadirdir, çünkü O her şeyin rabbi ve mâlikidir. Her şeyin kendisine benzer olmasını arzuluyorsa ve her şeyi kendisine benzer kılmaya kâdirse bunu ebedî olarak yapar. Böyledir <çünkü> yapmadığı ve yapmayı bıraktığı her ne varsa ya yapmayı dilemediği için ya da yapmaya kâdir olmadığı için yapmaz –eğer <Bâri'> bu iki durumdan birine kâbil olabileceklerden ise. Dolayısıyla Bâri' Teâlâ¹⁷ âlemi cömertliğinden dolayı yaptıysa ebedî olarak yapmıştır. Buradan âlemin bir zaman önce oluşagelmediği ve zaman içerisinde bozulmayacağı zorunlu olarak çıkar. Böyledir çünkü <Bâri'nin> dilediği şeyi yapmaya kâdir olmadığını söylemek gülünçtür.¹⁸ Çünkü eğer <Bâri'> bir şeyi yapmaya bir zaman kâdir bir zaman kâdir değilse değişime¹⁹ ve etkilenime²⁰ açık demektir.²¹ Çünkü <Bâri'nin> kudretini kaybetmesi onun etkiye²² açık olmasının nedenidir.²³ Kudretsizlikten kudrete doğru başkalaşan şey²⁴ değişmiştir. Çünkü kuvvet ve kuvvetsizlik nitelik <kategorisin>dendir. Değişim ise nitelikteki başkalaşmadır.²⁵ Böylece eğer <Bâri'> ebedî olarak yaratmaya²⁶ kadir ve eğer ebedî olarak yaratmayı diliyorsa ebedî olarak yaratması zorunludur, <ayrıca> yaratıcının ebedî olarak yaratıcı olması gibi, bütünü ebedî olarak yaratılmış olması ve âlemin ebedî olarak mevcut olması zorunludur. Ancak yaratıcı ebedî olarak mevcut iken, âlem ebedî olarak oluşagelendir.²⁷ "Ebedînin" manası her ikisi için <âlem ve yaratıcı> tümüyle ayrı değildir.²⁸ Yaratıcı için kullanıldığında manası dehr ve ezelilik iken âlem için kullanıldığında manası sonu olmayan zamandır. Çünkü var olanla ilişkili olan²⁹ <ebedîlik> dehr ve ezelilik iken, oluşagelenle ilişkili olan <ebedîlik> zamandır.

Πρόκλου διαδόχου λόγος δεύτερος

Δεύτερος*· εἰ ἔστιν τὸ παράδειγμα τοῦ κόσμου αἰώνιον καὶ τοὔτὸ ἔστιν τὸ τί ἦν εἶναι αὐτῷ τὸ παραδείγματι εἶναι καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός ἀλλὰ καθ' αὐτὸ ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν αὐτῷ τῷ εἶναι παράδειγμα ὄν, διότι αἰώνιον ἔστιν τῷ εἶναι, αἰωνίως ἂν εἴη δήπου παράδειγμα. εἰ δὲ τὸ παραδείγματι αὐτῷ εἶναι αἰωνίως πάρεστιν, εἴη ἂν ἐξ ἀνάγκης καὶ εἰκῶν αἰεὶ πρὸς γὰρ εἰκόνα τὸ παράδειγμα. εἰ δὲ ἡ εἰκῶν οὐκ ἦν, ὅτε οὐκ ἦν, οὐδὲ ἔσται, ὅτε οὐκ ἔσται εἰκῶν, ἵνα μὴ καὶ τὸ παράδειγμα ἢ μηδὲ ἡ παράδειγμα τῆς εἰκόνης οὐκ οὕσης ἢ μὴ εἰκόνης παράδειγμα· τῶν γοῦν πρὸς ἄλληλα λεγομένων οὐδὲν θάτερόν ἐστιν θατέρου μὴ ὄντος. εἰ ἄρα τὸ παράδειγμα αἰωνίως παράδειγμά ἐστιν, αἰεὶ ἔστιν ὁ κόσμος, εἰκῶν τοῦ αἰωνίως ὄντος ὧν παραδείγματος.

* Her delilin başında “ikinci”, “üçüncü” vd. şekilde yer alan kelimeleri tekrar olmaması için çevirmeden bıraktık.

Halef Proklos'un İkinci Delili³⁰

Eğer âlemin örneği³¹ ezelî-ebedî³² olup bu <ezelî-ebedîlik> örnek olmaklığın kendisinin mahiyeti³³ ise³⁴ ve eğer bu kudrete³⁵ ârızî³⁶ değil de bizatihi³⁷ kendi örnek olmaklığında sahipse; kendi varlığı³⁸ ezelî-ebedî olduğu için ezelî-ebedî olarak örnektir.³⁹ Eğer örnekte ezelî-ebedî olmaklık var ise, zorunlu olarak⁴⁰ onun kopyası⁴¹ da daima var olacaktır. Zira örnek, kopyası nezdinde vardır. ⁴² Kopya olmasaydı <örnek> de olmayacaktı, <örnek> olmayacaksa kopya da olmayacaktır. Bu ne kopya olmadığı zaman örneğin örnek olmaması, ne de örneğin kopyanın bir örneği olmaması içindir. Çünkü birbirlerine göre söylenen iki şey <söz konusu olduğunda>; biri olmadığında diğeri de yoktur. Bu nedenle, eğer örnek ezelî-ebedî olarak örnek ise, âlem ezelî-ebedî olan örneğin kopyası olduğu için daima⁴³ vardır.

Πρόκλου διαδόχου λόγος τρίτος

Τρίτος· εἰ ὁ δημιουργὸς τινὸς ἐστὶν δημιουργός, ἤτοι κατ' ἐνέργειαν ἔσται δημιουργὸς ἀεὶ ἢ δυνάμει ποτὲ μὴ ἀεὶ δημιουργῶν. εἰ μὲν οὖν κατ' ἐνέργειαν ὁ δημιουργὸς ἀεὶ δημιουργός, καὶ τὸ δημιουργούμενον ἀεὶ κατ' ἐνέργειαν ἔσται δημιουργούμενον· ὅταν γάρ, φησὶν Ἀριστοτέλης, τὸ αἴτιον ἢ κατ' ἐνέργειαν, ἔσται καὶ τὸ αἰτιατὸν ὡσαύτως κατ' ἐνέργειαν, εἰ τὸ οἰκοδομοῦν, τὸ οἰκοδομούμενον, εἰ τὸ ὑγιάζον, τὸ ὑγιαζόμενον· καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ὅτι τὸ ποιοῦν γιγνομένου τινὸς ἐστὶν ποιοῦν, ἀλλ' οὐ γενητοῦ τὸ ποιοῦν οὐδὲ γιγνομένου <τὸ> ποιητικόν. εἰ δὲ τὸ δημιουργούμενον μὴ κατ' ἐνέργειαν, οὐδὲ τὸ δημιουργοῦν ἔσται κατ' ἐνέργειαν. εἰ δὲ μὴ κατ' ἐνέργειαν, δυνάμει ἔσται δημιουργικόν πρὸ τοῦ δημιουργεῖν ὄν. πᾶν δὲ τὸ δυνάμει τι ὄν, φησὶν ὁ αὐτός, ἀπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ ὄντος, ὃ ἐστὶν τοῦτο δυνάμει, γίγνεται κατ' ἐνέργειαν, τὸ δυνάμει θερμὸν ἀπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ θερμοῦ καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν. ἔσται ἄρα καὶ ὁ δημιουργὸς <ἐνεργείᾳ δημιουργός> δυνάμει πρότερον ὢν, ἄλλου τινὸς <ὄντος> ἐνεργείᾳ δημιουργοῦ καὶ τοῦτον ποιοῦντος ἐνεργείᾳ δημιουργὸν τὸν δυνάμει πρότερον. καὶ εἰ μὲν ἐκεῖνος ἀεὶ ἐνεργείᾳ αἴτιος τοῦ εἶναι τοῦτον δημιουργόν, ἀεὶ καὶ οὗτος δημιουργὸς διὰ τὸ πρότερον ἀξίωμα τὸ λέγον, ὅταν ἢ κατ' ἐνέργειαν τὸ αἴτιον, καὶ τὸ αἰτιατὸν εἶναι κατ' ἐνέργειαν· ὥστε τὸ δημιουργούμενον ἀεὶ ἐστὶν. εἰ δὲ καὶ ἐκεῖνος δυνάμει ποτὲ αἴτιος τοῦ ποιεῖν τὸν δημιουργὸν δημιουργεῖν, πάλιν αὐτὸς ἄλλου του δεήσεται τοῦ ποιοῦντος αὐτὸν κατ' ἐνέργειαν ποιεῖν τὸν δημιουργὸν δημιουργεῖν διὰ τὸ δεύτερον ἀξίωμα τὸ λέγον τὸ δυνάμει πᾶν δεῖσθαι τοῦ ἐνεργείᾳ, ἵνα γένηται κατ' ἐνέργειαν· καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐπὶ τούτου λόγος, καὶ ἢ εἰς ἄπειρον ἀνιμεν ἄλλο πρὸ ἄλλου ζητοῦντες αἴτιον τοῦ ἐνεργείᾳ τῷ προκειμένῳ δυνάμει αἰτί<ω>* ἢ ἥξομεν εἰς τὸ συγχωρῆσαι ἀεὶ τι εἶναι κατ' ἐνέργειαν αἴτιον. τούτου δὲ συγχωρηθέντος ἔπεται καὶ τὰ αἰτιατὰ εἶναι ἀεὶ κατ'

* R: αἰτίου, L/M: αἰτί<ω>

Halef Proklos'un Üçüncü Delili

Eğer yaratıcı⁴⁴ bir şeyin yaratıcısı ise, ya daima bilfiil⁴⁵ yaratıcı olacaktır, ya da bir zaman⁴⁶ bilkuvve⁴⁷ olup daima yaratıcı olmayacaktır. Eğer yaratıcı daima bilfiil yaratıcı ise yaratılan şey de daima bilfiil yaratılan olacaktır. Zira Aristoteles'in dediği gibi neden⁴⁸ bilfiil olduğu zaman nedenli⁴⁹ de aynı şekilde bilfiil olacaktır. İnşa eden var ise inşa edilen de vardır, sağaltan var ise, sağaltılan da vardır.⁵⁰ Platon da *Philebos* diyalogunda yapanın⁵¹ oluşagelen⁵² bir şeyi yapan olduğunu ama oluşagelmiş <bitmiş> bir şeyi yapan olmadığını, oluşagelecek bir şeyin de <bilkuvve> yapıcısı⁵³ olamayacağını söyler.⁵⁴ Eğer yaratılan bilfiil değilse yaratıcı da bilfiil yaratıcı olmayacaktır. Eğer <yaratıcı> bilfiil değilse, yaratmadan önce yaratıcılığı bilkuvve olacaktır.⁵⁵ Bilkuvve olan her şey, der <Aristoteles>, bilkuvve o <şey> olduğu bilfiil olan bir şeyin sayesinde bilfiil hale gelir⁵⁶; bilkuvve sıcak bilfiil sıcak sayesinde <sıcak olur>; soğuk, beyaz ve siyah da aynı şekilde.⁵⁷ Dolayısıyla önceden bilkuvve yaratıcı olan, bilfiil yaratıcı olur; o halde önceden bilkuvve olanı bilfiil yapacak başka bir bilfiil yaratıcı olacaktır. Ve eğer biri diğerinin daima bilfiil olmasının nedeni ise, bu <bilkuvve> yaratıcı da “neden bilfiil olarak var olduğu zaman nedenli de bilfiildir” diyen ilk aksiyoma⁵⁸ göre, daima yaratıcı olacaktır. Bu nedenle yaratılan daima vardır. Eğer o <ikinci yaratıcı> da bir zaman <birinci> yaratıcıyı⁵⁹ yaratır⁶⁰ kılan bilkuvve neden ise, yine o <ikinci yaratıcı> <birinci yaratıcıyı> bilfiil <yaratır> hale getirmek için başka bir yaratıcıya ihtiyaç duyacaktır. Bu da şunu söyleyen ikinci aksiyom sebebiyledir: Bilkuvve olan her şey, bilfiil hale gelmesi için bilfiil olan şeye ihtiyaç duyar. Yine <üçüncü yaratıcı> için de aynı delil geçerlidir. Ya sonsuz bir geriye gidişi takip ederek her bilkuvve nedenden önce var olan bir başka bilfiil nedeni arayacağız, ya da bir şeyin daima bilfiil neden olduğunu kabul etmeye varacağız. Bunu kabul ettiğimizde, nedenliler daima bilfiil olarak

ἐνέργειαν καὶ τὸν κόσμον αἰεὶ δημιουργούμενον, εἵπερ καὶ
τὸν δημιουργὸν αἰεὶ δημιουργόν, διὰ δύο δειχθέν
ἀξιωμαίων, ἑνὸς μὲν ὡς ἂν ἔχη τῶν πρὸς τι θάτερον, οὕτω
καὶ θάτερον ἔχειν, εἰ μὲν δυνάμει, δυνάμει, εἰ δὲ ἐνεργείᾳ,
ἐνεργείᾳ, ἑτέρου δὲ πᾶν τὸ δυνάμει ὄν μεταβάλλειν εἰς τὸ
ἕτερον ἐνεργείᾳ ὑπὸ τίνος ἐνεργείᾳ ὄντος, ὃ αὐτὸ δυνάμει
πρότερον, ἐνεργείᾳ δ' ὕστερον.

vardır ve âlem daima yaratılmaktadır sonucu çıkar; ⁶¹ <elbet-
te> gösterilen iki aksiyom sebebiyle eğer yaratıcı daima yara-
tıcı ise. <Bu aksiyomlardan birincisi şudur>: birbiri ile görelî⁶²
olan iki şeyde; birinin durumu neyse diğerinin de durumu o
olacaktır. Biri bilkuvve ise diğeri de bilkuvve olur; biri bilfiil
ise, diğeri de bilfiil olur. <İkinci aksiyom da şudur>: bilkuvve
olan her şey, bilfiil olan bir şeyin yardımı ile bilfiil olan bir şe-
ye dönüşür. ⁶³ İlkin bilkuvve olan sonra bilfiil olur. ⁶⁴

Πρόκλου διαδόχου λόγος τέταρτος

Τέταρτος· πᾶν τὸ ἐξ ἀκινήτου γινόμενον αἰτίου κατὰ τὴν ὕπαρξιν ἀκίνητόν ἐστιν· εἰ γὰρ τὸ ποιῶν ἀκίνητον, ἀμετάβλητόν ἐστιν, εἰ δὲ ἀμετάβλητον, αὐτῷ τῷ εἶναι ποιεῖ μὴ μεταβαῖνον ἐκ τοῦ ποιεῖν εἰς τὸ μὴ ποιεῖν μηδὲ ἐκ τοῦ μὴ ποιεῖν εἰς τὸ ποιεῖν· μεταβαῖνον γὰρ ἔξει μεταβολὴν αὐτὴν τὴν ἐκ θατέρου μετάβασιν εἰς θάτερον, εἰ δὲ ἔξει μεταβολὴν, οὐκ ἂν εἴη ἀκίνητον. εἴ τι ἄρα ἀκίνητόν ἐστιν, ἢ οὐδέποτε ποιήσει ἢ αἰεὶ, ἵνα μὴ διὰ τὸ ποτὲ ποιεῖν κινῆται. ὥστ', εἴ τι ἀκίνητον αἰτιόν ἐστίν τινος, οὔτε οὐδέποτε αἴτιον ὄν οὔτε ποτέ, εἴη ἂν αἰεὶ αἴτιον, εἰ δὲ τοῦτο, αἰδίου ἐστίν αἴτιον. εἰ τοίνυν τὸ αἴτιον τοῦ παντός ἀκίνητόν ἐστιν, ἵνα μὴ κινούμενον ἀτελὲς ἢ πρότερον ὕστερον δὲ τέλειον (πᾶσα γὰρ κίνησις ἐνέργειά ἐστιν ἀτελής) καὶ ἵνα μὴ κινούμενον χρόνου δέχεται χρόνον παράγον, ἀνάγκη τὸ πᾶν αἰδίου εἶναι ἀπὸ αἰτίου ἀκινήτου γινόμενον. ὥστε, εἴ τις εὐσεβεῖν οἰόμενος εἰς τὸν αἴτιον τοῦ παντός ἐκείνον λέγοι μόνον αἰδίου τὸν δὲ κόσμον οὐκ αἰδίου, τοῦτον λέγων οὐκ αἰδίου ἐκείνον ἀποφαίνει κινούμενον ἄλλ' οὐκ ἀκίνητον· κινούμενον δὲ λέγων καὶ οὐκ ἀκίνητον οὐκ αἰεὶ λέγει τέλειον ἀλλὰ ποτὲ καὶ ἀτελὴ διὰ τὸ πᾶσαν εἶναι κίνησιν ἐνέργειαν ἀτελὴ καὶ ἐνδεᾶ τοῦ χείρονος (λέγω δὴ τοῦ χρόνου) δι' αὐτὸ τὸ κινεῖσθαι, ποτὲ δὲ ἀτελὴ λέγων καὶ οὐκ αἰεὶ τέλειον καὶ ἐνδεᾶ τοῦ χείρονος ἀσεβεῖ διαφερόντως· εἴ τις ἄρα εὐσεβεῖν οἰόμενος εἰς τὸν αἴτιον τοῦ παντός ἐκείνον λέγοι μόνον αἰδίου, ἀσεβεῖ διαφερόντως.

Halef Proklos'un Dördüncü Delili

Hareketsiz bir nedenden oluşagelen her şey varoluşu itibarı ile⁶⁵ hareketsizdir. Zira yapan⁶⁶ hareketsiz ise, değişmezdir⁶⁷; ve o değişmez ise, ne yapmaktan yapmamaya ne de yapmaktan yapmaya geçmeden⁶⁸ kendi varlığı⁶⁹ ile yapar. Zira yapan geçişte bulunuyorsa bu geçişle⁷⁰ birinden diğerine doğru değişmeyi haiz olacaktır. Ve eğer <yapanda> değişim olarsa, o hareketsiz olmayacaktır.⁷¹ Dolayısıyla eğer bir şey hareketsiz ise, bir zaman yaptığından dolayı hareket ediyor olmasın diye, ya hiç yapmayacaktır ya da daima yapacaktır. Yani eğer hareketsiz neden bir şeyin <nedeni> ise ne hiçbir zaman ne de bir zaman neden olamayacağı için daima neden olacaktır; ve eğer böyleyse, ezeli olanın⁷² nedeni olacaktır.⁷³ Dolayısıyla bütünün⁷⁴ nedeni hareketsiz ise,⁷⁵ hareketli olmaması için öncesinde tamamlanmamış,⁷⁶ sonrasında tamamlanmış⁷⁷ <olacaktır> (zira her hareket tamamlanmamış bilfiilliktir⁷⁸),⁷⁹ ve <yine> hareketli olmaması için zamanı meydana getirirken zamana ihtiyaç duyacaktır. <O halde> hareketsiz bir nedenden oluşageldiği için bütünün ezeli olması zorunludur.⁸⁰ Eğer biri bütünün nedenine saygı gösterme niyetiyle sadece <bütünün nedeninin> ezeli olduğunu, âlemin ise ezeli olmadığını söylüyorsa; <âlemin> ezeli olmadığını söylemekle, nedenin hareketsiz değil hareketli olduğunu ortaya koyar.⁸¹ <Nedenin> hareketsiz değil hareketli olduğunu söylemekle de, onun her daim tamamlanmış olmadığını, <aksine> bir zaman tamamlanmamış olduğunu söyler, çünkü her hareket tamamlanmamış bilfiilliktir ve <nedenin> kendisi hareket halinde olduğu için kendinden daha aşağı bir şeye (zamanı kastediyorum) ihtiyaç duyar. <Nedenin> bir zaman tamamlanmamış olduğunu, her daim tamamlanmış olmadığını ve daha aşağı bir şeye ihtiyaç duyduğunu söyleyerek <bu kişi> ayrıca⁸² saygısızlık etmektedir. Dolayısıyla <kişi> bütünün nedenine saygı gösterme niyetiyle sadece <nedeninin> ezeli olduğunu söylüyorsa ayrıca saygısızlık etmektedir.

Πρόκλου διαδόχου λόγος πέμπτος

Πέμπτος· ἐπὶ τούτοις, εἰ ἅμα οὐρανῷ χρόνος ἐστὶν καὶ οὐρανὸς <χρόνῳ, οὔτε οὐρανὸς> ἐστὶν χρόνου μὴ ὄντος οὔτε χρόνος οὐρανοῦ μὴ ὄντος. χρόνος δὲ οὐκ ἦν ὅτε οὐκ ἦν οὐδὲ ἔσται ὅτε οὐκ ἔσται· εἰ γὰρ ἦν ὅτε οὐκ ἦν χρόνος, ὡς ἔοικεν ὅτε οὐκ ἦν χρόνος ἦν χρόνος· τὸ γὰρ ποτέ ὄν διὰ τὸ ποτέ μὴ εἶναι λέγεται εἶναι ποτέ, μήτε αἰεὶ ὄν μήτε οὐδέποτε, μέσον δ' ἀμφοῖν· ὅπου δ' ἂν ἡ τὸ ποτέ, χρόνος ἐστίν. καὶ εἰ ἔσται ὅτε οὐκ ἔσται χρόνος, μεταπεσὼν ἀπὸ τοῦ εἶναι ποτέ εἰς τὸ μὴ εἶναι ποτέ χρόνου μὴ ὄντος ἐστὶν χρόνος τότε, ὅτε οὐκ ἔσται χρόνος· τὸ γὰρ ποτέ χρονικόν. εἰ οὖν μήτε ἦν ὅτε οὐκ ἦν χρόνος μήτε ἔσται ὅτε οὐκ ἔσται – τὸ γὰρ ἐφ' ἑκάτερα ποτέ οὐκ ὄντος χρόνου ἐστὶν χρονικὸν ὑπάρχον – , αἰεὶ ἄρα ἐστὶν χρόνος· τῷ γὰρ ποτέ ἢ τοῦτο ἀντικείμεται ἢ τὸ οὐδέποτε· ἀλλὰ τὸ οὐδέποτε ἀδύνατον· ἐστὶν γὰρ ὅλως χρόνος· αἰεὶ ἄρα ἐστὶν χρόνος. ἅμα δὲ ὁ οὐρανὸς χρόνῳ καὶ οὐρανῷ χρόνος· μέτρον γὰρ ἐστὶν τῆς τοῦ οὐρανοῦ κινήσεως, ὡς ὁ αἰὼν τῆς τοῦ αὐτοζώου ζωῆς· ὁ καὶ αὐτὸ δείκνυσιν αἰεὶ τὸν χρόνον ὄντα, ἵνα μὴ ὁ αἰὼν ἢ μηδενὸς ἢ παράδειγμα χρόνου μὴ ὄντος αἰὼν ὑπάρχων ἢ μηδὲ αὐτὸς ἔχη τὸ αἰεὶ μένειν ὃ ἐστὶν μεταβάλλων ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι ἢ εἰς τὸ μὴ εἶναι ἐκ τοῦ εἶναι παράδειγμα. καὶ ὁ οὐρανὸς ἄρα ἐστὶν ὡς ὁ χρόνος ὁμόγονος ὦν τῷ χρόνῳ καὶ οὔτε πρότερον οὐθ' ὕστερον χρόνου γεγονώς, ἀλλὰ τὸν ἅπαντα χρόνον, ὡς φησιν ἐκεῖνος, γεγονώς τε καὶ ὦν καὶ ἐσόμενος.

Halef Proklos'un Beşinci Delili

Bunlara ek olarak, eğer zaman gökle⁸³ birlikte⁸⁴ ve gök zamanla birlikte var ise, zaman olmadığında gök yoktur, gök olmadığında da zaman yoktur. <Gök> olmadığında zaman yoktu, <gök> olmayacaksa <zaman> olmayacaktır. Zira zaman olmadığında <gök> var idiyse, öyle görünüyor ki; zaman yokken zaman olmuş olacaktı. Zira bir zaman olanın, bir zaman olmadıktan dolayı bir zaman olduğu söylenir, ne daima ne de hiçbir zaman vardır, ikisinin ortasındadır. "Bir zaman"ın olduğu yerde zaman vardır. Ve eğer zaman olmadığında <bir zaman> olacaksa, zaman, bir zaman var olmaktan bir zaman var olmamaya değişerek var olmayan olacağı için, zaman olmadığında zaman <olmuş> olacaktır. Zira "bir zaman" zamansaldır. Zaman <geçmiş> olmadığında "bir zaman" olmayacaksa, <zaman> <gelecekte> olmayacaksa <bir zaman> da olmayacaktır –zira iki durumda da zaman yoksa bile "bir zaman" zamansala içkin olacaktır–, dolayısıyla zaman daima vardır. "Bir zaman"a ya "daima" ya da "asla" karşıt olacaktır.⁸⁵ Ama "asla"<nın karşıt olması> imkânsızdır, zira zaman tamamıyla⁸⁶ vardır, dolayısıyla zaman daima vardır. Ayrıca gök zamanla birlikte vardır, zaman da gökle birlikte. Zira <zaman> göğün hareketinin ölçüsüdür⁸⁷; daimiliğin⁸⁸ bizzat canlı olanın⁸⁹ canlılığının <ölçüsü> olduğu gibi. Zamanın olmaması daimilikte içkin olup da, daimiliğin hiçbir şeyin örneği olmama <durumuna gelmemesi> için veyahut örnek olmamaklıktan olmaklığa ve örnek olmaklıktan olmamaklığa değişerek daimiliğin olduğu gibi daimi kalmaktan mahrum olmaması için bu<raya kadar söylediklerimiz> zamanın daima var olanlardan olduğunu gösterir. Dolayısıyla gök de zaman gibi vardır, zaman ile birlikte oluşagelmiş⁹⁰ olduğu için zamandan ne önce ne de sonra oluşagelmiştir, ama <Platon'un> dediği gibi zamanın bütünü boyunca⁹¹ "oluşagelmiştir, vardır ve var olacaktır."⁹²

Πρόκλου διαδόχου λόγος ἕκτος

Ἐκτος· εἰ ὁ δημιουργὸς μόνος <συνέδησεν, μόνος> ἂν λύσοι τὸν κόσμον· ἄλυτος γάρ ἐστιν πάντη, φησὶν, πλην <ὑπό>* τοῦ συνδήσαντος· καὶ γὰρ πανταχοῦ τοῦ τὸν δεσμὸν εἰδότος ἐστὶν εἰδέναι καὶ τὴν λύσιν οὐ συνέδησεν· τοῦ δὲ εἰδότος τὴν λύσιν τὸ λύειν. ὁ δὲ δημιουργὸς οὐκ ἂν λύσοι τὸν κόσμον· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ λέγων ὅτι 'τὸ καλῶς ἀρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ λύειν ἐθέλειν κακοῦ'. κακὸν δὲ ἀμήχανον γενέσθαι τὸν ὄντως ἀγαθόν· ἀδύνατον <ἄρα>** λυθῆναι τὸν κόσμον· οὔτε γὰρ ὑπ' ἄλλου τινός, διότι μόνῳ τῷ δημιουργῷ λύσαι δυνατόν αὐτόν, οὔτε τῷ δημιουργήσαντι, διότι τὸ καλῶς ἀρμοσθὲν λύειν ἐθέλειν κακοῦ. ἢ οὖν οὐ καλῶς ἤρμοσεν καὶ οὐκ ἔστιν ἄριστος δημιουργὸς ἢ καλῶς ἤρμοσεν καὶ οὐ λύσει μὴ κακυνθείς, ὅπερ ἀδύνατον. ὥστ' ἄλυτον τὸ πᾶν· ὥστ' ἀφθαρτον· εἰ δὲ ἀφθαρτον, <ἀγέννητον>· 'παντὶ γενομένῳ φθορά ἐστίν' φησὶν ὁ Σωκράτης εἶπεν τῇ προτεραίᾳ τῶν Τιμαίου λόγων, οὐκ αὐτὸς λέγων ἀλλὰ τὰς μούσας, λέγειν εἰπών· καὶ οὐ δήπου παρὰ πόδας ὁ Τίμαιος τὸ τῶν μουσῶν δόγμα περιττὸν ὑπέλαβεν καὶ ἔθετο τὶ γεγονὸς ἀφθαρτον. εἰ οὖν τοῦτο ἀληθές, ὧ μὴ ἔστιν φθορά, τοῦτο ἀγέννητον. τῷ δὲ κόσμῳ φθορὰ οὐκ ἔστιν· ὥστε ἀγέννητος· ὥστε αἰδῖος, εἰ ἀγέννητός ἐστιν [ἐστίν] καὶ ἀφθαρτος, ὁ κόσμος.

* ὑπό add. L/M ex Pl. Tim. 32C3-4

** ἄρα add. L/M ex R in app.

Halef Proklos'un Altıncı Delili

Eğer yalnız yaratıcı âlemi birleştirmiş⁹³ ise, yalnız o ayrıştırıcaktır.⁹⁴ Zira <âlem> onu birleştirenin <etkisi> haricinde, bütünüyle⁹⁵ ayrıştırılmazdır,⁹⁶ der <Platon>.⁹⁷ Zira bağı⁹⁸ bilen her bakımdan birleşmiş olanı ayrıştırmayı da bilir; ayrıştırmak da ayrıştırmayı bilene aittir. Fakat yaratıcı âlemi ayrıştırmayacaktır, zira "güzel düzenlenmiş⁹⁹ ve iyi olan bir şeyi ayrıştırmak kötünün arzuladığıdır"¹⁰⁰ diyen <yine Platon'un> kendisidir. Gerçekten iyi olan kötü olmaktan acizdir.¹⁰¹ <Dolayısıyla> âlemin ayrıştırılması imkânsızdır.¹⁰² Zira ne başka biri tarafından <ayrıştırılabilir>, çünkü yalnızca yaratıcının onu ayrıştırması mümkündür, ne de yaratıcısı tarafından <ayrıştırılabilir>, çünkü güzel düzenlenmiş bir şeyi ayrıştırmak kötünün arzuladığıdır. <Sonuç olarak şuraya varırız>: <yaratıcı> ya güzel düzenlememiştir dolayısıyla en iyi yaratıcı¹⁰³ değildir ya da güzel düzenlemiştir ama <yaratıcı> kötü olmadıkça ayrıştırmayacaktır, <onun kötü olması> ise imkânsızdır. Böylece bütün ayrıştırılmazdır, dolayısıyla da bozuluşa uğramayandır.¹⁰⁴ Eğer <bütün> bozuluşa uğramayan ise oluşagelmemiştir¹⁰⁵; <zira> "oluşagelen her şeyde bozulmuş vardır" der Sokrates, Timaios söylevinden önceki gün konuşup kendisinin değil, Musa'ların konuştuğunu söyleyerek. Şüphesiz Timaios hemen Musa'ların öğretisini fuzuli¹⁰⁶ olarak aldı ve oluşagelmiş bir şeyi bozuluşa uğramayan olarak vazetti. Eğer bu <Sokrates'in söylediği> doğruysa; bozuluşa uğramayan şey oluşagelmemiştir. Âlemde ise bozulmuş yoktur, böylece oluşagelmemiştir. Eğer âlem oluşagelmemiş ve bozulmayan ise ezelîdir.¹⁰⁷

Πρόκλου διαδόχου λόγος ἑβδομος

Ἐβδομος· εἰ ἡ ψυχὴ τοῦ παντός ἀγέννητός ἐστιν καὶ ἄφθαρτος, καὶ ὁ κόσμος ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος. λόγος γὰρ αὐτῆς ὡς καὶ πάσης ψυχῆς τὸ αὐτὸ αὐτὸ κινοῦν· τὸ δὲ αὐτὸ αὐτὸ κινοῦν πᾶν πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεώς ἐστιν· εἰ ἄρα αἰδιός ἐστιν ἡ τοῦ παντός ψυχὴ, δεῖ τὸ πᾶν αἰεῖ εἶναι κινούμενον ὑπ' αὐτῆς· τῇ γὰρ κινήσει τοῦ παντός ἢ πρότερον οὐκ ὄντος ἢ ὕστερον αὐτὴ αἰεῖ οὔσα κινήσεως ἀρχὴ καὶ οὐ δυναμένη κινήσεως μὴ εἶναι ἀρχὴ κατ' οὐσίαν αὐτοκίνητος οὔσα καὶ διὰ τοῦτο ἀρχὴ κινήσεως. ἀλλὰ μὴν ἀγέννητος ἡ ψυχὴ καὶ ἄφθαρτός ἐστιν δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ αὐτοκίνητον· ἔστιν ἄρα καὶ τὸ πᾶν ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον. ἐκ δὴ τούτου φανερόν, ὅτι καὶ πᾶσα ψυχὴ σώματι πρῶτον ἐπιβέβηκεν αἰδίῳ καὶ τοῦτ' αἰεῖ κινεῖ, κἂν φθαρτοῖς ἐνῇ σώμασιν, ἐκεῖνα κινεῖ διὰ τῶν αἰεῖ ὑπ' αὐτῆς κινουμένων.

Halef Proklos'un Yedinci Delili

Eğer bütünün nefsi¹⁰⁸ oluşagelmemiş ve bozuluşa uğramayan ise, âlem de oluşagelmemiş ve bozulmayandır. Zira bütünün nefsinin tanımı¹⁰⁹ her nefis için olduğu gibi "kendi kendini hareket ettirendir.¹¹⁰" Kendi kendini hareket ettiren her şey, hareketin kaynağı¹¹¹ ve ilkesidir. ^{112/113} Dolayısıyla eğer bütünün nefsi ezeli¹¹⁴ ise, nefsin etkisiyle hareket ettirilen bütünün daima mevcut olması gerekir. Zira bütünün nefsi hareket halinde iken ne önce ne sonra olmadığından, daima hareketin ilkesi olacaktır, varlığı gereği¹¹⁵ kendini hareket ettiren de olacağı için hareketin ilkesi olmaması mümkün değildir ve bundan dolayı hareketin ilkesidir. Ama bu kendini hareket ettirmekten dolayı nefis oluşagelmeyen ve bozulmayandır.¹¹⁶ Dolayısıyla bütün de oluşa gelmemiş ve bozulmamıştır. Bundan şu açığa çıkar; her nefis ilk olarak ezeli bir bedenine girmiştir ve bedeni daima hareket ettirir; her nefis bozuluşa uğrayan bedenlerin içinde kalsa bile kendisinin etkisiyle daima hareket halinde olanlar sayesinde bedenleri hareket ettirir.

Πρόκλου διαδόχου λόγος η'

Ὅγδοος· εἰ πᾶν τὸ φθειρόμενον ἔκ τινος ἀλλοτρίου προσβάλλοντος <ἔξωθεν> φθείρεται καὶ εἰς τι ἀλλότριον, μηδὲν δὲ ἔξω τοῦ παντός ἐστιν μηδὲ ἀλλότριον ἀλλὰ πάντα περιείληφεν ὅλον ἐξ ὅλων καὶ τέλειον ἔκ τελείων γινόμενον, οὐτ' ἂν ἀλλότριόν τι εἴη τοῦ παντός οὐτ' ἂν φθείροιτο εἰς ἀλλότριον ἢ ὑπὸ ἀλλοτρίου γινόμενον. ὥστ' ἀφθαρτόν ἐστιν. διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἀγέννητον· πᾶν γὰρ τὸ γενητὸν ἔκ τινος γίνεται πρότερον ἀλλοτρίου ὄντος. ὥστε εἴη ἂν τι τῷ παντὶ ἀλλότριον. τοῦτο δὲ ἔξω τοῦ γινομένου. τοῦ ἄρα παντός ἔσται τι ἔξω, πρὶν γένηται τὸ πᾶν, ἀλλότριον <ὄν> τοῦ παντός. εἰ δὲ τοῦτο, εἴη ἂν ἐναντίον τι τῷ παντί, ἐξ οὗ γέγονεν. ἀλλὰ μὴν τὰ ἐναντία ἐξ ἀλλήλων τέ ἐστιν καὶ εἰς ἀλληλα μεταβάλλει καὶ εἰσὶν αὐτῶν δύο ὁδοὶ μεταξύ δυοῖν ὄντων, ὡς ἐν Φαίδωνι κατεσκεύασται διὰ πλειόνων, ἀποδιδόναι θατέρῳ τῶν ἐναντίων τὸ λοιπὸν καὶ μὴ εἶναι χωλὴν τὴν φύσιν. ὅτι μὲν οὖν ἀντίκειται τὸ ἄτακτον καὶ τὸ τεταγμένον, δηλόν. ἀλλ' εἰ μὲν ὡς στέρησις καὶ ἔξις, μεταβάλλει δὲ ἀπὸ στέρησεως εἰς τὴν ἔξι, πολλῷ μᾶλλον μεταβάλλει καὶ ἀπὸ τῆς ἔξεως εἰς τὴν στέρησιν· ἀδυνατώτερον γὰρ ἐκείνο, διότι στέρησις ἐστίν, αἱ δὲ στέρησεις εἰς ἔξιν ἀμετάβλητοι. εἰ οὖν ἐκείνο ἀδυνατώτερον γενέσθαι γέγονεν, πολλῷ μᾶλλον τὸ δυνατώτερον ἔσται καὶ μεταβάλλει τὸ τεταγμένον εἰς τὸ ἄτακτον καὶ ἔσται κατὰ φύσιν τοῦτο καὶ κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ βούλησιν· ὁ γὰρ τὸ ἀδυνατώτερον ποιήσας μᾶλλον ποιήσει τὸ δυνατώτερον. εἰ δ' ἐναντία ταῦτ' ἐστίν κατὰ τὸν τῶν ἐναντίων νόμον, μεταβάλλει ἄρα καὶ τὸ πᾶν εἰς τὸ ἐναντίον, ἐξ οὗ γέγονεν. ἀλλὰ μὴν ἀφθαρτον δέδεικται τὸ πᾶν. οὐκ ἄρα μεταβάλλει εἰς ἐναντίον τι. ὥστε οὐδὲ γέγονεν. ὥστ' αἰδίων τὸ πᾶν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται δυοῖν ἐναντίοις ὄντων ἔκ μὲν τοῦ ἑτέρου ὁδὸν εἰς θάτερον εἶναι, ἔκ δὲ τοῦ ἑτέρου εἰς θάτερον μὴ εἶναι, οὐδὲ στέρησεως καὶ ἔξεως ἔκ μὲν τῆς στέρησεως εἰς τὴν ἔξιν <εἶναι>, ἔκ δὲ τῆς ἔξεως εἰς τὴν στέρησιν μὴ εἶναι· οὐ γὰρ ἐστίν ἐπὶ τινων ὁδὸς ἀπὸ στέρησεως εἰς ἔξιν, τοῖς δ' ἐναντίοις ἐστίν εἰς ἀλληλα, καθάπερ ὁ ἐν Φαίδωνι λέγει Σωκράτης. ὥστ' ἢ οὐκ ἐστίν ἀφθαρτον τὸ πᾶν ἢ πολλῷ μᾶλλον ἀγέννητον ἢ ἀφθαρτον, εἴτ' ἐναντίον τὸ ἄτακτον καὶ τὸ τεταγμένον εἴτε τοῦ τεταγμένου τὸ ἄτακτον στέρησις.

Halef Proklos'un Sekizinci Delili

Bozulan her şey ona dışarıdan müdahale eden başka bir şey tarafından ve başka bir şeye doğru bozuluyorsa;¹¹⁷ ne bütünün dışında ne de <bütünden> başka bir şey yoksa ve üstelik bütün, tümlerden oluşan tüm ve tamlardan oluşan tam olarak her şeyi kuşatıyorsa; ne bütünden başka bir şey vardır¹¹⁸ ne de başka bir şeye doğru bozulma veya başka bir şey tarafından bozulma oluşacaktır.¹¹⁹ Dolayısıyla <bütün> bozuluşa tabi değildir. Aynı sebepten dolayı oluşa da gelmemiştir. Zira oluşagelen her şey önceden var olan başka bir şeyden oluşagelir. Böyle bir durumda, bütünde başka bir şey <olmuş> olacaktır ve bu başka şey oluşagelenin dışında olacaktır. Dolayısıyla bütün oluşagelmeden önce, bütünün dışında, bütünden başka olan bir şey olacaktır.¹²⁰ Eğer durum böyleyse bütünün kendisinden oluşageldiği bütüne karşıt bir şey var olacaktır. Fakat doğrusu karşıt olanlar birbirinden olur ve biri diğerine doğru değişir. *Phaidon*'da uzunca ispat edildiği üzere karşıtların birbirine dönmeleri ve doğada eksiklik olmaması için iki <karşıt> varlığın arasında iki yol vardır.¹²¹ Tertipsizlik ile tertipliliğin zıt oldukları gayet açıktır. Ama <tertipsizlik> yoksunluk ve <tertiplilik> sahiplik anlamında ise ve yoksunluktan sahipliğe doğru bir değişme söz konusu ise, sahiplikten yoksunluğa değişme hayli hayli¹²² olacaktır. Zira yoksunluktan sahipliğe değişim en imkânsız olandır, çünkü yoksunluktur ve yoksunluklar sahipliğe değişmez.¹²³ Eğer oluşagelmesi en imkânsız olan olmuş ise, en mümkün olan hayli hayli olacaktır ve tertipli tertipsize doğru değişecektir¹²⁴ ve bu doğaya göre ve Tanrı'nın iradesine¹²⁵ göre olacaktır. Zira en imkânsız olanı yapmış olan en mümkün olanı da hayli yapacaktır. Eğer <tertipli ve tertipsiz> karşıtlar yasasına göre karşıt iseler, bütün de kendisinden oluşageldiği karşıtına doğru değişecektir. Fakat bütünün bozuluşa uğramayan olduğu gösterilmiştir. Dolayısıyla bütün, karşıt bir şeye doğru değişmez, böylece oluşagelmemiştir. Böylece bütün ezelîdir.¹²⁶ Birbirine karşıt iki varlıkta ilkinden diğerine yol olup da diğerinden ilkinde yol olmaması; ve de yoksunlukta ve sahiplikte; yoksunluktan sahipliğe yol olup da sahiplikten yoksunluğa yol olmaması mümkün değildir. Gerçi bazı durumlarda yoksunluktan sahipliğe yol yoktur, birbirine karşıt olanlarda ise vardır, Sokrates'in *Phaidon*'da söylediği gibi.¹²⁷ Tertipli tertipsizin karşıtı ya da tertipsiz tertiplinin yoksunu ise, bu durumda bütün bozuluşa uğrayan değildir ya da bozuluşa uğrayan olmamaktan daha çok oluşagelen değildir.

Πρόκλου διαδόχου λόγος ἑνατος

Ἐνατος· πᾶν τὸ φθειρόμενον φθείρεται ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ κακίας· οὐ γὰρ δὴ ὑπὸ τε τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ ἢ οἰκείου μήτε κακοῦ μήτε ἀγαθοῦ ἀλλ' ἀδιαφόρου· πᾶν γὰρ τὸ τοιοῦτον οὔτε βλάπτειν δυνατόν οὔτε ὠφελεῖν, ὥστε οὔτε φθείρειν οὔτε σώζειν. εἰ οὖν φθείροιτο τὸ πᾶν, ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ φθαρῆσεται κακίας. τὸν δὲ κόσμον εὐδαίμονα θεὸν αὐτὸς εἶναί φησιν καὶ πάντας ὡσαύτως θεοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἅπαν τὸ θεῶν γένος ἄδεκτον ὃν κακίας ἄδεκτον εἶναι καὶ μεταβολῆς. οὐκ ἄρα φθαρήσεται ποτε τὸ πᾶν, ὧ μηδέν ἐστὶν κακόν, διότι καὶ αὐτὸ θεός ἐστιν. εἰ δὲ ἄφθαρτον τὸ πᾶν, διότι μηδέν ἔχη φθαρτικόν, οὐδὲ γενητόν ἐστιν· ἐξ οὗ γὰρ ἡ γένεσις ἐκάστω, τοῦτο ἐκάστου φθαρτικόν· κρατηθὲν μὲν γὰρ γενέσεως συναίτιον, κρατῆσαν δὲ φθορᾶς· ὥστ', εἰ μηδέν ἐστὶν αὐτὸ φθεῖρον, οὐδὲ ἔχει, ἐξ οὗ ἂν γένοιτο. ἀλλὰ μὴν οὐδέν ἐστὶν αὐτὸ φθεῖρον, εἴπερ μηδέν ἐστὶν αὐτῷ κακόν· τί γὰρ ἂν αὐτὸ φθείροι τεταγμένον ἄλλο πλὴν τῆς ἀταξίας καὶ κεκοσμημένον πλὴν τῆς ἀκοσμίας; αὕτη γὰρ τῷ κεκοσμημένῳ καὶ τεταγμένῳ κακόν. εἰ μὲν οὖν ἐστὶν τι αὐτῷ κακόν, ἔξει ἀκοσμίαν καὶ ἀταξίαν, εἰς ἣν λυθήσεται. εἰ δὲ μηδέν ἐστὶν αὐτῷ κακόν, οὐκ ἔσται μαχομένη τις ἀταξία καὶ ἀκοσμία τῷ τεταγμένῳ καὶ κεκοσμημένῳ, τῷ παντί. εἰ δὲ μὴ ἔχη μαχομένην ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν, οὐδὲ γέγονεν ἐξ ἀκοσμίας τινὸς καὶ ἀταξίας, εἴπερ οὐδέν αὐτῷ μάχεται τοιοῦτον. τοῦτο δέ, εἰ μηδέν αὐτῷ κακόν ἐστὶν. οὐδὲν ἄρα ἔχει, ἐξ οὗ ἂν γένοιτό τινος. μὴ ὄντος δ', ἐξ οὗ ἂν γένοιτό τινος, οὐδὲ γένοιτο ἂν· δεῖ γὰρ ἐκ τινος γίνεσθαι πᾶν τὸ γινόμενον, ἐκ μηδενὸς <δέ τι> γίνεσθαι ἀδύνατον.

Halef Proklos'un Dokuzuncu Delili

Bozulmuş olan her şey kendi kötülüğünden dolayı bozulmuştur. Çünkü o, ne kendinde bulunan¹²⁸ iyilikten dolayı ne de kendinde bulunan ama kötü veya iyi olmayıp ayrıştırılamayan¹²⁹ bir şeyden dolayı bozulur. Zira bu şekilde <ayrıştırılamayan> herhangi bir şeyin ne zarar vermesi ne de yarar vermesi mümkündür, dolayısıyla ne bozması ne de koruması mümkündür. Eğer bütün bozulacaksa kendi kötülüğünden dolayı bozulacaktır. <Platon> ise âlemin bizzat mesut bir Tanrı olduğunu, bütün Tanrıların da onun gibi olduğunu ve bundan dolayı kötülüğe kâbil¹³⁰ olmayan herhangi bir Tanrı türünün değişime de kâbil olmadığını söyler. Dolayısıyla kendisinde kötü hiçbir şey olmayan bütün herhangi bir zaman bozulmayacaktır, çünkü o da Tanrı'dır. Bütün onu bozan hiçbir şeye sahip olmadığı için bozuluşa uğramayan ise, oluşagelen de değildir. Zira her bir şeydeki oluş bu her bir şeyin bozucusundan <gelir>; <ona> hükmedilmesi oluşun, <onun> hükmetmesi ise bozuluşun ortak-nedenidir.¹³¹ Böylece, <bütünü> bozan hiçbir şey yoksa <bütünün> kendisinden oluşageldiği bir şey de olmayacaktır. <Bütünün> kendisinde hiç kötülük olmadığına göre, onu bozan hiçbir şey de yoktur. Zira tertipsizlik¹³² dışında tertiplenmiş¹³³ olanı ve düzensizlik¹³⁴ dışında düzenlenmiş¹³⁵ olanı bozabilecek olan nedir? Çünkü düzensizlik ve tertipsizlik düzenlenmiş olan ve tertiplenmiş olan için kötülüktür. Eğer bütünde kötülük varsa, içinde dağılacığı bir düzensizlik ve tertipsizliğe sahip olacaktır. Fakat bütünde hiç kötülük yoksa tertiplenmiş olanla ve düzenlenmiş olanla, yani bütünle çatışan tertipsizlik ve düzensizlik de olmayacaktır. Eğer <bütün, kendisiyle> çatışan tertipsizliğe ve düzensizliğe sahip değilse, herhangi bir düzensizlik ve tertipsizlikten oluşagelmemiştir, zira bu türden hiçbir şey onunla çatışmıyordur. Bütünde hiçbir kötülük yoksa <durum> böyledir. Dolayısıyla <bütünün> kendisinden oluşageleceği bir şey yoktur; kendisinden oluşageleceği bir şey olmadığından da oluşagelmemiştir. Çünkü oluşagelen her şey bir şeyden oluşagelmelidir; hiçbir şeyden oluşagelmesi imkânsızdır.

Πρόκλου διαδόχου λόγος δέκατος

Δέκατος· ἕκαστον τῶν τοῦ κόσμου στοιχείων, ἐξ ὧν ἐστίν, ἐν τῷ οἰκεῖῳ τόπῳ ὃν ἡ μένει ἡ κύκλῳ κινεῖται· <τότε γὰρ ἐπ' εὐθύ κινεῖται> ὅταν μὴ ἐν τῷ οἰκεῖῳ τόπῳ ἦ, σπεῦδον εἰς ἐκεῖνον ἐλθεῖν. εἰ οὖν τὰ στοιχεῖα τοῦ παντός ἡ μένει ἡ κύκλῳ κινεῖται, εἴτε δὲ μένει ἐν τῷ κατὰ φύσιν τόπῳ, ἔχει τὸ κατὰ φύσιν, εἴτε κύκλῳ κινεῖται, οὔτε ἀρχὴν οὔτε τελευτὴν ἔχει τοῦ κινεῖσθαι, δηλονότι καὶ τὸ πᾶν ἀμετάβλητόν ἐστιν τῶν μὲν τοὺς κατὰ φύσιν τόπους ἐχόντων, τῶν δὲ ἀνάρχως καὶ ἀτελευτήτως κινουμένων· καὶ γὰρ τὰ τῇδε μεταβάλλει ἐν τόπῳ ἀλλοτρίῳ ὄντων τῶν, ἐξ ὧν ἐστίν, καὶ τὸν οἰκεῖον καταλαβεῖν σπευδόντων. εἰ οὖν τὰ στοιχεῖα τοῦ παντός ἐν τοῖς οἰκεῖοις ἐστίν τόποις καὶ οὐδὲν ὅλον εἰς τὸν ἀλλότριον φέρεται τόπον οὐδὲ ἀπολιπὸν τὸν οἰκεῖον βιάζεται τὸ ἐν τῷ οἰκεῖῳ ὄν, ἀνάγκη τὸ πᾶν ἀμετάβλητον εἶναι πάντων ἀεὶ κατὰ φύσιν ἐχόντων τῶν ὅλων καὶ τῶν μενόντων ἐν αὐτῷ καὶ τῶν κινουμένων. εἰ μὲν οὖν, πρὶν κοσμηθῇ τὸ πᾶν, ἐν τοῖς οἰκεῖοις ἦν ἕκαστα τόποις, ἡ ἔμμενεν ἡ κύκλῳ ἐκινεῖτο, καὶ οὕτω πάλιν ἦν τὸ πᾶν κεκοσμημένον, πρὶν κοσμηθῇ, καὶ οὐκ ἔσχεν ἀρχὴν τοῦ κοσμηθῆναι πάντων ὁμοίως ἐχόντων νῦν τε καὶ πρότερον. εἰ δὲ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις (πάντως γὰρ ἦν ἐν τόποις σώματα ὄντα), <εἰ μὲν ὄντων αὐτοῖς τῶν κατὰ φύσιν τόπων ἄλλων, τίς ὁ μεταθείς αὐτὰ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις; οὐ γὰρ ἑαυτοῖς ἦν αἷτια σώματα ὄντα> τῆς μεταθέσεως· ὥστε δύο ἀρχαί, ἡ μὲν τοῦ παρὰ φύσιν, ἡ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ πρότερον τὸ παρὰ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ταῦτα παρὰ φύσιν ὄν ὡς ἔκστασις τῆς φύσεως, ἥς φύσεως μὴδ' ὅλως οὔσης οὐδ' ἂν αὐτὸ εἶη παρὰ φύσιν (οὐδὲ γὰρ τὸ παρὰ τέχνην ἐστίν μὴ οὔσης τέχνης· τὸ γὰρ παρ' ὁτιοῦν ὄν ὄντος ἐκείνου, παρ' ὃ ἐστίν, εἶη ἂν)· ὥστε, εἰ καὶ ἦσαν τόποι κατὰ φύσιν, τούτων ἐν ἐκείνοις μὴ γενομένων ἀδηλον, εἰ καὶ κατὰ φύσιν πρεσβυτέρων ὄντων τὸν ἄπειρον χρόνον. εἰ δὲ μὴ, ὄντων ἄλλων οἰκεῖων οὐδ' ἂν ἀλλότριοι εἶησαν ἂν, ἐν οἷς ἦσαν· τὸ γὰρ ἀλλότριον πρὸς τὸ οἰκεῖον ἔχει τὴν ἀναφοράν· εἰ δὲ καὶ τότε ἐκεῖνα μὴ ἐν ἀλλοτρίοις ἦν οἷς εἶχεν τόποις, ὥσπερ καὶ τὰ νῦν οὐκ ἐν

Halef Proklos'un Onuncu Delili

Âlemin kendilerinden geldiği unsurlarının¹³⁶ her biri kendine özgü yerde ya sabit kalır ya da dairesel¹³⁷ hareket eder.¹³⁸ Unsur kendine özgü yerde olmadığına, oraya gitmeye seğirterek, bu kez doğru üzerinde hareket eder. Bütünün unsurları ya sabit kalıyor ya da dairesel hareket ediyorsa, unsurlar doğaya göre olan yerinde durduğunda doğaya göredir, ya da dairesel hareket ettiğinde hareket etmesinin ne başlangıcı¹³⁹ ne de tamamlanışı¹⁴⁰ vardır.¹⁴¹ Bazı unsurlar doğaya göre olan yerlerine sahip oldukları için, bazıları ise başlangıçsız ve tamamlanışsız hareket ettikleri için, bütün de apaçık biçimde değişmezdir. Zira buradakiler¹⁴², kendilerinden geldikleri unsurlar başka bir yerde oldukları için ve <unsurlar> kendilerine özgü yeri kapmak üzere seğırttiklerinde değişirler. Bütünün unsurları kendilerine özgü yerlerinde bulunuyorsa, hiçbir tüm¹⁴³ başka bir yere taşınmıyorsa ve kendine özgü olan kendine özgü olanı ancak zorla bırakıyorsa bütünün değişmez olması zorunludur; çünkü kendinde sabit kalan ve hareket eden tümlerin bütünü daima doğaya göredir. Bütün düzenlenmeden önce, her unsur kendine özgü yerinde bulunuyordusa <her bir unsur> ya sabit kalacaktı ya da dairesel hareket edecekti; ve bu şekilde yine bütün, düzenlenmeden önce¹⁴⁴ düzenlenmiş olacaktı; şimdi ve öncesinde aynılığa sahip olanların tamamının düzenlenişinin bir ilkesi olmayacaktı. Eğer <her bir unsur> başka yerlerde idiyse (zira cisim olanlar her halükarda bir yerde bulunur) bunların doğaya göre başka yerleri varsa, bunları başka <yerlere> nakleden kimdir? Zira cisim oldukları için nakillerinin nedenleri kendileri olmayacaktır. Böylece¹⁴⁵ iki ilke olacaktır: biri doğaya aykırı¹⁴⁶, diğeri doğaya göre¹⁴⁷; ve doğaya aykırı olan doğaya göre olandan önce olur; bu <unsurlar> doğanın dışına çıkmak bakımından doğaya aykırı olan ise, doğanın tümünün varlığı olmadığına doğaya aykırı olanın kendisi de olmayacaktır (Çünkü zanaat¹⁴⁸ olmadığına zanaata aykırı olan¹⁴⁹ da yoktur. Zira herhangi bir şeyin aykırısı olan, aykırısı olduğu şey varsa olacaktır). Böylece <bu yanlış görüşü takip edersek>, eğer doğaya göre yerler vardıysa ve <onlar> sınırsız zamanda doğaya göre daha yaşlı var olanlar idiyse, unsurların onların içinde oluşa gelmedikleri açık değildir. Eğer <doğaya göre yerler> yoktuysa, <unsurların> kendine özgü başka yerleri olacağından, içinde oldukları yerler başka olmayacaktı. Zira "başka"¹⁵⁰, "kendine özgü"¹⁵¹ olana atfendir. Tıpkı şimdiki unsurların içinde bulunduğu yerlerin başka olmadığı

ἀλλοτρίοις ἐστὶν οἷς ἐστὶν τόποις, εἶχε κάκεῖνα κατὰ φύσιν, ὥσπερ καὶ τὰ νῦν. ὥστε ἀεὶ μὲν ἔσται κόσμος, ἄλλοτε δ' ἄλλων ὄντων κατὰ φύσιν τοῖς ἐν αὐτῷ καὶ παρὰ φύσιν. καθόσον ἄρα κόσμος ἐστίν, αἰδιός ἐστιν. τὸ δὲ τοιόνδε τὸ ἐν αὐτῷ μόνον, εἶπερ ἄρα, οὐκ ἀεὶ ἐστίν. μετασχηματιζόμενον οὖν ἔσται τὸ πᾶν, ἀεὶ δὲ τὸ πᾶν· καὶ ὥς ἐκεῖνο παρὰ φύσιν πρὸς τὸ νῦν, οὕτω καὶ τὸ νῦν παρὰ φύσιν πρὸς ἐκεῖνο· καὶ ἐν ἐκείνῳ πάντα ἐν οἰκείοις καὶ ἐν τούτῳ τόποις, ἄλλοτε δὲ ἄλλοις. καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς σοφῶς παρὰ μέρος κοσμοποιῶν, πλὴν ὅτι πολλάκις ἐκεῖνος, δις δὲ ἡμεῖς.

gibi o zaman da unsurlar başka yerlerde değildiyseler, o unsurlar tıpkı şimdikiler gibi doğaya göre <yerlere> sahip olacaklardır. Dolayısıyla âlem daima¹⁵² olacaktır. Zira <âlemin> içinde bulunan <unsurlar> için doğaya göre ve doğaya aykırı olanlar her seferinde başka varolanlardır. Dolayısıyla âlem var olduğu müddetçe ezelîdir.¹⁵³ Bunun gibi, âlemde bulunan tek bir şey bile daima var değildir. Şekli değişen olsa da bütün, daima var olacaktır. Ve tıpkı onun şimdikine oranla doğaya aykırı olduğu gibi, aynı şekilde şimdiki de ona oranla doğaya aykırıdır. Hem onun hem de şimdikinin içinde her şey kendilerine özgü yerlerindedir, her seferinde başka başka. Ve Empedokles dünyayı parça parça yapmakta bilgece¹⁵⁴ <davranmıştır>, şu var ki o bunu çokça yapmıştır, biz ise iki defa.

Πρόκλου διαδόχου λόγος ἐνδέκατος

Ἐνδέκατος· τὴν ὕλην ἕνεκα τοῦ παντός εἶναι φησιν· ὑποδοχὴν γὰρ εἶναι γενέσεως. τὸ δέ, οὐ ἕνεκα τῇ ὕλῃ τὸ εἶναι, οὐκ ἄλλο τί ἐστίν ἢ γένεσις. εἰ μὲν οὖν ἐκ μηδενὸς ἡ ὕλη, κατὰ τύχην ἕνεκά του ἂν εἴη καὶ τὸ γενόμενον ὕλην ἔχει κατὰ τύχην. οὐδὲν δὲ τῶν κατὰ τύχην ἀναγκαῖόν ἐστιν· ὥστε οὐδὲ τὴν δημιουργίαν ἔχειν τὸ βέβαιον φήσομεν. εἰ δὲ ἐκ τινος αἰτίας ἕνεκά του καὶ ἡ ὕλη τῆς γενέσεως, ἀνάγκη μετ' ἀλλήλων εἶναι ταῦτα, τὴν ὕλην καὶ τὴν γένεσιν. καὶ γὰρ τὸ ἕνεκά του καὶ τὸ οὐ ἕνεκα μετ' ἀλλήλων πρὸς ἄλληλα ὄντα. εἰ οὖν αἰδίον ἡ ὕλη καὶ καθὸ ὕλης ἕνεκά του, καὶ ἡ γένεσις αἰδίου· καὶ γὰρ καὶ ταύτην οὐ ἕνεκα, καθότι γένεσις ἐστίν, ἀνάγκη εἶναι. σύνεστιν ἄρα ἀλλήλοις τὸν αἰεὶ χρόνον ἢ τε ὕλη καὶ ἡ γένεσις, ὡς τὸ οὐ ἕνεκα καὶ τὸ ἕνεκά του· τινὸς γὰρ ἐστίν ἡ ὕλη τοῦ ἐπ' αὐτῆς εἶδους· καὶ γὰρ ἡ τις ὕλη τότε ὕλη ἐστίν, ὅταν ἡ καὶ τὸ εἶδος· διὸ καὶ εὐεργὸν ποιοῦσιν οἱ τεχνῖται τὴν μήπω οὔσαν ὕλην καί, καθόσον προκόπτουσιν εἰς τὸ ποιεῖν ὕλην, κατὰ τοσοῦτον παραγίνεται τὸ εἶδος· οὐ γὰρ οἱ λίθοι τοῦ εἶδους τῆς οἰκίας ὕλης, πρὶν ξεσθῶσιν εἰ τύχοι καὶ ἀρμωσθῶσιν, ἀλλ' ὅταν ταῦτα προσλάβωσιν· ὅταν ἄρα ὡς ἀληθῶς ὕλη γένωνται, τότε πάρεστιν ἀχρόνως ἤδη τὸ εἶδος. εἰ οὖν καὶ ἡ ἀπλῶς ὕλη πάντως ἐστίν ὕλη πάσης γενέσεως καὶ ἐστὶν δυνάμει πάντα καὶ οὐδὲν αὐτῇ δεῖ πρὸς τὸ ὕλη εἶναι καθάπερ τῇ τινί (τὸ γὰρ ἀπλῶς πανταχοῦ τοιοῦτο καὶ πρῶτως οὐδενὸς εἰς τὸ εἶναι ὃ ἐστὶν δεόμενον), ἅμα ἐστὶν καὶ τὰ εἶδη πάντα ἐν αὐτῇ· μηδενὸς γὰρ δεομένη πρὸς τὸ εἶναι ὕλη οὐδενὸς δεῖται πρὸς τὸ εἶδη ἔχειν· ὥστ', ἀφ' οὐ ἐστίν, ἔχει τὰ εἶδη, ὣν ὕλη ἐστίν. ἀγέννητος δὲ ἐστὶν καὶ ἀφθαρτος, ἵνα μὴ ὕλης ἄλλης δέηται ὕλη οὔσα ἀπλῶς. ἐστὶν ἄρα καὶ τὰ εἶδη ἐν αὐτῇ ἐξ αἰδίου καὶ ὁ κόσμος· ὕλη γὰρ ἦν κόσμου καὶ οὐκ ἀκοσμίας καὶ ἦν ἕνεκα κόσμου καὶ οὐκ ἀκοσμίας· καὶ γὰρ ἡ τις ὕλη οὐ τῆς στερήσεώς ἐστιν ἀλλὰ τοῦ εἶδους ἕνεκα· ὥστ', ἀφ' οὐ ὕλη κόσμου, καὶ κόσμος ἐστίν.

Halef Proklos'un On Birinci Delili

Madde¹⁵⁵ bütünün uğrunadır der <Platon>. Zira <madde> oluşun¹⁵⁶ kabıdır.¹⁵⁷ Maddenin uğruna olduğu şey de oluştan başka bir şey değildir. Eğer madde hiçbir şeyden <gelmiyor> ise, tesadüfen¹⁵⁸ "bir şeyin uğruna" olacaktır ve oluşagelen, maddeye tesadüfen sahip olacaktır. Tesadüfen olan hiçbir şey de zorunlu¹⁵⁹ değildir. Böylece yaratmanın¹⁶⁰ da kesin¹⁶¹ olmadığını söylemiş oluruz. "Uğruna olan"¹⁶² ve oluşun maddesi bir nedenden < geliyor ise>, maddenin ve oluşun birbirleriyle olması zorunludur. Zira uğruna olan ve uğruna olunan¹⁶³ birbirlerine göredir. Eğer madde ezelî¹⁶⁴ ise, madde bir şeyin uğruna olduğuna göre, oluş da ezelîdir. Zira oluş <bir şeyin> uğruna olduğu şeydir, oluş var olduğu müddetçe <maddenin> olması zorunludur. Dolayısıyla madde ve oluş daimî bir zamanda¹⁶⁵ birlikte vardılar¹⁶⁶, uğruna olan ve uğruna olunan olarak. Zira madde bir şeyin maddesidir, üzerindeki suretin.¹⁶⁷ Zira madde, suret var olduğu zaman <belirli> bir maddedir. Çünkü zanaatkârlar maddenin yapımına doğru yol kat ettikleri sürece, henüz var olmamış maddeden işe yarar <bir şey>¹⁶⁸ çıkarırlar, öyle ki suret oluşa çıkar.¹⁶⁹ Zira yontulmadan ve bir araya getirilmeden önce taşlar evin suretinin maddesi değildir, ancak suretleri aldıklarında¹⁷⁰ <evin maddesi olurlar>. Dolayısıyla hakikaten madde olduklarında, suret hâlihazırda zamansız biçimde orada mevcuttur.¹⁷¹ Eğer basit¹⁷² madde tamamen bütün oluşun maddesi ise ve kuvve halinde her şey ise ve belirli bir maddede olduğu gibi madde olmak için herhangi bir şey ona gerekli değilse (zira basit her yerde böyledir ve önce gelendir, olduğu şey olmak için hiçbir şeye ihtiyaç yoktur) onda bütün suretler aynı anda vardır. Zira madde olmak için hiçbir şeye gerek duymadığından surete sahip olmak için de hiçbir şeye gerek duymaz. Böylece, kendisi olduğundan bu yana, maddesi olduğu suretlere sahiptir. Madde basit olduğundan dolayı, başka maddeye ihtiyaç duymamak için de oluşmamıştır ve bozulmayacaktır. Dolayısıyla suretler ve düzen¹⁷³ maddede ezelden beri¹⁷⁴ vardır. Zira madde düzenin <maddesi> idi düzensizliğin¹⁷⁵ değil ve düzenin uğruna vardı düzensizliğin değil. Zira belirli bir madde de yoksunluğun¹⁷⁶ değil, suretin uğruna vardır. Böylece, âlemin maddesi olduğundan bu yana, âlem de vardır.

Πρόκλου διαδόχου λόγος δωδέκατος

Δωδέκατος· πᾶν τὸ γενητὸν ὕλης δεῖται καὶ ποιῶντος. ὥστε, εἰ τὸ γενητὸν ὄν μὴ αἰεὶ ἐστὶν ἀλλὰ ποτέ, ἢ διὰ τὴν ὕλην ἀνεπιτήδειον οὖσαν οὐκ ἔστιν ἢ διὰ τὸ ποιῶν ἐλλεῖπον εἰς τὸ ποιεῖν ἢ δι' ἀμφοτέρω, μήτε ὕλης ἐπιτηδεΐας οὔσης μήτε τοῦ ποιῶντος αὐτάρκους. εἰ οὖν ὁ κόσμος οὐκ ἦν πρότερον ἢ οὐκ ἔσται ὕστερον, ἢ διὰ τὴν ὕλην τοῦτο πέπονθεν ἢ διὰ τὸ ποιῶν αὐτὸν κόσμον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τὸ ποιεῖν αἰεὶ αὐταρκες τὸ αὐτὸ ὄν αἰεὶ καὶ οὐκ ἄλλοτε ἀλλοῖον· ἢ οὖν οὐδὲ νῦν εἰς τὸ κοσμεῖν ἰκανὸν ἢ καὶ νῦν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον. ἢ δὲ ὕλη <ἦ> ὡσαύτως αἰεὶ ἦν ἐπιτηδεΐα πρὸς τὸ κοσμεῖσθαι καθάπερ καὶ νῦν ἢ οὐδὲ νῦν ὡσαύτως αἰεὶ ἢ αὐτὴ οὖσα· καὶ γὰρ αὕτη ἀναλλοίωτος ὡς τὸ ποιῶν ἀμετάβλητον. εἰ οὖν πᾶν τὸ ποτέ μὲν ὄν ποτέ δὲ μὴ ὄν ἢ διὰ τὸ ποιῶν μὴ ὄν ἰκανὸν ἐστὶν τοιοῦτο ἢ παρὰ τὴν ὕλην μὴ αἰεὶ εὐεργὸν οὖσαν, οὔτε δὲ τὸ ποιῶν τὸν κόσμον ποτέ μὲν ἰκανὸν ἐστὶν ποιεῖν ποτέ δὲ οὐχ ἰκανὸν οὔτε ἢ ὕλη ποτέ μὲν εὐεργὸς ποτέ δὲ οὐκ εὐεργός, οὐκ ἂν εἴη ποτέ μὲν ὄν ποτέ δὲ οὐκ ὄν. τὸν αἰεὶ ἄρα χρόνον καὶ τὸ δημιουργοῦν ποιεῖ καὶ ἢ ὕλη κοσμεῖται καὶ ὁ κόσμος ἔστιν.

Halef Proklos'un On İkinci Delili

Oluşagelen bütün, maddeye ve bir yapana ihtiyaç duyar. Böylece, oluşagelen varlık daima değil ama bir zaman var ise, ya madde elverişsiz¹⁷⁷ olduğundan dolayı, ya yapmak konusunda yetersiz olan yapandan dolayı, ya da her ikisinden dolayı <böyledir>; <yani> maddenin elverişli olmaması ve yapanın kendine yeterli¹⁷⁸ olmaması<ndan dolayı>. Eğer âlem önce yok idiyse, ve sonra olmayacaksa, buna ya maddeden dolayı maruz kalmıştır ya da kendisini âlem yapandan dolayı. Ama onu âlem yapan, daima kendisi olduğu, her seferinde başkası olmadığı için, yapma konusunda daima kendine yeterlidir. <Yapan>, âlemi düzenleme konusunda ya şimdi olmayan <bir zamanda> muktedir ya da şimdi, önce ve sonra muktedirdir. Madde de kendinde olduğu haliyle¹⁷⁹ şimdi ya da şimdi olmayan <bir zamanda> daima aynı olduğu gibi, kendinde olduğu haliyle düzenlenme konusunda daima elverişliydi. Zira yapan değişmez¹⁸⁰ olduğu gibi madde de başkalaşmazdır.¹⁸¹ Bir zaman var olup bir zaman var olmayan bütün, ya muktedir olmayan yapandan dolayı ya da daima işe yarar¹⁸² olmayan maddeye göre böyle ise¹⁸³; ama ne yapan, âlemi yapmaya bir zaman muktedir, bir zaman muktedir değil, ne de madde bir zaman işe yarar, bir zaman işe yarar değilse, bütünün de bir zaman var olup bir zaman var olmaması <mümkün> olmayacaktır. Dolayısıyla, zaman boyunca daima yaratıcı yapar, madde düzenlenir ve âlem mevcuttur.

Πρόκλου διαδόχου λόγος τρισκαιδέκατος

Τρισκαιδέκατος· τὴν κίνησιν ἀπονεῖμαί φησιν τῷ κόσμῳ τὸν θεὸν τὴν οἰκείαν τοῦ σώματος σφαιροειδοῦς ὄντος τὴν κύκλῳ περὶ νοῦν καὶ φρόνησιν μάλιστα οὔσαν. εἰ οὖν τῷ κόσμῳ ταύτην οἰκείαν εἶναι συγχωρεῖ τὴν κίνησιν, συγχωρήσει ἂν καὶ αὐτὸς φύσει κυκλοφορητικὸν εἶναι τὸν οὐρανόν. εἰ δὲ ταύτην ἔχει κατὰ φύσιν κίνησιν, οὐτ' ἂν τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω κίνησιν οὔτε τὴν ἐπὶ τὸ κάτω φαῖμεν αὐτῷ προσήκειν· αὐταὶ δὲ τῶν τῆδε στοιχείων εἰσὶν αἱ κινήσεις· τὸν ἄρα οὐρανὸν ἐξηρῆσθαι τῶν εὐθυπορουμένων ἀνάγκη σωμάτων. οὐτ' ἄρα πῦρ ἐστὶν οὔτε γῆ οὔτε τι τῶν μέσων ἐν τούτοις σωμάτων οὔτε κοῦφον οὔτε βαρὺ τὸ οὐράνιον σῶμα, εἰ βαρὺ μὲν ἐστὶν τὸ κάτω φερόμενον, τὸ δὲ ἄνω κοῦφον. εἰ δὲ μηδὲν ἐστὶν τῶνδε τῶν στοιχείων, ἄλλο τι ἂν εἴη παρὰ ταῦτα τὸ κύκλῳ κατὰ φύσιν κινούμενον. εἰ οὖν αἱ γενέσεις καὶ φθοραὶ τῶν ἐναντίων ἀλλήλοις εἰσὶν, ἐναντία δὲ τὰ ἐναντίας ἔχοντα κατὰ φύσιν κινήσεις καὶ ἐν ἐνὶ ἐναντίον (καὶ γὰρ τοῦτο Πλατωνικὸν ἐν Πρωταγόρᾳ ῥηθέν), ταῦτα μὲν ἂν φθείροιτο καὶ γίνοιτο, τὸ δὲ οὐράνιον ἀγέννητον ἂν εἴη καὶ ἄφθαρτον. εἰ δὲ καὶ ταῦτα τοῖς μὲν μέρεσιν γίγνεται καὶ φθείρεται, τὰ δὲ ὅλα αἰεὶ κατὰ φύσιν ἔχει μένοντα ἐν τοῖς ἑαυτῶν τόποις, ἐκ δὲ τούτων ὁ κόσμος ἐκ τε οὐρανοῦ καὶ τῶν τεττάρων ὅλου ἐκάστου, εἴη ἂν καὶ αὐτὸς ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος (τὰ γοῦν ὅπως οὖν γινόμενα καὶ φθειρόμενα ἀποτελέσματα ἐστὶν τοῦ κόσμου καὶ οὐ μέρη τῶν ἐν αὐτῷ θεῶν δανειζομένων ἐκ τοῦ κόσμου μόρια ὡς ἀποδοθησόμενα πάλιν, ἢ φησιν ἐκεῖνος καὶ τὰ γένη τῶν <ζώων>* ποιούντων)· φαντάζεται δ' εἶναι καὶ ταῦτα μέρη τοῦ παντός ἐν αὐτῷ περιεχόμενα καίτοι καὶ τῶν ἄλλων πάντων αἰτιατῶν ἐν τοῖς οἰκείοις αἰτίοις περιεχομένων καὶ συνεχομένων ὑπ' αὐτῶν. εἰ οὖν ὁ κόσμος ἐκ τῶν ἀγενήτων ἐστὶν καὶ ἀφθάρτων, καὶ αὐτὸς πολλῷ μᾶλλον ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος· εἴη γὰρ ἂν τῶν μερῶν χειρὸν τὸ ὅλον, εἰ αὐτὸ μὲν ἔχει γένεσιν καὶ φθοράν, τὰ δὲ μέρη τοῦναντίον ἀγέννητα εἴη καὶ ἄφθαρτα.

* ζώων add. L/M ex Pl. Tim. 41B7-C1

Halef Proklos'un On Üçüncü Delili

<Platon> Tanrı'nın küre biçimli olan cismin kendine özgü hareketini âleme dağıttığını söyler, "bilhassa aklın ve basiretin¹⁸⁴ etrafında olan dairesel hareketi.¹⁸⁵" Eğer Platon bu hareketin âleme özgü olduğunun ayırdına varıyor ise, <göğün> de doğası itibarıyla dairesel olarak yer değiştiren¹⁸⁶ olduğunun ayırdına varacaktır. Fakat <gök> eğer bu harekete doğal olarak sahipse, ne yukarı doğru hareketin ne de aşağı doğru hareketin ona ait olduğunu söyleyeceğiz. Zira bunlar, burada¹⁸⁷ olan unsurların hareketleridir. Dolayısıyla göğün düz seyreden¹⁸⁸ cisimlerden arınmış olması zorunludur. Dolayısıyla göksel cisim¹⁸⁹ ne ateş ne toprak ne de bunların arasındaki cisimlerden. Eğer ağır, aşağı doğru taşınansa¹⁹⁰ ve hafif yukarı doğru taşınansa <göksel cisim> ne hafif ne de ağırdır. Eğer <göksel cisim> bu unsurların hiçbirinden değilse, doğal olarak dairesel hareket eden şey bu <unsurlara> aykırı başka bir şey olacaktır. Eğer oluş ve bozuluşlar birbirine zıt şeyler ise, ve eğer zıtlar doğal olarak zıt hareketlere sahipse, ve eğer bir şey bir şeye zıt ise (zira bu *Protagoras*'taki Platoncu söylemdir), <zıt harekete sahip olanlar> bozulacak ve oluşagelecektir, göksel olan ise oluşagelmeyen ve bozulmayan olacaktır. Eğer bunların da parçaları oluşa geliyor ve bozuluyor, tüm¹⁹¹ ise daima doğal olarak kendi yerlerinde kalıyorsa <ve> âlem bunlardan, <yani> gökten ve dört unsurun her birinin tümünden <ibaretse>; âlem de oluşagelmeyen ve bozulmayan olacaktır (her halükarda oluşagelen ve bozulanlar, âlemin parçaları değil, semereleridir¹⁹²; Platon "âlemin içindeki Tanrıların âlemin parçalarından, tekrar geri vermek üzere borçlandıklarını ve canlıların cinslerini meydana getirdiklerini"¹⁹³ söyler). Gerçekten diğer bütün nedenliler kendi nedenlerinde içerildikleri ve bu <nedenler> yoluyla bir arada bulundukları için, <göksel cisimler> âlemde içerildiklerinden <dolayı> <Tanrı> bunları¹⁹⁴ da bütünün parçaları olarak hayal eder. Demek ki âlem oluşagelmeyen ve bozulmayanlardan <oluşmuş> ise <tüm>, hayli hayli oluşagelmeyen ve bozulmayandır. Eğer <tüm>, oluş ve bozuluşa sahipse, parçalar <bunun> aksine oluşagelmeyen ve bozulmayan

καίτοι γε ὅτι τὸ ὅλον τῶν μερῶν κρεῖττον, αὐτός ἐστιν ὁ λέγων· οὐ γὰρ τὸ ὅλον ἔνεκα εἶναι τῶν μερῶν ἀλλὰ τὰ μέρη τοῦ ὅλου· τὸ δὲ οὐ ἔνεκα τῶν ἔνεκά του κρεῖττον· τὰ δὲ στοιχεῖα μέρη τοῦ ἐξ αὐτῶν ὥστε τὸ ἐκ τῶν στοιχείων τῶν ἑαυτοῦ στοιχείων κρεῖσσον. εἰ οὖν ὁ οὐρανὸς ἐκ στοιχείων ἐστὶν ἀγενήτων καὶ ἀφθάρτων, καὶ αὐτὸς ἀγέννητός ἐστιν καὶ ἄφθαρτος, καὶ δέδεικται καὶ τοῦτο ἀπὸ τῶν Πλατωνικῶν ἀρχῶν.

olacağı <için> tüm, parçaların altında olacaktır. Dahası “tüm, parçalardan daha üstündür” diyen <Platon'un> kendisidir.¹⁹⁵ Zira tüm, parçaların uğruna değildir, parçalar tümün <uğrunadır>. Uğruna olunan, uğruna olandan daha üstündür. Unsurlar, unsurlardan oluşan <şeylerin> parçalarıdır. Böylece, unsurlardan <oluşan şey>, unsurların kendilerinden daha üstündür. Eğer gök oluşagelmeyen ve bozulmayan unsurlardansa, kendisi de oluşagelmeyen ve bozulmayandır. Bu, Platoncu ilkelerle de kanıtlanır.

Πρόκλου διαδόχου λόγος τεσσαρισκαιδέκατος

Τεσσαρισκαιδέκατος· πᾶς τεχνίτης ἢ αὐτὸς ὑφίστησιν τὴν ὕλην, οὐ ἔστιν αἴτιος, ἢ ποιεῖ οὐσαν εὐεργόν. κἂν ποιῇ δ' εὐεργόν οὐσαν, ὕλην αὐτὸς ποιεῖ· τὸ γὰρ εὐεργόν ὕλην δείκνυσιν, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς τὸ ὑποκείμενον· ἕως γοῦν ἔστιν μὴ εὐεργός, οὐκ ἔχει τὴν ὕλης δύναμιν· εἴτε οὖν ὑφίστησιν τὴν οἰκείαν ὕλην εἴτε οὐσαν ὡς ὑποκείμενον ἔχουσιν εὐεργόν ποιεῖ, αὐτὸς ὕλην ποιεῖ τοῦ οἰκείου ἔργου πάντως. εἰ δ' ἕκαστος τῶν μερικῶν τεχνιτῶν οὕτως, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεῖος τεχνίτης ποιεῖ τὴν οἰκείαν ὕλην, αὐτὸ τοῦτο ὕλην ὑφίστας ἢ εὐεργὸν ἀποτελῶν, ἵνα μὴ τῶν τῆδε τεχνιτῶν ἀτιμότερος ἢ δανειζόμενος ὕλην, ἣν οὐκ ἀποδώσει μὴ ὑποστήσας αὐτήν, καίτοι τῶν παρ' αὐτοῦ δανειζομένων ὕλην εἰς τὴν γένεσιν τῶν θνητῶν ἀποδιδόντων τὰ δανεισθέντα μόρια. τὴν οὖν πρώτην ὕλην, ἣν ὀρίζεται γενέσεως ὑποδοχὴν καὶ τιθήνην, ἐπειδὴ τεχνίτης ἔστιν τοῦ παντός, ὃ ἔστιν γένεσις, αὐτὸς ὑπέστησεν καὶ γενέσεως ὑποδοχὴν ἐποίησεν· οὐ γὰρ ἄλλο ἔχει τὸ εἶναι ἢ τὸ ὕλη εἶναι, εἴπερ ὅρος αὐτῆς τὸ εἶναι γενέσεως ὑποδοχὴν. ὥστε εἴτε εὐεργὸν ἐποίησεν, γενέσεως ὑποδοχὴν αὐτὸς ἐποίησεν (τοῦτο δ' ἦν τὸ εἶναι ὕλην), εἴτε ὑπέστησεν αὐτόθεν ὕλην, ἐποίησεν τὴν ὕλην ὁ τοῦ παντός τεχνίτης. διὸ καὶ πᾶς τεχνίτης τούτων ποιεῖ θάτερον· ὁπότερον δ' ἂν ποιῇ τούτων, ὕλην ποιεῖ, καθάπερ εἶπομεν. εἰ δ' οὖν τὴν ὕλην τὴν τῆς γενέσεως ὑποδοχὴν αὐτὸς ἐποίησεν ὁ τοῦδε τοῦ παντός τεχνίτης, ἢ καὶ τὰ ἵχνη τῶν εἰδῶν αὐτὸς ὑπέστησεν, ἀφ' ὧν ἐγένετο πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως κινουμένη καθ' ἑαυτὴν ἀκίνητος οὐσα καὶ παντελῶς ἀνείδεος, ἢ ἀλλαχόθεν εἰς τὴν ὕλην ἦκειν ταῦτα φήσομεν ἀπὸ τινος ἄλλου νοητοῦ καὶ αὐτοῦ θεοῦ. εἰ μὲν οὖν αὐτὸς τῶν ἱχνῶν τούτων αἴτιος, πῶς οὐκ ἀτοπώτατον ποιεῖν μὲν εὐεργὸν τὴν ὕλην εἰς τὴν τῆς γενέσεως ὑποδοχὴν, δίδοναι δὲ ταῦτα, ἀφ' ὧν οὐκ εὐεργὸς ἐμελλεν ἀλλὰ δυσεργὸς ἔσεσθαι πρὸς τὴν τῆς γενέσεως ὑπόστασιν; τὸ γὰρ ἀτακτον τῷ τεταγμένῳ μάχεται· ἢ δὲ ὑποδοχὴ τῆς γενέσεως οὐ μάχεται πρὸς τὴν τεταγμένην γένεσιν. εἰ δὲ ἄλλος τις τῶν ἱχνῶν αἴτιος, πῶς οὐκ ἄλογον αὐτὸν μὲν

Halef Proklos'un On Dördüncü Delili

Her zanaatkâr nedeni olduğu maddeyi ya bizzat kaim kılar¹⁹⁶ ya da var olan <maddeyi> işe yarar kılar. Var olan maddeyi işe yarar kılsa da, maddeyi yapan kendisidir. Zira maddeyi gösteren işe yarar <olmasıdır>, yalnızca mevzu¹⁹⁷ <olması> değil¹⁹⁸: madde işe yarar olmadığı sürece, madde¹⁹⁹ kuvvesine sahip değildir. Şu hâlde asıl²⁰⁰ maddeyi kaim kılsa da, var olan maddeyi mevzu olarak alıp onu işe yarar kılsa da, her halükârda işin asıl madde-sini yapan²⁰¹ <zanaatkârın> kendisidir. Eğer tekil²⁰² zanaatkârlar-dan her birinin durumu buysa, Tanrısal zanaatkâr, asıl maddeyi kaim kılarak ya da onu işe yarar hale ulaştırarak, hayli hayli maddeyi yapar; aksi halde ölümlülerin oluş^u²⁰³ için Tanrı-dan madde borçlananlar borçlandıkları parçaları geri verdikleri halde, Tanrısal zanaatkâr onu kaim kılmayıp borçlandığı mad-deyi geri vermiyor olacak ve dünyadaki zanaatkârlardan daha az şerefli²⁰⁴ olacaktır. <İlahi zanaatkâr>ın kendisi oluş <tan ibaret> olan bütünün zanaatkârı olduğu için <Platon'un> "oluşun kabı²⁰⁵ ve besleyicisi²⁰⁶" olarak tanımladığı ilk maddeyi²⁰⁷, kaim kıldı ve onu oluşun kabı kıldı. Çünkü maddenin tanımı "oluşun kabı ol-mak" ise; <var> olmak ile madde olmak farklı değildir. Böylece <ilahi zanaatkârın> kendisi <maddeyi> oluşun kabı yaparak onu işe yarar kıldığında (bu madde olmaklık idi) veya bulunduğu yerden²⁰⁸ maddeyi kaim kıldığında maddeyi bütünün zanaatkârı kılmıştır. O halde, her zanaatkâr iki <seçenekten> birini yapar ve bu ikisinden hangisini yaparsa, dediğimiz gibi, maddeyi <zana-atkâr> kılmış olur. Eğer bu bütünün zanaatkârının kendisi mad-deyi oluşun kabı kıldıysa; ya kendi başına hareketsiz ve tama-men suretsiz²⁰⁹ iken sayesinde uyumsuz ve tertipsiz olarak hare-ket eder hale geldiği suretlerin izlerini²¹⁰ <ilahi zanaatkârın> ken-disi kaim kılmıştır; ya da bu izler maddeye başka bir yerden²¹¹, kendisi Tanrı olan başka bir düşünülürden gelmiştir dememiz gerekir. Eğer <ilahi zanaatkârın> kendisi suretlerin izlerinin ne-deni ise, maddeyi oluşun kabı için işe yarar kılması ama oluşun kaim kılınması için <maddeyi> işe yarar değil de işe yaramaz²¹² hale getiren izler vermesi en yersiz şey²¹³ olmaz mı? Zira tertip-siz, tertiplenmişle çatışır. Oluşun kabı ise tertiplenmiş <haldeki> oluşla çatışmaz. Fakat eğer suretlerin izlerinin nedeni başka bi-ri²¹⁴ ise, <maddeyi> birinin işe yarar, diğerinin ise işe yaramaz kılması

εὐεργόν ποιεῖν, ἐκεῖνον δὲ δυσεργόν, αὐτὸν δὲ περιμένειν γενέσθαι πρότερον δυσεργόν, ἣν ἐποίησεν εὐεργόν, ἔν' ὕστερον ποιήσῃ καὶ τοῦτο, οὐ ἔνεκα εὐεργόν ἐποίει τὴν ὕλην, ὥσπερ οὐκ ὄν δυνατόν τὸ ἐπιτήδειον τελειοῦν μὴ γενόμενον ἀνεπιτήδειον· εἰ μὲν γὰρ εὐεργόν ἐποίει πρὸς τὸ τὰ ἵχνη δέξασθαι μόνα τῶν εἰδῶν αὐτὰ καθ' αὐτά, ἄτοπον (ἔσται γὰρ εὐεργόν ποιῶν πρὸς τὸ ἄτακτον γενέσθαι γένεσιν), εἰ δὲ πρὸς <τὸ> τὴν τεταγμένην δέξασθαι γένεσιν, πῶς, ἔξόν ἅμα τῷ εὐεργόν ἀποτελέσαι τὴν τοιαύτην ὑποστήσai γένεσιν, περιέμενεν γενέσθαι τὴν ἑτέραν, ἔν' οὕτως ἐνθῇ τῷ ἀτάκτῳ τάξιν, ὥσπερ ἄνευ ἀταξίας τάξιν ὑποστήσai μὴ δυνάμενος; εἰ δὴ ταῦτα ἄτοπα καὶ οὐ πρότερα τὰ ἵχνη τῶν εἰδῶν τῆς ἐπ' αὐτοῖς τάξεως, ἀγέννητον δὲ μετὰ τῶν ἱχνῶν τὸ ὑποκείμενον, ἀγέννητος καὶ ἢ ἐπ' αὐτοῖς τάξις καὶ οὐ πρότερόν τι καὶ ὕστερον τούτων. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ὕλη πρότερον, εἴτα ἢ τῶν ἱχνῶν γένεσις· τὸ γὰρ εἶναι αὐτῆς ὕλη ἐστὶν εἶναι αὐτῇ· ἐν αὐτῇ οὖν ἐστὶν καὶ τὰ ἵχνη, ἀφ' οὗ ἐστὶν ὕλη, καὶ οὐ προτέρα τῶν ἱχνῶν· ἅμα γὰρ αὐτῇ ἐπιτηδεῖα λαβεῖν καὶ τὸ διδόν ἐνδίδωσιν τὰ ἵχνη αὐτῷ τῷ εἶναι διδόν. εἰ οὖν ἀγέννητός ἐστὶν καὶ ἄφθαρτος αἰὲ οὔσα, αἰὲ εἶχεν τὰ ἵχνη τῶν εἰδῶν. ἀλλὰ μὴν ἅμα τούτοις καὶ ἡ τάξις, ὡς δέδεικται· ἡ τάξις ἄρα ἀγέννητός ἐστὶν καὶ ἄφθαρτος καὶ τῶν τριῶν οὐδὲν πρῶτον οὐδὲ δεύτερον οὐδὲ τρίτον, πλὴν εἰ τῇ ἐπινοίᾳ μόνον· ὥστ' ἀρθείσης τῆς ἐπινοίας ἅμα πάντα ἐστίν, ἢ ὕλη, τὰ ἵχνη, ἢ τάξις. ἀφ' οὗ δὲ τάξις ἐστίν, καὶ κόσμος ἐστίν· ὥστ' ἀγέννητος ἂν εἴη καὶ ἄφθαρτος.

ve <ilahi zanaatkârın> –uygun olanı²¹⁵ uygun olmayan halde oluşagelmemişken yetkinleştirmek mümkün değilmiş gibi– uğruna maddeyi işe yarar kıldığı <bütünü> sonradan yapması için, işe yarar kıldığı <maddenin> önce işe yaramaz olmasını beklemesi nasıl mantıksız olmasın ki? Eğer <maddeyi> sadece kendilerinde oldukları halleriyle²¹⁶ suretlerin izlerini kabul etmek üzere işe yarar kıldıysa, yersizdir (zira tertipsiz <haldeki> oluşun oluşagelmesi için <maddeyi> işe yarar kılmış olacaktır). Fakat eğer <maddeyi>, tertiplenmiş <haldeki> oluşu kabul etmek için <işe yarar kıldıysa>, maddeyi bir yandan işe yarar <ale> ulaştırarak böyle bir oluşu kaim kılabilircekken, tertipsizlik olmadan tertibi²¹⁷ kaim kılmak mümkün değilmiş gibi, tertipsizde tertip vazetmek üzere diğer oluşun²¹⁸ oluşmasını nasıl beklemiş <olabilir>? Eğer bunlar²¹⁹ yersiz ise ve eğer suretlerin izleri, üzerlerindeki tertipten öncelikli değillerse, mevzu da izlerden sonra oluşagelmemişse, üzerlerindeki tertip de oluşagelmeyendir ve bunların herhangi biri önce veya sonra değildir. Ama madde, izlerin oluşundan önce de değildir. Zira kendisinin varlığı oluş için madde olmaktır. Dolayısıyla madde var olduğundan beri kendisinde izler de vardır ve o izlerden önce değildir. Zira madde izleri almaya uygun olduğunda, veren, maddeye kendi varlığını vererek izleri <onun> içine yerleştirir. Eğer <madde> oluşagelmeyen ve bozuluşa uğramayansa, daima var olduğundan, suretlerin izlerine daima sahiptir. Ama gösterildiği üzere bunlarla²²⁰ aynı zamanda tertip de var olmuştur. Dolayısıyla tertip oluşagelmeyen ve bozuluşa uğramayandır. Ve tertip bu üçünün²²¹ ne birincisi, ne ikincisi, ne üçüncüsüdür; yalnızca düşüncede²²² böyledir. Böylece düşünce bir yana konulduğunda, <aslında> hepsi aynı zamanda vardır: madde, izler ve tertip. Tertip olduğundan beri âlem de vardır. Böylece <âlem> oluşagelmeyen ve bozulmayan olacaktır.

Πρόκλου διαδόχου λόγος πεντεκαιδέκατος

Πεντεκαιδέκατος τοίνυν νοείσθω τοιόσδε· τὸ παράδειγμα τοῦ κόσμου τρισὶν τούτοις αὐτὸς ὀνόμασιν ὑμνεῖ, μονογενές, αἰώνιον, παντελές. <τούτων δὲ τὸ μὲν παντελές> ὑπάρχει μόνῳ τῷ παντί· τῶν γὰρ ἄλλων οὐδὲν παντελές· διὸ καὶ αὐτὸς τὸν ὅλον φησὶν κόσμον εἰκάσθαι τῷ παντελεῖ ζῶνι μόνον. τὸ δὲ μονογενές οὐδὲ τοῦτο πᾶσιν πάρεστιν, εἰ καὶ τοῖς ἐν οὐρανῷ πᾶσιν· ἕκαστον γὰρ ἐκείνων μονογενές. τὸ δὲ αἰεῖ εἶναι τοῦτο πᾶσιν κοινὸν εἶναι τῶν εἰδῶν ἢ, εἰ μὴδὲ τοῦτο, τί πᾶσιν ἤκει κοινὸν οὐχ εὐρήσομεν τοῖς εἶδεσιν. εἰ δὴ πᾶν εἶδος ἔχειν δεῖ τὸ αἰεῖ (τοῦτο γὰρ εἰκὼν τοῦ αἰωνίου), τί τὸ αἰεῖ, σκόπει, πότερον τὸ κατὰ τὸν ἄπειρον χρόνον ἐφ' ἑκάτερα ὄν ἢ τὸ κατὰ θάτερα μὲν ἀρχὴν ἔχον κατὰ θάτερα δὲ τελευτήν· εἰ γὰρ τοῦτο εἴη τὸ αἰεῖ, τί ποτ' ἔσται τὸ τῷ αἰωνίῳ ὡμοιωμένον; ἐκεῖνο μὲν γὰρ οὐδαμῇ ἔχει τὸ ποτέ οὐδὲ παράτασιν οὐδὲ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἀλλὰ τὸ κατ' ἄμφω ἄπειρον, οὐχ ἅμα δὲ τὸ ἄπειρον ἀλλὰ γινόμενον. εἰ δὲ τοῦτό ἐστιν τὸ αἰώνιον, ἢ οὐδὲν ἐστὶν ἐκείνῳ ὅμοιον ἢ πρὸ πάντων ὁ κόσμος. ἀλλὰ τὸ μὴδὲν ἄτοπον, τοῦ δημιουργοῦ ἀρίστου ὄντος καὶ βουλομένου ὅμοια ποιεῖν [ἐν] τῷ παραδείγματι καὶ ποιούντος. ὁ ἄρα κόσμος ὅμοιος ὢν μάλιστα τῷ παραδείγματι τὸ αἰεῖ ἔχει κατ' ἄμφω καὶ οὐ κατὰ θάτερα μόνον. ἔσται οὖν ὁμοίως τῷ παραδείγματι ὅμοιον καὶ τὸ ἄτακτον διὰ τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ τεταγμένον διὰ τὸ ἄφθαρτον. εἰ οὖν ταῦτα ἀδύνατα καὶ πᾶν τὸ ἀγέννητον ἄφθαρτον καὶ πᾶν τὸ ἄφθαρτον ἀγέννητον, ἴν' ἢ τὸ συναμφοτέρων ὅμοιον τῷ αἰωνίῳ ἀλλὰ μὴ τὸ κατὰ θάτερον ἄπειρον καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν μᾶλλον τοῦ ἀτάκτου τὸ τεταγμένον, κατ' ἄμφω ἄρα τὸ πρὸς τὸ παράδειγμα γεγονός ὅμοιον ὥφειλεν εἶναι τῷ παραδείγματι. τὸ δὲ πρὸς τὸ παράδειγμα γεγονός ἐστὶν ὁ κόσμος· οὔτε ἄρα γένεσιν ἔχων ἄφθαρτός ἐστιν οὔτε ἀγέννητος ὢν ἔχει ἂν τινα φθοράν (τοῦτο γὰρ κατὰ θάτερον ἄπειρον), ἀλλὰ ἀγέννητος ἅμα καὶ ἄφθαρτος καὶ κατ' ἄμφω τὴν ἀπειρίαν ἔχων, ἴν' ἢ τῷ αἰωνίῳ κατὰ πάντα ὅμοιος παραδείγματι, καθάπερ αὐτὸς φησιν.

Halef Proklos'un On Beşinci Delili

Sonuç olarak on beşinci <delil> şu şekilde anlaşılabilir: <Platon'un> kendisi âlemin örneğini şu üç adla yüceltir: yegâne²²³, ezeli-ebedî²²⁴, tam.²²⁵ <Bunlardan da sadece "tam"> bütünde bulunmaktadır. Çünkü diğerlerinden hiçbirisi tam değildir. Bundan dolayı <Platon'un> kendisi de "başlı başına tüm âlem tamamen canlı varlığa benzemektedir" der. Yegâne olan ise her şeyde mevcut değildir, buna rağmen gökteki her şeyde bulunur, zira gökteki her şey yegânedir. 'Daima olmak'²²⁶ gerçekten de bütün suretlere ortak olandır. Eğer böyle değilse, bütün suretlere ortak olanı bulamayacağız <demektir>. Eğer her suret 'daima olan'a sahip olmak zorundaysa (zira suret ezeli-ebedîliğin kopyasıdır²²⁷), 'daima olan' nedir, incele; iki taraftan da sınırsız zamanda var olan mı, yoksa bir taraftan başlangıcı bulunup diğer taraftan sonu olan mı? Eğer daima olan buysa 'ezeli-ebedî olan' ile nasıl benzer kılınacaktır? Zira 'ezeli-ebedî olan' hiçbir şekilde 'bir zaman'a sahip değildir, ne <zamansal> bir uzamaya²²⁸, ne önce ve sonra; o her iki taraftan da sınırsızlığı haizdir; aynı anda hem sınırsız hem de oluşagelen de değildir. Fakat eğer ezeli-ebedî olan bu ise, ya hiçbir şey onunla benzer²²⁹ değildir, ya da her şeyden önce âlem <onunla benzerdir>. Ama hiçbir şeyin <benzer olmaması> yersizdir. Çünkü <Yaratıcı> yaratıcıların en iyisi olduğu için örneğe benzer şeyler yapmak ister ve yapar. Dolayısıyla âlem, örneğe en benzer olduğu için, 'daima olan'a iki taraftan da sahiptir, sadece ikisinden biri bakımından değil. Benzer şekilde; tertipsiz olan, oluşagelmeyen olduğu için ve tertiplenmiş olan bozulmayan olduğu için, örneğe benzer olacaktır. Fakat bu <seçenekler> imkânsızsa; her oluşagelmeyen bozulmayansa ve her bozulmayan oluşagelmeyense, sadece ikisinden biri bakımından sınırsız değil de her iki bakımdan da 'ezeli-ebedî olan' ile benzer olması için; ayrıca tertiplenmiş olan tertipsizden daha fazlası olamayacağından dolayı örneğe göre oluşagelmiş olanın, iki bakımdan da örneğe benzer olması gerekir. Örneğe göre oluşagelmiş olan, âlemdir. Dolayısıyla ne oluşa sahip olup bozulmayandır, ne de oluşagelmeyen olarak bozulmuş bir şeye sahip olacaktır (zira bu şekilde ikisinden biri bakımından sınırsız <olurdu>), ama <âlem> hem oluşagelmeyen hem bozulmayandır, sınırsızlığı iki bakımdan da haizdir, Platon'un dediği gibi: "ezeli-ebedî örneğe her şeyiyle benzer olması için."²³⁰

Πρόκλου διαδόχου λόγος έκκαιδέκατος

Ἐκκαιδέκατος· εἰ δύο βουλήσεις εἰσὶν ἐν τῷ δημιουργῷ, μία μὲν μὴ εἶναι τὸ πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως κινούμενον (ὥς αὐτὸς λέγει ἑβουληθεὶς γὰρ μηδὲν εἶναι κακὸν εἰς τάξιν αὐτὸ ἡγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας), ἑτέρα δὲ δεδέσθαι τὸ πᾶν (τῆς γὰρ ἐμῆς βουλήσεως, φησὶν, ὁδεσμοῦ τυχόντες μεΐζονος ἐκείνων, οἷς ὅτε ἐγένεσθε συνεδεῖσθε, οὐδαμῶς λυθήσεσθε), καὶ τούτων ἑκατέρα τῶν βουλήσεων αὐτῶν τὸ εἶναί ἐστιν, ἢ μὲν τοῦ μὴ εἶναι τὸ ἄτακτον, ἢ δὲ τοῦ σώζεσθαι τὸ τεταγμένον, ἀνάγκη ἢ αἰεὶ εἶναι τὰς βουλήσεις ἐν αὐτῷ ταύτας ἢ ποτὲ ἑκατέραν ἢ τὴν μὲν αἰετὴν δὲ ποτέ. ἀλλὰ τὸ ποτὲ ψεῦδος· τὸ γὰρ τὸ ποτὲ μὲν βούλεσθαι ποτὲ δὲ μὴ δῆλον ὥς οὐκ αἰεὶ ἐστίν, κἂν τε πρότερον μὴ βούληται ὕστερον δὲ βούλεται, κἂν ἔμπαλιν πρότερον μὲν βούληται ὕστερον δὲ μὴ βούληται· ἔσται γὰρ ἐν ταῖς βουλήσεσιν καὶ ἀβουλησίαις ταύταις τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον καὶ τὸ ἦν καὶ ἔσται· ταῦτα δὲ εἶδη χρόνου φησὶν αὐτός· χρόνος δὲ οὐκ ἐν αὐτῷ ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν· αἰεὶ ἄρα καὶ τὸ πλημμελὲς μὴ εἶναι καὶ τὸ τεταγμένον εἶναι βούλεται. τῆς οὖν βουλήσεως αὐτῷ τῷ εἶναι ποιούσης ὁ βούλεται, εἰ αἰεὶ ἑκατέρα, αἰεὶ τῷ εἶναι ποιήσει. εἰ δὲ αἰεὶ ποιήσει ὁ βούλεται ἑκατέρα, αἰεὶ δῆπουθεν ἢ μὲν ἀφανίσει τὸ ἄτακτον, ἢ δὲ φυλάξει τὸ τεταγμένον· οὕτως γὰρ ποιήσει ἑκατέρα τὸ ἑαυτῆς ἢ μὲν ἀναιρουσα ὁ βούλεται μὴ εἶναι, ἢ δὲ φρουρουσα ὁ βούλεται εἶναι. τούτων δὲ ταύτῃ τὸ οἰκεῖον ἑκατέρας ποιουσῶν εἶναι δεῖ καὶ τὸ αἰεὶ ὑφ' ἑκατέρας γιγνόμενον· ἅμα γὰρ ἀλλήλοις τὸ ποιοῦν καὶ τὸ γιγνόμενον, ὥς ἐν Φιλήβῳ λέγει καὶ αὐτὸς τὸ μὲν ποιούμενον καλῶν τὸ δὲ δημιουργοῦν καὶ ποιοῦν, καὶ ἄνευ θατέρου θάτερον οὐκ ἐστίν· αἰεὶ ἄρα καὶ τὸ ἄτακτον ἀφανίζεται διὰ τὴν αἰεὶ τοῦ μὴ εἶναι αὐτὸ βούλησιν καὶ τὸ τεταγμένον σώζεται διὰ τὴν τοῦ εἶναι αὐτὸ βούλησιν αἰεὶ ἑκατέραν οὔσαν. εἰ δὲ αἰεὶ ἑκάτερον γίγνεται, οὐκ ἔσται πρότερον ἄτακτον εἴτα τεταγμένον, ὥς οὐδὲ πρότερον τεταγμένον εἴτα ἄτακτον. εἰ δὲ μὴ ἔστιν πρὸ τοῦ τεταγμένου τὸ ἄτακτον, οὐκ ἔσχεν ἀρχὴν τὸ τεταγμένον τὴν μετὰ τὸ ἄτακτον, καὶ εἰ μὴ ἔστιν τὸ

Halef Proklos'un On Altıncı Delili

Eğer yaratıcıda iki istek varsa <yani> biri uyumsuz ve tertipsiz hareket eden şeyin olmaması (Platon'un dediği gibi "o, hiç kötülük olmasın istediği için onu tertipsizlikten tertibe taşımıştır"²³¹), diğeri de bütünün bağlı olması <istegi> (zira o "hiçbir şekilde çözülmeyeceksiniz, oluşageldiğinizde benim isteğimle bağlı olduklarınızla daha büyük bağ kurdunuz"²³² der) ve bu isteklerin <yani> tertipsizliğin olmaması ve tertiplenmişliğin devam ettirilmesi <isteklerinin> her biri kendi varlığıyla, ya bu isteklerin Tanrı'da daima bulunması ya da ikisinin de bir zaman veya birinin daima diğerinin bir zaman olması zorunludur. Ama bir zaman <Tanrı'da bulundukları> yanlıştır. Zira bir zaman var olup bir zaman var olmayan isteğin daima olmadığı açıktır: <bu istek> ya önce yoktur sonra vardır ya da tam tersine önce vardır sonra yoktur. Zira bu istek ve isteksizliklerde "önce ve sonra", "oluyordu ve olacaktır" olacaktır, fakat bunlar zamanın suretleridir der Platon. Oysa zaman Tanrı'da yoktur, <zaman Tanrı'nın> kendisindendir ve kendisinden sonradır. Dolayısıyla o daima uyumsuzun olmamasını ve tertiplenmişliğin olmasını ister. Tanrının isteği her istediğini kendi varlığıyla yaparsa, her bir istek daima ise, daima varlığıyla yapacaktır. Fakat eğer her bir <istek> istediğini daima yapacaksa, şüphesiz biri tertipsizliği daima yok edecektir, diğeri de tertiplenmişliği daima muhafaza edecektir. Bu şekilde her biri kendi işini yapacaktır: biri olmasını istemediği şeyi ortadan kaldırarak, diğeri de olmasını istediği şeyi koruyarak. Bu ikisinden her biri kendine özgü olanı yaptığı için, ikisinin her birinden daima oluşagelen şey de olmalıdır. Zira yapan ve oluşagelen eşzamanlı olarak birbirlerine göredir; birini "yapılan" diğerini "yaratıcı ve yapan" diye adlandırarak *Philebos*'ta Platon'un da dediği gibi²³³, biri diğeri olmadan var değildir. Dolayısıyla tertipsiz daima, kendisinin olmaması <yönündeki> daimî istek nedeniyle yok olur. Tertipli ise daima kendisinin olması <yönündeki> istek nedeniyle muhafaza edilir, zira bu isteklerin her biri daimîdir. Fakat eğer her biri daima oluşageliyorsa, önce tertiplenmiş sonra tertipsiz olmayacağı gibi, önce tertipsiz sonra tertiplenmiş de olmayacaktır. Fakat tertipsiz tertiplenmişten önce yoksa, tertiplenmiş tertipsizden sonra bir başlangıca²³⁴ sahip olmayacaktır; ve tertiplenmiş tertipsizden önce yoksa,

τεταγμένον πρὸ τοῦ ἀτάκτου, οὐχ ἕξει τελευτήν πρὸ τοῦ ἀτάκτου. εἰ δὲ μήτε ἤρξατο μετὰ τὸ ἄτακτον μήτε τελευτήσῃ πρὸ τοῦ ἀτάκτου, ἀναρχός ἐστιν καὶ ἀτελεύτητος ἢ τάξις καὶ αὕτη ἀγέννητός ἐστιν καὶ ἄφθαρτος. ἀλλὰ μὴν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν κόσμος ἢ τάξις καὶ τὸ τεταγμένον· ἀγέννητος ἄρα καὶ ἄφθαρτος ὁ κόσμος. ἐπεὶ καὶ ἄτοπον ἐν τῷ θεῷ βουλήσεων δύο οὐσῶν ἢ τὴν μὲν ἀεὶ ποιεῖν τὴν δὲ μὴ ἀεὶ ἢ τὴν μὲν αὐτῷ τῷ εἶναι δρᾶν λέγειν τὴν δὲ μὴ αὐτῷ τῷ εἶναι, τῆς αὐτῆς οὐσίας οὐσῶν καὶ ἀμφοτέρων διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐχουσῶν τὸ εὐλογον· καὶ γὰρ ἢ μὲν τοῦ βούλεσθαι μὴ εἶναι τὸ ἄτακτον διὰ τὸ εἶναι ἀγαθὸν ἐστὶν, ὥς φησιν αὐτός, ἢ δὲ τοῦ βούλεσθαι εἶναι τὸ τεταγμένον διὰ τὸ μὴ εἶναι κακόν. ὅσω τοίνυν τοῦ μὴ εἶναι κακὸν τὸ εἶναι ἀγαθὸν τῷ θεῷ προσήκει μᾶλλον, τοσούτῳ θεία μειζόνως ἐστὶν ἢ τοῦ μὴ εἶναι τὸ ἄτακτον βούλησις τῆς τοῦ εἶναι τὸ τεταγμένον· οἰκειότερον γὰρ θεῷ τὸ ἀγαθὸν τοῦ μὴ κακοῦ. παντελῶς οὖν ἄτοπον τὴν οἰκειότεραν αὐτῷ βούλησιν μὴ αἰωνιωτέραν ποιεῖν, εἰ θέμις εἰπεῖν, καὶ δραστικωτέραν θειοτέραν οὔσαν. ὥστε, εἰ ταῖς βουλήσεσιν ἔπεται τῇ μὲν τὸ ἀγέννητον εἶναι τὸν κόσμον τῇ δὲ τὸ ἄφθαρτον, μειζόνως ἂν ἀγέννητος εἴη ἢ ἄφθαρτος τὸ μὲν ἔχων διὰ τὴν κυριωτέραν βούλησιν καὶ θειοτέραν τὸ δὲ διὰ τὴν ὑφειμένην. ἀλλὰ μὴν ἢ ἑτέρα δήλη παῖσιν ἢ τῆς ἀφθαρσίας· καὶ ἢ ἑτέρα ἄρα πολλῷ μᾶλλον ἂν εἴη ταύτης πρόδηλος ἢ τῆς ἀγεννησίας. εἰ μὲν οὖν μία εἰσὶν αἱ δύο, ὁμοίως καὶ ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον τὸ πᾶν· εἰ δὲ δύο, δυνατωτέρα δὲ ἢ διὰ τὸ ἀγαθὸν ἢ ἢ διὰ τὸ μὴ κακόν, μᾶλλον ἀγέννητον ἢ ἄφθαρτον τὸ πᾶν. δόξειεν δ' ἂν εἶναι μία μᾶλλον ἢ δύο· τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστὶν ἀναίνεσθαι τὸ ἄτακτον, εἴτε πρὸ τῆς τάξεως εἴη εἴτε μετὰ τὴν τάξιν, καὶ τὸ τεταγμένον ἀνάρχως τε παράγειν καὶ ἀτελευτήτως διακρατεῖν· καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλο τι δημιουργῶ παντὶ τῆς τάξεως οἰκειότερον· τάττειν γοῦν ἐθέλει τὸ δημιούργημα τὸ ἑαυτοῦ πᾶς· ὥστε ὀρεκτὸν αὐτῷ, καθ' ὅσον δημιουργός, ἢ τάξις. εἰ δὲ ἐν τῷ ὀρεκτῷ, μία ἢ ὀρεξις τάξεως οὔσα ὀρεξις· εἰ δ' ἢ ὀρεξις μία, καὶ ἢ βούλησις ὀρεξις οὔσα τοῦ βουλητοῦ μία δήπουθὲν ἐστὶν, ἢ τε ἀεὶ πρὸ χρόνου τεταγμένον ποιούσα καὶ ἢ συνέχουσα τοιοῦτον ὃν εἰς τὸν

tertipsizden önce bir sona²³⁵ sahip olmayacaktır. Fakat eğer tertiplenmiş tertipsizden sonra başlamadıysa ve eğer tertipsizden önce sonlanmayacaksa; tertip başlangıçsız²³⁶ ve sonsuzdur²³⁷, <dolayısıyla> o oluşagelmeyen ve bozulmayandır. Ne var ki âlem tertipten ve tertiplenmişten başka bir şey değildir. Dolayısıyla âlem oluşagelmeyen ve bozulmayandır. İkisinin de aynı varlığa ait olmasına ve açıklayıcılarının aynı nedene sahip olmasına <rağmen> Tanrı'daki iki istekten birinin daima yaptığını, diğerinin ise daima yapmadığını, veya birinin kendi varlığıyla etkin olduğunu, diğerinin ise kendi varlığıyla etkin olmadığını söylemek yersizdir. Tertipsizin olmaması isteği, iyinin²³⁸ olmasını istemektendir, Platon'un dediği gibi²³⁹; tertiplenmişin olması isteği ise kötülüğün olmaması içindir. İyi olmak kötü olmamaktan Tanrıya ne kadar çok uygun düşüyorsa, tertipsizin olmaması isteği tertiplenmişin olması isteğinden o kadar çok Tanrısaldır. Zira iyi olmak Tanrıya kötü olmamaktan daha özgüdür. Daha Tanrısal olan isteği daha ezeli ve –bunu söylememiz doğruysa– daha etkin²⁴⁰ kılmamak tamamen yersiz olur. Böylece bir istekten âlemin oluşagelmeyen, diğerinden de bozulmayan olması çıkıyorsa; âlem bozulmayan olmaktan ziyade daha çok oluşagelmeyen olacaktır; çünkü âlem birine daha asil ve daha Tanrısal istek sayesinde sahipken, diğerine ise daha aşağı bir istek sayesinde sahiptir. Ama ikisinden biri, yani bozulmayan olma isteği herkesçe açıktır. Dolayısıyla diğer <oluşagelmeyen olma> isteği birincisinden çok daha açık olacaktır. Esasında iki istek birse, bütün²⁴¹ benzer şekilde oluşagelmeyen ve bozulmayandır. Eğer ikiyseler ve eğer iyi için olan istek kötü olmayandan için olan istekten daha güçlü ise, bütün bozulmayandan ziyade oluşagelmeyendir. <İsteğin> ise ikiden ziyade bir olduğu görünecektir. Zira ister tertipten önce ister tertipten sonra var olan tertipsizi reddetmek; tertiplenmiş ise başlangıcı olmaksızın meydana getirmek²⁴² ve onu sonu olmaksızın koruyup kollamak²⁴³ aynı isteğe aittir. Ayrıca tertip dışında her yaratıcıya daha özgü olan bir şey yoktur. Nitekim her yaratıcı kendi yarattığını tertiplemek istemektedir; böylece yaratıcı olduğu ölçüde, tertip onun için iştah duyulandır. Fakat iştah duyulan tek ise, tertibin iştahı olarak, iştah da tektir; iştah tek ise, istenene <duyulan> iştah olan istek de şüphesiz tek olacaktır; zamandan önce tertiplenmiş daimî olarak yapan ve daimî zaman boyunca

ἀεὶ χρόνον μιᾶς δὲ οὔσης ἄτοπον μάλλον δ' ἀδύνατον
μερίζειν καὶ τὸ μὲν αὐτῆς διδόναι τῷ θεῷ καὶ τοῦτο τὸ
ἀτελέστερον, τὸ δὲ μὴ διδόναι καὶ τοῦτο τὸ τελειότερον·
προσῆκει γὰρ τῷ θεῷ τὸ τελειότερον τοῦ ἀτελεστέρου
μεῖζον ὄν.

onu bu şekilde bir arada tutan <istektir bu>. Tek olduğu için de isteği bölüp, tamamlanmamış olan bir parçasını Tanrıya vermemiz, daha tamamlanmış olan parçayı vermememiz yersizdir, daha ziyade imkânsızdır. Zira Tanrıya tamamlanmamıştan büyük olan daha tamamlanmış yakıştır.

Πρόκλου διαδόχου λόγος ἑπτακαιδέκατος

Ἐπτακαιδέκατος ἔστω λόγος τῶν ἀξιωματῶν ἡμᾶς ἀναμιμνήσκων τῶν Ἀριστοτελικῶν ὡς πολλῶ πρότερον Πλατωνικῶν ὄντων, ἃ δὴ ἐστὶν 'πᾶν τὸ γενητὸν φθαρτὸν' καὶ 'πᾶν τὸ ἀγένητον ἄφθαρτον'. τούτων γὰρ τὸ μὲν ἐν πολιτείᾳ λέγει, τὸ δὲ ἐν τῷ Φαίδρῳ. 'ἀλλ' ἐπεὶ γενομένῳ παντὶ φθορά ἐστὶν' φησὶν ὁ Σωκράτης τὰς μούσας ὑποκρινόμενος καὶ 'ἐπειδὴ ἀγένητὸν ἐστὶν, καὶ ἀδιάφθαρτον ἀνάγκη εἶναι' φησὶν πᾶσαν ἀρχὴν ἀγένητον εἶναι δείξας καὶ διὰ τὸ ἀγένητον ὅτι καὶ ἄφθαρτος καταδούμενος. τούτων γὰρ ὄντων ἀληθῶν καὶ πᾶν ἀνάγκη τὸ φθαρτὸν εἶναι γενητὸν (εἰ γὰρ ἀγένητον, ἔσται ἄφθαρτον τὸ φθαρτὸν ὅπερ ἀδύνατον) καὶ πᾶν ἄφθαρτον ἀγένητον (εἰ γὰρ γενητὸν, ἔσται φθαρτὸν τὸ ἄφθαρτον). τούτων δὲ ἐπομένων ἐξ ἀνάγκης εἰ ἄφθαρτον τὸ πᾶν ἐστὶν (ὡς ἐκ τῶν κειμένων δῆλον· τῶν γὰρ ἀθανάτων, φησὶν, αὐτὸς δημιουργός· τὸ δὲ ἀθάνατον ἀνώλεθρον, ὡς ἐν Φαίδωνι λέγεται· 'σχολῇ γὰρ ἂν τι ἄλλο εἴη ἀνώλεθρον, εἰ τὸ ἀθάνατον μὴ τοιοῦτον' ἔφη μὲν ὁ Κέβης, συνεχώρησεν δὲ ὁ Σωκράτης), εἰ δ' οὖν ἀνώλεθρον τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ γεγονός (τὸ γὰρ ὑπ' ἐκείνου γεγονός ἀθάνατον, τοῦτο δ' ἀνώλεθρον), ἀνάγκη καὶ ἀγένητον αὐτὸ εἶναι διὰ τῶν δεδειγμένων ἔπεσθαι τοῖς δύο πρότερον ἀξιώμασιν, ὧν τὸ μὲν ἐστὶν 'πᾶν τὸ γενητὸν φθαρτὸν', τὸ δὲ 'πᾶν τὸ ἀγένητον ἄφθαρτον'. ὥστε οὐ κατὰ Ἀριστοτέλην μόνον ἀλλὰ καὶ κατὰ Πλάτωνα διὰ τούτων ἀποδείκνυται τῶν δύο τεθέντων ὁ κόσμος οὔτε γενητός ὡν οὔτε φθαρτός. εἰ γὰρ ἐστὶν τὸ μὲν ἄτακτον ἀγένητον, τὸ δὲ τεταγμένον ἄφθαρτον, ἔσται τὸ ἄτακτον τοῦ τεταγμένου κρεῖσσον· τὸ γὰρ ἀγένητον πρὸς τὸ γενητὸν καὶ τὸ ἄφθαρτον ὡσαύτως ἔχει πρὸς τὸ φθαρτὸν· ὥστε καὶ ἐναλλάξ οὕτως τὸ ἀγένητον ἔξει πρὸς τὸ ἄφθαρτον, ὡς τὸ γενητὸν πρὸς τὸ φθαρτὸν, ὡς δὲ τὸ γενητὸν πρὸς τὸ φθαρτὸν, οὕτως γένεσις πρὸς φθοράν· εἰ οὖν γένεσις κρείττων φθορᾶς, καὶ τὸ γενητὸν καθ' αὐτὸ τοῦ φθαρμοῦ καὶ τὸ ἀγένητον τοῦ ἀφθάρτου κρείττων· εἰ οὖν τὸ ἄτακτον ἀγένητον ἢ καὶ φθαρτὸν, τὸ δὲ τεταγμένον ἄφθαρτον καὶ

Halef Proklos'un On Yedinci Delili

On yedinci delil, <aslında> çok daha önce Platon'a ait olan Aristotelesçi aksiyomları bize hatırlatan²⁴⁴ delil olsun. Bu aksiyomlar şunlardır: “oluşagelen her şey bozuluşa tâbidir”, ve “oluşagelmeyen her şey bozuluşa tâbi değildir”; bunlardan birini <Platon> *Politeia*'da, diğeri ise *Phaidros*'ta söyler.²⁴⁵ Sokrates –her bir ilkenin oluşagelmediğini gösterip oluşagelmeyen olduğu için bozuluşa da tabi olmadığına bağlayarak– <*Politeia*'da> Musaların yerine geçip “ama her oluşagelende bozulmuş vardır” der²⁴⁶ ve <*Phaidros*'ta> “oluşagelmeyen olduğu için, bozulmayan olması da zorunludur” der.²⁴⁷ Bunlar doğru olduğundan, zorunlu olarak her bozulan oluşagelendir (çünkü <bozulan> oluşagelmeyense bozulan bozulmayandır, bu da imkansızdır) ve her bozulmayan oluşagelmeyendir (çünkü <bozulmayan> oluşagelense bozulmayan bozulan olacaktır). Zorunlulukla <buradan şu sonuçlar> çıkar: bütün, bozulmayansa (<önümüzde> duran <öncüllerden> açık olduğu üzere; zira <yaratıcının kendisi> ölümsüz olanların yaratıcısı olduğunu söyler, ölümsüz olan da tahrip edilemeyendir,²⁴⁸ *Phaidon*'da söylendiği üzere²⁴⁹: “zira ölümsüz olan böyle değilse başka <herhangi> bir şeyin tahrip edilemeyen olması güç olacaktır” dedi Kebes ve Sokrates de <buna> katıldı). Demek ki yaratıcı vesilesiyle oluşagelmiş bütün, tahrip edilemeyense (zira onun vesilesiyle oluşagelen ölümsüzdür, ölümsüz de tahrip edilemeyendir)²⁵⁰, –biri “oluşa gelen her şey bozuluşa tâbidir”, diğeri de “oluşagelmeyen her şey bozuluşa tabi değildir” şeklindeki– ilk iki aksiyomdan çıkan <sonuçta> gösterilmiş olduğu üzere bütün, zorunlu olarak oluşagelmeyendir). Böylece sadece Aristoteles'e göre değil Platon'a göre de, konulmuş olan bu iki <aksiyomdan> dolayı âlemin ne oluşagelmeyen ne de bozulmayan olduğu kanıtlanmaktadır.²⁵¹ Ne var ki tertipsiz oluşagelmeyense, tertiplenmiş de bozulmayansa, tertipsiz tertiplenmişten üstün²⁵² olacaktır. Çünkü oluşagelmeyenin oluşagelenle <ilişkisi> bozulmayanın bozulanla ilişkisiyle aynıdır. Böylece çaprazlama olarak, oluşagelmeyenin bozulmayanla ilişkisi oluşagelenin bozulanla ilişkisi gibi olacaktır; oluşagelenin bozulanla ilişkisi de oluşun bozuluşa göre ilişkisi gibidir. Gerçekten de oluş bozuluştan daha üstünse, oluşagelen, kendi başına, bozulandan daha üstündür; oluşagelmeyen de bozulmayandan daha üstündür. Ve gerçekten tertipsiz, oluşagelmeyen ve bozulanken tertiplenmiş de bozulmayan ve

γενητόν, ἔσται τὸ ἄτακτον τοῦ τεταγμένου κρεῖττον καὶ ὁ ποιῶν ἐξ ἀτάκτου τεταγμένον ἐκ τοῦ ἀμείνονος ποιήσει χειρόν ἐκ τοῦ ἀγενήτου ποιῶν καὶ φθαρτοῦ γενητόν ὑστερον καὶ ἄφθαρτον· οὐκ ἄρα τὸ μὲν ἀγέννητον ἔσται καὶ φθαρτόν, τὸ δὲ γενητόν καὶ ἄφθαρτον ἡγουν ἀνάπαλιν· ἀλλ' οὔτε ὁ ποιητῆς κακός, ὥστε οὐ φθαρτόν τὸ τεταγμένον, καί, εἰ ἐκ τοῦ ἀτάκτου τὸ τεταγμένον, οὐκ ἄφθαρτον τὸ ἄτακτον· οὐ γὰρ ἔστιν τοῦ τεταγμένου ὄντος· ἢ ἐκάτερον γενητόν καὶ φθαρτόν· ἀλλ' εἴτε γενητόν τὸ ἄτακτον, ἐκ τοῦ τεταγμένου γέγονεν, εἴτε φθαρτόν τὸ τεταγμένον, ὁ φθείρων τὸ ταχθὲν ἢ οὐ καλῶς ἤρμοσεν καὶ οὐκ ἀγαθὸς ἢ φθείρει τὸ καλῶς ἀρμοσθὲν καὶ ἔστιν κακός. ταῦτα δὲ πάντα ἀδύνατα. οὐκ ἄρα ἔστιν πρὸ τοῦ τεταγμένου τὸ ἄτακτον. ἀγέννητον ἄρα τὸ τεταγμένον ἐστίν, ὡσαύτως καὶ ἄφθαρτον.

oluşagelen ise; sonraki <bir zamanda>, oluşagelmeyenden oluşagelen ve bozulmayı yaptığı <için> tertipsiz tertiplenmişten daha üstün olacaktır ve tertipsizden tertiplenmiş yapan <yaratıcı> daha iyiden²⁵³ daha aşağı olanı²⁵⁴ yapmış olacaktır. Dolayısıyla, demek ki birinin oluşagelmeyen ve bozulan diğerinin de aksine oluşagelen ve bozulmayan olduğu söylenemez. Ama yapan <yaratıcı> kötü değildir; böylece tertiplenmiş, bozulan değildir ve tertiplenmiş tertipsizden <geliyorsa> tertipsiz, bozulmayan değildir. Zira tertiplenmiş <bozulmayanken> tertipsiz <bozulmayan> olamaz <aksi halde> her biri oluşagelen ve bozulan <olurdu>. Ne var ki eğer tertipsiz oluşagelense, tertiplenmişten oluşagelmıştır ve eğer tertiplenmiş bozulansa, tertiplenmiş olanı bozan ya güzel düzenleyememiştir ve iyi değildir, ya da güzel düzenlenmiş bozar ve kötüdür. Bütün bunlar ise imkânsızdır.²⁵⁵ Dolayısıyla tertipsiz tertiplenmişten önce değildir. Dolayısıyla tertiplenmiş, oluşagelmeyen ve aynı şekilde bozulmayandır.

Πρόκλου διαδόχου λόγος ὀκτωκαιδέκατος

Ὀκτωκαιδέκατος· εἰ τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν αἰετοῖς πάντων θειοτάτοις προσήκει μόνοις, ὥς αὐτὸς ἐν τῷ πολιτικῷ φησιν, εἰ μὲν ὁ δημιουργὸς ἐν τοῖς θειοτάτοις ἐστίν, μόνως αὐτῷ προσήκει κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν, εἰ δὲ μὴ ἐστὶν τῶν θειοτάτων, μήτε αἰετοῦ ὄντα θεὸν αὐτὸν λέγωμεν μήτε ἄριστον τῶν αἰτίων. ἀλλὰ μὴν ταῦτα περὶ αὐτοῦ φαμεν, ὥς ἐν Τιμαίῳ γέγραπται. προσήκεν ἄρα αὐτῷ τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν· εἰ γὰρ μὴ τὸ αἰετοῦ ἔξει τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως, τὸ μὴ αἰετοῦ ὄν ἐσται τοιοῦτον, καὶ εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν αἰτίων, τὸ μὴ ἄριστον τῶν αἰτίων· ὧν ἀτόπων ὄντων ἀνάγκη τὸν ἄριστον τῶν αἰτίων καὶ τὸν αἰετοῦ ὄντα θειότατον εἶναι καὶ ὄντα θειότατον αἰετοῦ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν. τῷ δὲ αἰετοῦ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντι προσήκει μηδέποτε ἄλλοτε ἄλλως ἔχειν· ἐναντία γὰρ ταῦτα τῷ αἰετοῦ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν. τῷ δὲ μηδέποτε ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντι μηδέποτε μὴ ποιεῖν εἴτα ποιεῖν μηδὲ ποιεῖν ποτὲ εἴτα μὴ ποιεῖν· ταῦτα γὰρ ἄλλοτε ἄλλως ἔχειν ἐστίν, ποιητικῶς λέγω καὶ μὴ ποιητικῶς αὐθις καὶ ποιητικῶς. τῷ δὲ μὴ ποτὲ μὴ ποιητικῶς εἴτα ποιητικῶς ἢ ποιητικῶς εἴτα μὴ ποιητικῶς ἔχοντι ἢ αἰετοῦ ποιεῖν ἢ αἰετοῦ μὴ ποιεῖν ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ ἐστὶν παρὰ ταῦτα ἄλλο οὐδέν· ἅκρα μὲν γὰρ τὸ αἰετοῦ ποιεῖν καὶ τὸ αἰετοῦ μὴ ποιεῖν, μέσα δὲ τὸ μὴ ποιοῦν ποιεῖν αὐθις ἢ ἔμπαλιν τὸ ποιοῦν μὴ ποιεῖν αὐθις. ἀλλὰ μὴν τὸ μηδέποτε ποιεῖν δημιουργὸν ὄντα τὸν δημιουργὸν ἀμήχανον· οὐ γὰρ δημιουργῶ τὸ ἀργεῖν αἰετοῦ προσήκει· πότε γὰρ ἂν εἴη δημιουργὸς μηδέποτε τι ποιῶν; ἀνάγκη ἄρα ποιεῖν τὸν δημιουργὸν καὶ αὐτὸ τοῦτο δημιουργεῖν αἰετοῦ. τὸν δὲ αἰετοῦ δημιουργοῦντα εἰ κόσμον ποιεῖν ἀνάγκη τὸν δημιουργόν, ἀνάγκη τὸν κόσμον μήτε ἀρχὴν ἔχειν τοῦ δημιουργεῖσθαι μήτε τελευτήν· εἰ γὰρ ἀρχὴν ἔσχεν, οὐκ αἰετοῦ ἐκοσμεῖτο, εἰ δὲ τελευτήν, οὐκ αἰετοῦ κοσμηθήσεται· δεῖ δὲ αἰετοῦ κοσμεῖσθαι τὸν κόσμον, εἶπερ καὶ τὸν δημιουργὸν αἰετοῦ κοσμεῖν, τοῦτο δ', εἶπερ αἰετοῦ ὡσαύτως ποιεῖν, τοῦτο δ', εἰ αἰετοῦ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχει. ἀνάγκη ἄρα τὸν κόσμον μήτε ἀρχὴν ἔχοντα κόσμον εἶναι μήτε τελευτήν, ἄνευ γενέσεως εἶναι κόσμον

Halef Proklos'un On Sekizinci Delili

Platon'un *Devlet Adamı*'nda dediği gibi, daima 'kendine göre'²⁵⁶ ve 'kendi gibi'²⁵⁷ olmak²⁵⁸ sadece her şeyin en Tanrısal²⁵⁹ olanlarına uygun düşüyorsa²⁶⁰ ve yaratıcı en Tanrısal olanlardansa, kendine göre ve kendi gibi olmak sadece ona uygun düşer. Eğer yaratıcı en Tanrısal olanlardan değilse, ona ne daima var olan Tanrı, ne de nedenlerin en iyisi diyebiliriz. Fakat *Timaios*'ta²⁶¹ yazıldığı üzere Tanrı hakkında bunları söyleriz. Dolayısıyla kendine göre ve kendi gibi olmak ona uygun düşmektedir. Zira 'daima olan <varlık>' kendine göre ve kendi gibi değilse, 'daima olmayan <varlık>' bu şekilde olacaktır, ve eğer nedenlerin en iyisi <bu şekilde> değilse, nedenlerin en iyisi olmayan <bu şekilde olacaktır>. Bunlar yersiz olduğu için, nedenlerin en iyisi olanın ve daima olanın en Tanrısal olması; en Tanrısal olduğu için de daima kendine göre ve kendi gibi olması zorunludur. Daima kendine göre ve kendi gibi olana 'her seferinde farklı olmak' asla uygun düşmez; zira her seferinde farklı olmak daima kendine göre ve kendi gibi olmaya zıttır. Her seferinde farklı olmayana ne bir zaman yapmayıp sonra yapması, ne de bir zaman yapıp sonra yapmaması <uygun düşer>. Zira bu, her seferinde farklı olmaktır, <yani şunu> diyorum: <önce> yapan, sonra yapmayan, sonra yine yapan durumunda olmak. Bir zaman yapan olmayıp daha sonra yapan veya bir zaman yapan olup daha sonra yapan olmayan durumunda olmayanın ya daima yapması ya da daima yapmaması zorunludur. Zira bunlar dışında bir <ihtimal> yoktur. Çünkü daima yapması ve daima yapmaması uçlardır; orta ise <önce> yapmıyorken sonra yapması veya tam tersi <önce> yapıyorken sonra yapmamasıdır. Ama yaratıcı olduğundan dolayı, yaratıcının hiçbir zaman yapmaması imkânsızdır.²⁶² Zira yaratıcıya daima ataletli olmak²⁶³ uygun düşmez. Çünkü eğer hiçbir zaman bir şey yapmıyorsa ne zaman yaratıcı olacaktır? Dolayısıyla yaratıcının yapması ve onun daima yaratması zorunludur. Ve eğer daima yaratan yaratıcının âlemi yapması zorunluysa, âlemin yaratılışının ne başlangıcının ne de sonunun olması zorunludur. Zira onun başlangıcı olsaydı daima düzenlenmiş olmazdı ve eğer sonu olsaydı daima düzenlenmiş olmayacaktı. Fakat yaratıcının daima düzenlemesi gerekiyorsa âlemin daima düzenlenmesi gerekmektedir.²⁶⁴ Bu da, <yaratıcının> daima kendi gibi²⁶⁵ yapması gerektiği için; kendine görelîğe ve kendi gibiliğe daima sahip olduğu içindir. Dolayısıyla âlemin başlangıcı ve sonu olmayan bir âlem olması, oluşsuz ve bozulumsuz bir âlem

καὶ ἄνευ φθορᾶς, ἀγέννητον εἶναι καὶ ἄφθαρτον. ὥστε, εἰ ὁ δημιουργὸς αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχει καὶ ὡσαύτως, ἀνάγκη τὸν κόσμον ἀγέννητον εἶναι καὶ ἄφθαρτον. ὥστε, εἰ ἐκεῖνο λέγει σαφῶς αὐτός, ἀνάγκη καὶ τὸν κόσμον κατ' αὐτὸν ἀγέννητον εἶναι καὶ ἄφθαρτον. εἰ ἄρα τὸν θεὸν ἀπειναι λέγει τοῦ κόσμου καὶ παρεῖναι αὐθις ἐν πολιτικῷ καὶ ἐν Τιμαίῳ ἀπειναι πρότερον εἶτα παρεῖναι (οὕτω γὰρ εἶχεν, φησὶν, τὸ πᾶν, ὡς εἰκὸς ἔχειν ἦν, οὐ ἂν ἀπῇ θεός) καὶ ὁμοίως ἄμφω λέγει Πλάτων καὶ διὰ ταῦτα τότε μὲν ἐξ ἀτάκτου μεταβάλλειν εἰς τάξιν τὸν κόσμον, τότε δὲ ἐκ τεταγμένου μεταπίπτειν εἰς ἀταξίαν, ἕως ἔφεδρος αὐτοῦ γένηται τῶν πηδαλίων ἀψάμενος ὁ θεός, οὐκ ἔδει τοὺς περὶ Ἀττικὸν εἰς τὰ ἐν Τιμαίῳ μόνα βλέπειν τὸν ἀπόντα ποτὲ παρόντα ποιοῦντα, οὐ ἀπῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐν πολιτικῷ τὸν παρόντα ποτὲ ἀπόντα ποιοῦντα ἐκείνου, ᾧ παρῆν, καὶ ὡς δι' ἐκεῖνα τὴν τάξιν ἀπὸ τῆς ἀταξίας ποιοῦσιν, οὕτω διὰ ταῦτα καὶ μετὰ τὴν τάξιν ἀταξίαν ποιεῖν. εἰ δ' οὖν ταῦτα συναμφοτέρω λέγοι κατ' ἐπίνοιαν ταῦτα πάντα θεώμενος πρὸ τοῦ κόσμου, περὶ αὐτὸν ὁρᾷ τὸν θεὸν μεταβολάς, ἅς ἀρθείσης ἀδύνατον εἶναι τῆς ἐπινόιας· οὐδὲ γὰρ τοῦ θεοῦ ὡσαύτως ἔχοντος τὸν κόσμον λέγει ἄλλοτε ἄλλως ἔχειν ὡς δι' αὐτοῦ ἔχοντα τὸ ἄλλοτε ἄλλως, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν μερικῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ τὸν θεὸν ἄλλοτε ἄλλως ἔχειν καὶ τὸν κόσμον ἢ ἄτακτον ἢ τεταγμένον εἶναι. ὥστε, εἰ ἐκεῖνο ἀμήχανον διὰ τὸ τὸν θεὸν κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν, ἀδύνατον καὶ τὸν κόσμον ἀτάκτως καὶ τεταγμένως ἔχειν. καὶ τοῦτο ἐγὼ ἂν φαίην ὄντως θεῖον εἶναι μηχανήμα τῆς Πλάτωνος σοφίας καταδούμενον τὴν ἀγεννησίαν ἅμα τοῦ κόσμου καὶ ἀφθαρσίαν ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ διαωνίας ἐνεργείας αἰτίαν εἰπόντος τῆς τάξεως τοῦ κόσμου καὶ ἀταξίας τὴν τοῦ θεοῦ παρουσίαν καὶ ἀπουσίαν· εἰ γὰρ αὕτη μόνη αἰτία τῆς τάξεως καὶ ἀταξίας ἐν μέρει τοῦ κόσμου καὶ αὕτη δὲ ἀνυπόστατος, διότι τὸν θεὸν ἄλλοτε ἄλλως ἔχειν ἀμήχανον, καὶ τὴν τάξιν ἄρα καὶ τὴν ἀταξίαν περὶ τὸν κόσμον ὁρᾶν ἀμήχανον. εἰ οὖν ὁ θεὸς αἰεὶ ὡσαύτως ἔχει, οὐ ποτὲ τῷ κόσμῳ πάρεστιν ποτὲ δὲ ἄπεστιν. εἰ μὴ ποτὲ πάρεστιν ποτὲ δὲ ἄπεστιν, οὐ ποτὲ μὲν ὁ κόσμος τέτακται ποτὲ δὲ οὐ τέτακται· ἐποίει γὰρ ἢ μὲν

olması, oluşagelmeyen ve bozulmayan olması zorunludur. Böylece eğer yaratıcı daima kendine göre ve kendi gibiyse âlemin oluşagelmeyen ve bozulmayan olması zorunludur. Böylece eğer Platon bu <kendine göreliği ve kendi gibiliği> açıkça ifade ediyorsa Platon'a göre âlemin de oluşagelmeyen ve bozulmayan olması zorunludur. Dolayısıyla eğer Platon *Devlet Adamı'nda*²⁶⁶ Tanrının âlemde nâmevcut olup²⁶⁷ yeniden mevcut olduğunu²⁶⁸ ve *Timaios'ta*²⁶⁹ önce nâmevcut sonra mevcut olduğunu söylüyorsa (zira bütün, Tanrının onda nâmevcut olduğu duruma benzer durumdaydı, der); ayrıca Platon ikisini de benzer <şekilde vurgulayarak> "Tanrı <âleme> kurulup²⁷⁰ onun dümenine²⁷¹ sarılıncaya kadar"²⁷² bunlar sebebiyle âlemin bir zaman²⁷³ tertipsizden tertibe doğru değiştiğini²⁷⁴ bir zaman da tertiplenmiştten tertipsize dönüştüğünü²⁷⁵ söylüyorsa, Attikosçuların²⁷⁶ sadece *Timaios'ta* söylenenlere bakmamaları gerekir; <Tanrıyı> nâmevcut olup nâmevcut olduğu şeyde bir zaman yine mevcut kılan <söze değil>, *Devlet Adamı'ndakilere* de <bakmaları gerekir>, <yani âlemde mevcut olan Tanrıyı> mevcut olduğu şeyde bir zaman nâmevcut kılan <sözlere da bakmalara gerekir>. Ve <Timaios'taki sözlerden> tertibi tertipsizden çıkardıkları gibi, <Devlet Adamı'ndaki sözlerden> de tertipsizliği tertipten sonra kılacaklardır. Eğer Platon ikisini de <belirli bir> düşünceye göre temaşa ederek bütün bunları âlemden önce zikrediyorsa, Tanrının kendisine dair <bir takım> değişmeler görmektedir <ama bu türden> düşünceler ortadan kaldırıldığında değişmeler de imkânsız olur. Zira Tanrı kendi gibiliğe sahip olduğu için, Platon tikellerde olduğu üzere her seferinde başkılığa kendisinden dolayı sahip olarak âlemin her seferinde başkılığa sahip olduğunu söylemez; ancak Tanrı her seferinde başkılığa sahip olduğu için âlem hem tertipsiz hem tertipli <olacaktır>. Ne var ki, Tanrı kendine göreliğe ve kendi gibiliğe sahip olduğundan dolayı bu <başkılığa sahip olma> imkânsızsa âlemin de tertipsiz ve tertiplenmişe sahip olması imkânsızdır. Ben bunun, âlemin tertip ve tertipsizliğinin nedeninin Tanrının mevcudiyeti ve nâmevcudiyeti olduğunu ifade ederek, âlemin oluşagelmeyişini ve bozulmayışını Tanrının daimî²⁷⁷ bilfiilliğine²⁷⁸ bağlayan Platon'un bilgeliğinin gerçekten Tanrısal düzeneği²⁷⁹ olduğunu söyledim. Zira eğer Tanrının mevcudiyeti ve nâmevcudiyeti, sırasıyla âlemin tertibinin ve tertipsizliğinin tek nedeni ise, Tanrının her seferde başka olması imkânsız olduğundan <bu iddia> temelsiz²⁸⁰ olacağı için tertibi ve tertipsizliği âlemde görmemiz de imkânsızdır. Fakat eğer Tanrı daima kendi gibiliğe sahipse, âlemde bir zaman mevcut olup bir zaman nâmevcut olmaz. Eğer <Tanrı> bir zaman mevcut olup bir zaman nâmevcut değilse, âlem de bir zaman tertiplenmiş bir zaman tertiplenmemiş değildir. Zira Tanrı'nun âlemdeki mevcudiyeti

παρουσία τοῦ θεοῦ τῷ κόσμῳ τάξιν, ἢ δὲ ἀπουσία ἀταξίαν. εἰ δὲ μὴ ποτὲ μὲν τέτακται ποτὲ δὲ ἄτακτος ἦν ἢ ἔσται, ἀεὶ τέτακται. εἰ δὲ ἀεὶ τέτακται, καὶ ἐξ ἀπείρου χρόνου τέτακται καὶ εἰς τὸν ἄπειρον χρόνον ἔσται τεταγμένος· ὃ δὴ καὶ αὐτὸς καὶ τοῖς κωφοῖς ἀρίδηλον ποιῶν ἀνέκραγεν, ὅτι 'τὸ μὲν παράδειγμα τὸν πάντα αἰῶνά ἐστιν ὄν, ὁ δὲ κόσμος τὸν ἅπαντα χρόνον διὰ τέλους γεγωνώς καὶ ὢν καὶ ἐσόμενος'. ὥς οὖν ἐσόμενός ἐστιν εἰς ἄπειρον, οὕτω καὶ γεγωνώς ἐξ ἀπείρου, καὶ οὐκ ἔδει ὁμοίως ἐφ' ἑκάτερα τοῦ Πλάτωνος αὐτὸν διατειναμένου καὶ γεγονέναι καὶ ἔσεσθαι τοὺς Πλάτωνι φίλους τὸ μὲν ἐκ πεπερασμένου χρόνου ποιεῖν τὸ δὲ εἰς ἄπειρον ἀλλ' ἔπεσθαι τῇ ψήφῳ· καὶ γὰρ οὕτως μίμημα ἂν ἔχοι τῆς τοῦ αἰῶνος ἀιδιότητος οὐκ ἐξ ἡμισείας ἔχων τὸ ἄπειρον κατὰ τὸν χρόνον ἀλλ' ἐπ' ἄμφω. τοῦτο δ' ἦν αὐτῷ προκείμενον ἐξομοιωσαι τῷ μὲν αἰῶνι τὸν χρόνον, τῷ δὲ αἰωνίῳ ζῶν τὸν ἅπαντα χρόνον ὑφεστῶτα τὸν κόσμον. κεφάλαιον δὴ τούτων μηδένα περὶ τὸν κόσμον οὕτως εὐσεβεῖν ὡς Πλάτωνα τὸν τε φάντα τὸν κόσμον ἀτάκτως ἔχειν, ὅταν ὁ θεὸς μὴ ὡσαύτως ἔχη, τοῦτο δὲ ἐστιν, ὅταν ὁ θεὸς μὴ ἢ νοητὸς θεός· τοῖς γὰρ νοητοῖς θεοῖς προσήκει τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν. ἢ ἄμφω οὖν θεοί, καὶ ὁ κόσμος καὶ ὁ δημιουργός, ἢ οὐδέτερος· ποιήσει γὰρ οὐ θεὸν τὸν μὲν ἢ ἀταξία, τὸν δὲ τὸ μὴ ὡσαύτως. ἢ δὲ τούτου ἀταξία ἐκ τοῦ ἐκείνου μὴ ὡσαύτως· οὐ γὰρ ἄλλως οὗτος ἄτακτος, ἢ ὅτι ἐκεῖνος οὐχ ὡσαύτως πάρεστιν ἢ ἀπεστιν· δεῖ γὰρ ὅμοιον τοῦτον εἶναι ἐκείνῳ πάντως. εἰ μὲν οὖν κατ' ἐπίνοιαν ἐκεῖνος πάρεστιν ποτε καὶ ἀπεστιν, καὶ οὗτος κατ' ἐπίνοιαν ἄτακτος, ὅτι ποτὲ καὶ τεταγμένος· κοινήν γὰρ ἀνάγκη τὴν ἐπίνοιαν ὑπάρχειν αὐτοῖς, εἰ τῷ μὲν παρεῖναι τὸ τετάχθαι, τῷ δὲ ἀπεῖναι τὸ μὴ τετάχθαι ἀκολουθεῖ ἐξ ἀνάγκης. εἰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν οὗτος τεταγμένος, ποτὲ οὖν ἄτακτός ἐστιν, πολλῷ πρότερον κατὰ ἀλήθειαν ἐκεῖνος πάρεστιν ποτε καὶ ἀπεστιν· οὐ γὰρ τῷ τετάχθαι τοῦτον ἢ ἄτακτον εἶναι τὸ ἀπεῖναι ἢ παρεῖναι ἠκολούθησεν ἀλλὰ γε ἀνάπαλιν. ὥστε ἔσται πρότερον ἐκεῖνο ἀληθές, ᾧ τοῦτο ἀκολουθεῖν ἠνάγκασται. εἰ οὖν ἀδύνατον τοῦτο, διότι ὁ θεὸς ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχει, καὶ τὸν κόσμον ἀδύνατον

tertibi meydana getirmiştir, nâmevcudiyeti de tertipsizliği. Eğer âlem bir zaman tertiplenmiş bir zaman tertipsiz değilse ve olmayacaksa, daima tertiplenmiştir. Daima tertiplenmişse sınırsız zamandan tertiplenmiştir ve sınırsız zamana kadar tertiplenmiş olacaktır. Platon bunu akli kıt olanlara²⁸¹ dahi açık kılacak şekilde “örneğin²⁸² bütün ezeli-ebedilikte var olduğunu ve âlemin bütün zamanın tamamı boyunca oluşageldiğini, varolduğunu ve var olacağını”²⁸³ haykırdı; <âlem> sınırsız <zamana> kadar var olacağı gibi aynı şekilde sınırsız <zamandan> oluşagelmıştır. Platon âlemin iki taraftan da benzer şekilde oluşageldiğini ve olacağını iddia ederken, Platon’un dostlarının <âlemi geçmişte> sınırlı zamandan, <gelecekte> sınırsız <bir zamana kadar var> kılmamaları, aksine Platon’un görüşünü takip etmeleri gerekirdi. Zira bu şekilde <âlem> ezeli-ebedî olanın ezeliğinin taklidi olacaktır, sınırsız olana zaman bakımından <yalnızca> yarısından değil her iki taraftan da sahip olacaktır. Platon’un amacı da buydu, zamanı ezeli-ebedî olana benzetmek; zamanın tamamında kâim kılınan²⁸⁴ âlemi de ezeli-ebedî canlıya. Hepsinden önemlisi, âleme ilişkin olarak hiç kimse, Tanrı kendi gibi olmadığında yani Tanrı akledilir bir Tanrı olmadığında, âlemin tertipsiz olacağını söyleyen Platon kadar saygı duymaz. Zira kendine göre ve kendi gibi olmak akledilir Tanrılara yakışır olmalıdır. Ya âlemin ve yaratıcının her ikisi de Tanrıdır ya da hiçbiri <Tanrı değildir>. Zira birini Tanrı kılmayan tertipsizlik; diğerini Tanrı kılmayan ise kendi gibi olmamaktır.²⁸⁵ Âlemin tertipsizliği de Tanrı’nın kendi gibi olmasındandır. Zira âlem ancak Tanrı kendi gibi mevcut olmadığında veya Tanrı nâmevcut olduğunda tertipsiz olur. Zira âlemin her bakımdan Tanrı’yla benzer olması gerekmektedir. Eğer <Tanrı> düşüncede²⁸⁶ bir zaman mevcut olup bir zaman nâmevcut ise, âlem de bir zaman tertiplenmiş olduğu için düşüncede tertipsizdir. Zira zorunlu olarak, mevcut olmayı tertiplenmişlik, nâmevcut olmayı tertiplenmemişlik takip ediyorsa düşüncenin bunları ortak tutması zorunludur. Fakat eğer hakikatte²⁸⁷ âlem bir zaman tertiplenmiş bir zaman tertipsizse, çok daha öncesinde hakikatte Tanrı bir zaman mevcut olup bir zaman nâmevcut olacaktır. Zira Tanrının nâmevcut veya mevcut olması âlemin tertiplenmişliği veya tertipsizliğini takip etmemiş, ama tam tersi <olmuştur>. Böylelikle, âlemin tertipliliğinin ve tertipsizliğinin zorunlu olarak takip ettiği Tanrı’nın mevcudiyeti ve nâmevcudiyeti önceden doğru olacaktır. Tanrı daima kendine göre ve kendi gibi olduğundan dolayı bu imkânsızsa, âlemin de bir zaman tertipsiz bir zaman tertiplenmiş olması imkânsızdır.

ἄτακτον εἶναί ποτε καὶ τεταγμένον· τὸ γὰρ τῷ ἀδυνάτῳ ἀκολουθοῦν ἐξ ἀνάγκης ἀδύνατον, εἴπερ καὶ τὸ τῷ δυνατῷ δυνατόν φασιν οἱ διαλεκτικοὶ νόμοι. δυνατοῦ οὖν τεθέντος τὸν κόσμον ἄτακτον εἶναί ποτε καὶ τεταγμένον δυνατόν ἔσται καὶ τὸν θεὸν ἀπειναι τοῦ κόσμου ποτὲ καὶ παρεῖναι πάλιν. εἰ οὖν τοῦτο ἀδύνατον, καὶ ἐκεῖνο ἀδύνατον. ἀεὶ ἄρα καὶ ὁ κόσμος τέτακται καὶ ἐκεῖνος τῷ κόσμῳ πάρεστιν, καὶ οὔτε ἐξ ἀτάκτου ἐτάχθη (οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος μὴ παρὼν αὐθις πάρεστιν) οὔτε ἐκ τεταγμένου ἄτακτος ἔσται (οὔτε γὰρ ἐκεῖνος οὐ* παρὼν αὐθις οὐ πάρεστιν). καὶ ἴση ἀνάγκη κατὰ Πλάτωνα τὸν τε κόσμον γενητόν τε εἶναι καὶ φθαρτόν καὶ μὴ εἶναι τῶν θειοτάτων, οἷς προσήκει τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν, τὸν τοῦ κόσμου δημιουργόν. εἰ οὖν δεῖ περὶ ἐκεῖνον εὐσεβῶς διακεῖσθαι, δεῖ καὶ περὶ τοῦτον, ἢ πλημμελοῦντες περὶ τοῦτον καὶ περὶ ἐκεῖνον πολλῷ πρότερον ἐσόμεθα πλημμελεῖς καὶ οὐ περὶ ἐκεῖνον μόνον ἀλλὰ καὶ περὶ πᾶν τὸ θεῖον· εἰ γὰρ κοινὸν αὐτοῖς πᾶσιν τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν, ἢ ἐπὶ πάντων αὐτὸ δεῖ φυλάττοντας καὶ περὶ τὸν δημιουργὸν ὡσαύτως φυλάττειν ἢ ἀφ' ἑνὸς ἀθετοῦντας μηδ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχειν τὸ πιστόν.

* οὐ del. L/M ex R: “fort. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος [οὐ]” (609.18)

Zira diyalektik kanunlar²⁸⁸ mümkünü mümkünün takip ettiğini söylüyorsa, imkânsızı takip eden de zorunlu olarak imkânsızdır. Âlemin bir zaman tertipsiz bir zaman tertiplenmiş olması mümkün sayılırsa, Tanrı'nın da âlemde bir zaman nâmevcut olup bir zaman tekrar mevcut olması mümkün olacaktır. Eğer bu <ikincisi> imkânsızsa diğeri <ilki> de imkânsızdır. Dolayısıyla âlem daima tertiplidir, Tanrı da âlemde daima mevcuttur; ve <âlem> ne tertipsizden tertiplenmiştir (zira Tanrı nâmevcut olup tekrar mevcut olmaz) ne de <âlem> tertiplenmiş <halden> tertipsiz <hale> geçecektir (zira <zaten> mevcut olan Tanrı tekrar mevcut olmaz). Nitekim Platon'a göre âlemin oluşagelen ve bozulan olması ve âlemin yaratıcısının en tanrısallardan olmaması karşılıklı olarak zorunludur, <çünkü> en tanrısallara kendine göre ve kendi gibi olmaları yakışır. Eğer Tanrı'ya saygı duymamız gerekiyorsa âleme de saygı duymamız gerekir. <Çünkü> eğer âleme karşı hatalıysak, ondan daha önce Tanrı'ya karşı hatalıyız <anlamına gelir>. Üstelik sadece Tanrı'ya değil tanrısallık olan her şeye karşı <hatalı olmuş oluruz>. Zira tanrısalların hepsinin ortak özelliği kendine göre ve kendi gibi olmaksa, bu özelliği ya bütün tanrısallar için muhafaza ederken aynı şekilde yaratıcı için de muhafaza etmemiz gerekir, ya da <bu özelliği> birine tanımadığımızda diğerleri hakkında hiçbir inanca²⁸⁹ sahip olmamamız gerekir.

Notlar

¹ Yun. *diadokhos*.

² Arapça çeviride kullanılan terimleri mümkün mertebe Türkçe-de korumaya çalıştık. Daha ilk satırlarda meselenin esasına ilişkin zamansal üç terimin art arda karşımıza çıktığı okurun dikkatinden kaçmayacaktır: kıdem, ebedîlik ve ezelîlik.

³ Ar. *yuberhinu: burhan getirmek*.

⁴ Ar. *hüccet*.

⁵ Yaratıcı, Yun. "*demiourgos*".

⁶ Ar. *cûd*.

⁷ Ar. *el-küll*.

⁸ Ar. *kevn*.

⁹ Proklos, *Commentary on Plato's Timaeus II*, çev. ve nşr. David Runia ve Michael Share, Cambridge: Cambridge University Press, 2008, 361.16-18; Proklos, *The Elements of Theology*, çev. ve nşr. Eric Robertson Dodds, Oxford: Oxford University Press, 1971, ön. 122, s. 108.10-11.

¹⁰ Yaratıcı kastediliyor.

¹¹ Ar. *hînen*.

¹² Metinde hem âlem hem de Bâri' için "*kevn*" kelimesi kullanıldığı halde, âleminkini oluşagelme, Bâri'ninkini ise oluş ile karşıladık.

¹³ Yani eş zamanlıdır, Yun. *ison*.

¹⁴ Ar. *cevâd*.

¹⁵ Ar. *fe'ale*, yapmak, Yun. *poiein*.

¹⁶ Platon, *Timaios*, 29e1-3; Proklos, *On Timaeus II*, 365.20-366.3; Proklos, *Elements of Theology*, ön. 28, 29, ss. 32.10-34.11.

¹⁷ Yüce yaratıcı.

¹⁸ Proklos, *On Timaeus II*, 367.3-8.

¹⁹ Ar. *istihâle*; Yun. *metabolê*.

²⁰ Ar. *te'sîr*; Yun. *pathêsis*.

²¹ Aristoteles'te âlemin nedeni etkilenmez (*apathês*) ve başkalaşmazdır (*analloiton*). Bkz. Aristoteles, *Metafizik*, 1073a12, "*alla men kai hoti apathes kai analloiôtôn*".

- ²² Ar. eser.
- ²³ Ar. illet.
- ²⁴ Ar. *müteğayyer*. Başkalaşma (Ar. *tağayyur*) yukarıdaki Aristoteles dipnotunda karşımıza çıkan *alloiosis*'in karşılığıdır.
- ²⁵ Bkz. Aristoteles, *Kategoriler*, 15b11-12.
- ²⁶ Ar. *halaka*.
- ²⁷ Ar. *mütekevvén*.
- ²⁸ Bkz. Proklos, *On Timaeus II*, 368.1-5.
- ²⁹ Ar. *musâvık*.
- ³⁰ Yun. *logos*.
- ³¹ Yun. *paradeigma*.
- ³² Yun. *aiônion*.
- ³³ Yun. *to ti ên einai*.
- ³⁴ Türkçede şart ifade eden "ise" lafzını "-se" olarak bir önceki kelimeye bitiştırmemeye çalıştık. Bunun sebebi ise'nin ayrı yazımının Proklos'un genellikle "... ise" (Yun. "ei...") diye ilerleyen mantıksal delillendirme yöntemini Türkçede daha iyi hissettireceğini düşünmemizdir.
- ³⁵ Yun. *dunamis*. Burada kastedilen, örnek olma kudretidir.
- ³⁶ Yun. *kata sumbebêkos*.
- ³⁷ Yun. *kath'auto*.
- ³⁸ Yun. *einai*.
- ³⁹ Bkz. Platon, *Timaios*, 29a2, 38c2.
- ⁴⁰ Yun. *eks anangkês*.
- ⁴¹ Yun. *eikon*.
- ⁴² Burada kasıt örneğin kopya sayesinde var olması değil, örneğin kopyasında var olmasıdır.
- ⁴³ Yun. *aei*.
- ⁴⁴ Yun. *dêmiourgos*.
- ⁴⁵ Yun. *kat'energeian*.
- ⁴⁶ Yun. *pote*.
- ⁴⁷ Yun. *dunamei*.
- ⁴⁸ Yun. *aition*.
- ⁴⁹ Yun. *aitiaton*.
- ⁵⁰ Bkz. Aristoteles, *Fizik*, 195b18-20; 201a16-19; 201b9-15.
- ⁵¹ Yun. *poioun*.
- ⁵² Yun. *gignomenon*.
- ⁵³ Yun. *poiêtikon*.
- ⁵⁴ Bkz. Platon, *Philebos*, 27a1-7.
- ⁵⁵ Proklos, *On Timaeus II*, 288.28-289-6.

- ⁵⁶ Bkz. Aristoteles, *Metafizik*, 1049b24-25.
- ⁵⁷ Bkz. Aristoteles, *Metafizik*, 1046b20-21.
- ⁵⁸ Delilin başındaki aksiyom.
- ⁵⁹ Yun. *demiourgos*.
- ⁶⁰ Yun. *demiurgein*.
- ⁶¹ Bkz. Proklos, *Elements of Theology*, ön. 76, s. 72.10-12.
- ⁶² Yun. *pros ti*.
- ⁶³ Yun. *metaballein*.
- ⁶⁴ Bkz. Proklos, *Elements of Theology*, ön. 77, s. 72.20-23.
- ⁶⁵ Yun. *kata ten hyparksin*.
- ⁶⁶ Yun. *poioun*.
- ⁶⁷ Yun. *ametableton*.
- ⁶⁸ Yun. *mê metebainon*.
- ⁶⁹ Yun. *autôî tôi einai*.
- ⁷⁰ Yun. *metabasis*.
- ⁷¹ Bkz. Proklos, *On Timaeus II*, 288.14-16.
- ⁷² Yun. *aidion*.
- ⁷³ Bkz. Proklos, *On Timaeus II*, 288.17-18.
- ⁷⁴ Yun. *pan*.
- ⁷⁵ Bkz. Proklos, *Elements of Theology*, ö.26, s. 30.10-24.
- ⁷⁶ Yun. *atelês*.
- ⁷⁷ Yun. *teleion*.
- ⁷⁸ Yun. *energeia*.
- ⁷⁹ Bkz. Aristoteles, *Fizik*, 201b31-32; *Metafizik*, 1048b29; 1066a2.
- ⁸⁰ Proklos bu konuya *Teolojinin Unsurları* adlı eserinde detaylı bir şekilde değinir. Bkz. Proklos, *Elements of Theology*, ö. 76, s. 72.5-12; ö. 172, s. 150.15-21; ö. 178, ss. 156.25-158.2; ö. 196, s. 170.18-30; ö. 207, s. 180.30-182.3.
- ⁸¹ Yun. *apophainei*.
- ⁸² Yun. *diapherontôs*.
- ⁸³ Yun. *ouranos*.
- ⁸⁴ Yun. *hama*; buradaki birliktelik zamansal birlikteliktir.
- ⁸⁵ Yun. *antikeisetai*.
- ⁸⁶ Yun. *holôs*.
- ⁸⁷ Yun. *metron*.
- ⁸⁸ Yun. *aiôn*. Bu kelime canlının hayat süresi, hayatını sürdürmesi anlamına da gelir. Proklos burada zamanın devamlılığına vurgu yaptığı için daimilik karşılığını tercih ettik.
- ⁸⁹ Yun. *autozôon*.
- ⁹⁰ Yun. *homogonos*.

- ⁹¹ Yun. *hapanta ton khronon*.
- ⁹² Platon, *Timaios*, 38c2.
- ⁹³ Yun. *syndeomai*.
- ⁹⁴ Yun. *luein*.
- ⁹⁵ Yun. *pantêi*.
- ⁹⁶ Yun. *alytos*.
- ⁹⁷ Platon, *Timaios*, 32c2-3.
- ⁹⁸ Yun. *desmos*.
- ⁹⁹ Yun. *armozein*.
- ¹⁰⁰ Platon, *Timaios*, 41b1-2.
- ¹⁰¹ Yun. *amêkhanon*.
- ¹⁰² Yun. *adunaton*.
- ¹⁰³ Yun. *aristos demiourgos*.
- ¹⁰⁴ Yun. *aphtharton*.
- ¹⁰⁵ Yun. *agenêton*.
- ¹⁰⁶ Yun. *peritton*.
- ¹⁰⁷ Yun. *aidios*.
- ¹⁰⁸ Yun. *psykhê*.
- ¹⁰⁹ Yun. *logos*.
- ¹¹⁰ Bkz. Platon, *Phaidros*, 245c6-7.
- ¹¹¹ Yun. *pêgê*.
- ¹¹² Yun. *arkhê*.
- ¹¹³ Bkz. Platon, *Phaidros*, 245c8.
- ¹¹⁴ Yun. *aidios*.
- ¹¹⁵ Yun. *kat'ousian*.
- ¹¹⁶ Bkz. Platon, *Phaidros*, 245e5-246a1; Proklos, *Elements of Theology*, ön. 196, s. 170.20-30.
- ¹¹⁷ Bkz. Aristoteles, *Fizik*, 205a6; *Metafizik*, 1067a5; 1069b36-37.
- ¹¹⁸ Bkz. Aristoteles, *Gökyüzü Üzerine*, 276a18-23.
- ¹¹⁹ Bütünün/âlemin kendi kendine yeten (*autarkês*) olduğu hakkında bkz. Platon, *Timaios*, 33d2-3.
- ¹²⁰ Proklos, *On Timaeus II*, 284.5-285.7.
- ¹²¹ Bkz. Platon, *Phaidon*, 70d6-72a2.
- ¹²² Yun. *polloi mallon*.
- ¹²³ Sahiplik (*heksis*) ve yoksunluk (*sterêsis*) arasındaki ilişki için bkz. Aristoteles, *Kategoriler*, 12a25-34.
- ¹²⁴ Bkz. Platon, *Timaios*, 30a4: *eis taksin auto êgagen ek tês ataksias*; Ayrıca bkz. Proklos, *On Timaeus II*, 389.17-18.
- ¹²⁵ Yun. *boulêsis*.
- ¹²⁶ Yun. *aidion*.

- 127 Bkz. Platon, *Phaidon*, 70d6-72a2.
- 128 Yun. *oikeios*.
- 129 Yun. *adiaphoros*.
- 130 Yun. *adektos*.
- 131 Yun. *sunaitios*.
- 132 Yun. *ataxia*.
- 133 Yun. *tetagmênon*.
- 134 Yun. *akosmia*.
- 135 Yun. *kekosmêmenon*.
- 136 Yun. *stoikheion*.
- 137 Yunanca metne sadık kalmak istersek "bir dairede hareket eder".
- 138 Aristoteles, *Gökyüzü Üzerine*, 269b3-17.
- 139 Yun. *arkhê*.
- 140 Yun. *teleutê*.
- 141 Bkz. Aristoteles, *Fizik*, 265a25-27.
- 142 Bu dünyadaki şeyler.
- 143 Yun. *holon*.
- 144 Yun. *prin kosmêthê*.
- 145 İngilizce çevirideki açıklayıcı notu takip ederek, "böylece" diye başlayan sonuç cümlesini "hatalı biçimde âlemin oluşageldiği görüşü kabul edilirse" olarak anlamak gerekir.
- 146 Yun. *para physin*.
- 147 Yun. *kata physin*.
- 148 Yun. *tekhênê*.
- 149 Yun. *para tekhnên*.
- 150 Yun. *allotrion*.
- 151 Yun. *oikeion*.
- 152 Yun. *aei*.
- 153 Yun. *aidios*.
- 154 Yun. *sophôs*.
- 155 Yun. *hulê*.
- 156 Yun. *genesis*.
- 157 Yun. *hupodokhê*.
- 158 Yun. *kata tukhên*.
- 159 Yun. *anangkaion*.
- 160 Yun. *dêmiourgia*.
- 161 Yun. *bebaion*.
- 162 Yun. *to heneka tou*.
- 163 Yun. *to hou heneka*.
- 164 Yun. *aidios*.

- 165 Yun. *ton aei khronon*.
166 Yun. *suneinai*.
167 Yun. *eidos*.
168 Yun. *euergon*.
169 Yun. *paraginetai*.
170 Yun. *proslambanô*.
171 Yun. *pareinai*.
172 Yun. *haplos*.
173 Yun. *kosmos*.
174 Yun. *eks aidiou*.
175 Yun. *akosmia*.
176 Yun. *sterêsis*.
177 Yun. *anepitêdeion*.
178 Yun. *autarkes*.
179 Yun. *hosautôs*.
180 Yun. *ametablelêton*.
181 Yun. *analloiôtos*.
182 Yun. *euergos*.
183 Yani, bir zaman var olup bir zaman var olmuyor ise.
184 Yun. *phronêsis*.
185 Bkz. Platon, *Timaios*, 34a 2-3.
186 Yun. *kuklophorêtikon*.
187 Yani bu âlemde.
188 Yun. *euthuporoumenôn*.
189 Yun. *to ouranion sôma*.
190 Yun. *feromenon*.
191 Yun. *ta hola*.
192 Yun. *apotelesmata*. Yani oluşan ve bozulanlar, âlemi oluşturan şeyler değil, âlemden çıkan ürünler olacaktır.
193 Bkz. Platon, *Timaios*, 42e9-43a1.
194 Yani göksel cisimleri.
195 Bkz. Platon, *Timaios*, 30c1-d4 ve 39e3-40d5.
196 Yun. *huphistêsi*.
197 Yun. *hupokeimenon*.
198 Yani sadece mevzu (*hupokeimenon*) olması değil aynı zamanda işe yaraması maddenin varlığını belirler.
199 Maddelik.
200 Yun. *oikeios*.
201 Buradaki *poiein* (yapmak) üretmek olarak anlaşılabilir. Biz çevirideki tutarlılık adına “üretir” yerine “yapar”ı tercih ettik.

- 202 Yun. *merikos*.
- 203 Yun. *genesis*.
- 204 Yun. *atimoteros*.
- 205 Yun. *hupodokhê*.
- 206 Yun. *tithênê*.
- 207 Yun. *protê hulê*.
- 208 Yun. *autothen*.
- 209 Yun. *aneideos*.
- 210 Yun. *ikhnê*.
- 211 Yun. *allakhothen*.
- 212 Yun. *dusergos*.
- 213 Yun. *atopôtaton*.
- 214 Başka bir Tannı.
- 215 Yun. *epitêdeion*.
- 216 Yun. *auta kath'auta*.
- 217 Yun. *taksis*.
- 218 Tertiplenmiş haldeki oluşun.
- 219 Yukarıda geçen hipotezler.
- 220 Suretlerin izleri.
- 221 Madde, izler ve tertip üçlüsü.
- 222 Yun. *epinoia*.
- 223 Yun. *monogenes*.
- 224 Yun. *aiônion*.
- 225 Yun. *panteles*.
- 226 Yun. *to aei einai*.
- 227 Yun. *eikôn*.
- 228 Yun. *paratasis*.
- 229 Yun. *homoios*.
- 230 Bkz. Platon, *Timaios*, 31a8-b3.
- 231 Bkz. Platon, *Timaios*, 30a4.
- 232 Bkz. Platon, *Timaios*, 41b2-6.
- 233 Bkz. Platon, *Philebos*, 26e5-27a11.
- 234 Yun. *arkhê*.
- 235 Yun. *teleutê*.
- 236 Yun. *anarkhos*.
- 237 Yun. *ateleutêtos*.
- 238 Yun. *agathon*.
- 239 Bkz. Platon, *Timaios*, 30a4.
- 240 Yun. *drastikôteran*.
- 241 Yun. *pan*.

- 242 Yun. *paragein*.
- 243 Yun. *diakratein*.
- 244 Bkz. Proklos, *On Timaeus II*, 296.1-5.
- 245 Bkz. Platon, *Devlet*, VIII, 546a1-2; *Phaidros*, 245d3.
- 246 Platon, *Devlet*, VIII, 546a1-2.
- 247 Platon, *Phaidros*, 245d3.
- 248 Yun. *anôlethron*.
- 249 Bkz. Platon, *Phaidon*, 106d1-4.
- 250 Aslında parantez içindeki kısım akıl yürütmedeki sonuç önermesinin basamaklarını oluşturmaktadır.
- 251 Yun. *apodeiknutai*.
- 252 Yun. *kreisson*.
- 253 Yun. *ameinonos*.
- 254 Yun. *kheiron*.
- 255 Bkz. Altıncı delil.
- 256 Yun. *to kata ta auta*.
- 257 Yun. *hôsautos*.
- 258 Türkçe okuyuşu kolaylaştırmak için, bu delilde 'kendine göre'liğe ve 'kendi gibi'liğe sahip olmayı çoğunlukla 'kendine göre' ve 'kendi gibi' olmak diye karşıladık. 'Her seferinde farklı olmaklık' için de çeviride benzer durum söz konusudur.
- 259 Yun. *theiotaton*.
- 260 Bkz. Platon, *Devlet Adamı*, 269d5-6.
- 261 Bkz. Platon, *Timaios*, 29a5: *aristos tôn aitiôn*.
- 262 Yun. *amêkhanon*.
- 263 Yun. *to argein*.
- 264 Proklos, *On Timaeus II*, 288.14-18.
- 265 Yun. *hôsautos*.
- 266 Bkz. Platon, *Devlet Adamı*, 272e v.d.
- 267 Yun. *apeinai*.
- 268 Yun. *pareinai*.
- 269 Bkz. Platon, *Timaios*, 53b-c.
- 270 Yun. *ephedros*.
- 271 Yun. *pedalion*.
- 272 Bkz. Platon, *Devlet Adamı*, 273e.
- 273 Yun. *tote*.
- 274 Yun. *metaballein*. Bkz. Platon, *Timaios*, 30a4.
- 275 Yun. *metapiptein*.
- 276 2. yüzyılda yaşamış Attikos'a göre Platon âlemin ezelî olduğunu savunmaktadır.

²⁷⁷ Yun. *diaiônios*.

²⁷⁸ Yun. *energeia*.

²⁷⁹ Yun. *mêkhanêma*.

²⁸⁰ Yun. *anupostatos*.

²⁸¹ Yun. *kôphois*.

²⁸² Yun. *paradeigma*.

²⁸³ Platon, *Timaios*, 38c1-2.

²⁸⁴ Yun. *huphestôta*.

²⁸⁵ Proklos burada “Tanrının dışında bir şey (değil-Tanrı) kılan” ifadesini kullansa da Türkçe’de okunaklı olabilmesi adına “Tanrı kılmayan” demeyi tercih ettik.

²⁸⁶ Yun. *kat’epinoian*.

²⁸⁷ Yun. *kata alêtheian*.

²⁸⁸ Yun. *dialektikoi nomoi*. Burada Proklos’un *dialektikoi* ifadesini *apodeiktikoi* ifadesi ile karşıt olarak kullanıp kullanmadığı sorgulanabilir.

²⁸⁹ Yun. *piston*.

ÂLEMİN EZELİLİĞİ ÜZERİNE

PROKLOS

MS 5. yüzyılda Platon Akademisinin "halefi" unvanını elde etmiş, geç dönem Yeni-Platonculuğun önemli temsilcisi Proklos'un Platon'un eserlerine yazdığı şerhler ve Yeni-Platoncu derlemeler felsefe tarihinde önemli bir konuma sahiptir. Nitekim Proklos, kendisine kadar gelen antik mirası sistemleştirmiş; özgün yorumlarıyla kendisinden sonraki Hristiyan ve İslam düşüncesini etkilemiştir.

Proklos'un *Âlemin Ezeliliği Üzerine* adlı eseri, hem felsefenin hem de teolojinin temel sorunlarından birini ele alarak âlemin bir başlangıcı ve sonu olmadığı tezini mantıksal açıdan güçlü ve zengin içerikli on sekiz delille ispatlamaya girişmektedir. Bu bakımdan eser, Yeni-Platoncu felsefenin merkezinde olduğu kadar paganlarla Hristiyanlar arasındaki tartışmanın da merkezinde durur.

ISBN 978-605-7768-98-8

24 ₺ (K.D.V.'den muafır)

 pinhanyayincilik.com

 [/pinhanyayincilik](https://www.facebook.com/pinhanyayincilik)

 [/pinhankitap](https://twitter.com/pinhankitap)